

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

«Δημιουργική λογιστική και εταιρική κοινωνική
ευθύνη σε καιρό οικονομικής κρίσης.»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητές: Ζύλη Μαρία , Μπάρλας Γιάννης , Χατζηδάκης Γιώργος

Επιβλέπων: Μανωλοπούλου Ειρήνη

Σεπτέμβριος 2012

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο 1 <u>Δημιουργική λογιστική : Εννοιολογική προσέγγιση</u>	6
1.1 Η επιστήμη της λογιστικής.....	6
1.2 Οικονομικές καταστάσεις.....	10
1.3 Η έννοια και η φύση της δημιουργικής λογιστικής.....	21
1.3.1 Η έννοια της δημιουργικής λογιστικής.....	21
1.3.2 Η φύση της δημιουργικής λογιστικής.....	26
1.3.3 Fraud Error.....	29
1.3.4 Το earnings management ως βασική έκφραση της δημιουργικής λογιστικής.....	30
Κεφάλαιο 2 <u>Κίνητρα χρήσης και στρατηγικές δημιουργικής λογιστικής</u>	33
2.1 Κίνητρα χρήσης δημιουργικής λογιστικής.....	33
2.2 Στρατηγικές δημιουργικής λογιστικής.....	35
2.2.1 Πάγια περιουσιακά στοιχεία.....	35
2.2.2 Μεταφορά τόκων στο κόστος προϊόντος αντί του κόστους περιόδου.....	38
2.2.3 Καφαλαιοποίηση των λειτουργικών εξόδων.....	38
2.2.4 Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις.....	38
2.2.5 Κυκλοφορούν ενεργητικό.....	39
2.3 Τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα.....	47
Κεφάλαιο 3 <u>Εταιρική κοινωνική ευθύνη : Έννοια και εκφάνσεις</u>	52
3.1 Έννοια και ορισμοί (ΕΚΕ).....	52
3.2 Ιστορική αναδρομή.....	57
3.3 Χαρακτηριστικά και τομείς δράσης ΕΚΕ.....	61
3.4 Κατηγορίες πρωτοβουλιών - δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.....	74
3.5 Νέα ευρωπαϊκή πολιτική για την ΕΚΕ 2011-2014.....	77

Κεφάλαιο 4	Τα οφέλη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.....	80
4.1	Οφέλη για τις επιχειρήσεις.....	80
4.2	Οφέλη για την κοινωνία και το περιβάλλον.....	88
Κεφάλαιο 5	Δημιουργική λογιστική και εταιρική κοινωνική ευθύνη.....	90
5.1	Εταιρική κοινωνική πληροφόρηση.....	90
5.2	Οικονομική πληροφόρηση και κοινωνική ευθύνη.....	97
5.3	Η δημιουργική λογιστική σε περίοδο οικονομικής κρίσης.....	106
5.4	Μέτρα που μπορούν να ληφθούν κατά της δημιουργικής λογιστικής.....	112
5.5	Δημιουργική λογιστική , ΕΚΕ και κρίση στην Ελλάδα.....	120
Επίλογος		124
Βιβλιογραφία		127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας είναι όλο και συχνότερο το φαινόμενο χρήσης τεχνικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων στα πλαίσια μεγιστοποίησης του κέρδους των επιχειρήσεων. Έτσι οι λογιστές καλούνται κάποιες φορές να παραγκωνίζουν το ήθος τους και να χρησιμοποιούν αυτές τις νόμιμες ή μη, ηθικές ή μη τεχνικές προκειμένου να πραγματοποιηθεί το επιθυμητό για την εκάστοτε επιχείρηση αποτέλεσμα.

Αυτή η νέα «τάση» είναι η λεγόμενη «Δημιουργική ή Επινοητική Λογιστική». Η έννοια της είναι κάπως αμφιλεγόμενη, ο κάθε οικονομολόγος την ερμηνεύει με τον δικό του τρόπο, μια απλή όμως ερμηνεία είναι ότι αποτελεί το σύνολο των στρατηγικών, νόμιμων ή μη, που χρησιμοποιούνται και οι οποίες αφορούν κατά κύριο λόγο στην αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων της εκάστοτε επιχείρησης. Οι συνέπειες της χρήσης της δημιουργικής λογιστικής είναι αναρίθμητες και καταστροφικές πολλές φορές, όχι μόνο για την ίδια την επιχείρηση αλλά και ευρύτερα για την οικονομία του κράτους και την κοινωνία.

Η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) συνιστά ένα από τα πλέον πολυσυζητημένα και ενδιαφέροντα θέματα του σύγχρονου μάρκετινγκ αλλά και του γενικότερου επιχειρείν. Ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του επιχειρηματικού κόσμου συνειδητοποιεί την αδήριτη ανάγκη η προσπάθεια μεγιστοποίησης του κέρδους να μην αντιβαίνει, αλλά απεναντίας να συνυπολογίζει τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες, που ενυπάρχουν σε οποιαδήποτε παραγωγική δραστηριότητα. Με αυτόν τον τρόπο, ο θεμελιώδης σκοπός της επίτευξης κέρδους εμπλουτίζεται αλλά και διαμεσολαβείται με την έννοια της κοινωνικά υπεύθυνης επιχείρησης.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε με σκοπό τη διερεύνηση της έννοιας της δημιουργικής λογιστικής, καθώς επίσης τις στρατηγικές, τα κίνητρα και τις συνέπειες που έχει η χρήση της στην οικονομία ενός κράτους και ειδικότερα σε μια επιχείρηση. Επίσης εξετάζει την έννοια της ΕΚΕ και το πώς επηρεάζει αυτή την οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την δημιουργική λογιστική.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια εννοιολογική προσέγγιση της δημιουργικής λογιστικής. Το κεφάλαιο αυτό ξεκινά με την έννοια της λογιστικής σαν επιστήμη και το σκοπό της. Συνεχίζει με την έννοια των οικονομικών καταστάσεων, καθώς αυτές συνδέονται αμιγώς με την δημιουργική λογιστική. Ακολουθεί η έννοια και η φύση της δημιουργικής λογιστικής με επίκεντρο στο earnings management, εφόσον αυτό θεωρείται η βασική έκφασή της.

Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει ποια είναι τα κίνητρα της χρήσης της δημιουργικής λογιστικής καθώς επίσης, και οι στρατηγικές αυτής. Συγκεκριμένα αναλύονται οι παραπάνω έννοιες και γίνεται αναφορά στα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα διεθνώς αλλά και εγχώρια. Το τρίτο κεφάλαιο σκιαγραφεί την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, εξετάζοντας την έννοια της, την ιστορική πορεία, τους τομείς δράσης και τις κατηγορίες των πρωτοβουλιών της ΕΚΕ. Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται η αναγκαιότητα και τα οφέλη της ΕΚΕ.

Τέλος, το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο συσχετίζει τις δύο παραπάνω έννοιες της ΕΚΕ και της δημιουργικής λογιστικής. Ειδικότερα, δίνεται στον αναγνώστη μία ιδέα της έννοιας της κοινωνικής και οικονομικής πληροφόρησης και της κοινωνικής ευθύνης. Στη συνέχεια, υπογραμμίζεται η ύπαρξη της δημιουργικής λογιστικής σε περιόδους

οικονομικής κρίσης και οι επιπτώσεις που δημιουργεί στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Τέλος, προτείνονται μέτρα πάταξης της δημιουργικής λογιστικής και ενίσχυσης της ΕΚΕ, δίνοντας έμφαση στην εταιρική διακυβέρνηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ : ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Λογιστική είναι η επιστήμη, που ασχολείται με τη συστηματική συλλογή και παροχή κοινωνικοοικονομικών πληροφοριών, οι οποίες προέρχονται από τους οικονομικούς οργανισμούς και είναι απαραίτητες για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων. (Κοντάκος, 1999)

Η λογιστική δεν καταγράφει απλά γεγονότα της επιχείρησης που έχουν οικονομική σημασία, αλλά ταυτόχρονα αναλύει, ταξινομεί, συσχετίζει, συγκεντρώνει και παρουσιάζει αυτά τα γεγονότα με τρόπο που να βοηθάει τη λειτουργία άλλων υπηρεσιών, όπως της κοστολόγησης, της στατιστικής κ.λ.π.

Με τη βοήθεια της λογιστικής λειτουργίας, η πληροφόρηση σχετικά με την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης είναι άμεση και συνεχής. Η επιστήμη της λογιστικής παρακολουθείται στενά από την ανάπτυξη και μιας παράλληλης τεχνικής. Αυτό γίνεται εμφανές με τη χρήση των Υ/Η. Για αυτό

η λογιστική επιστήμη συνοδεύεται πάντα από πολλά και ποικίλα παραδείγματα, για τη σωστή εμπέδωσή της.

Η λογιστική δεν είναι μόνο η διαδικασία μέσω της οποίας μετρείται η αποδοτικότητα και η φερεγγυότητα μιας επιχείρησης, αλλά παρέχει πληροφορίες που αποτελούν την βάση για να ληφθούν αποφάσεις που θα κάνουν την διοίκηση να οδηγήσει την επιχείρηση στα επιθυμητά επίπεδα επιτυχίας. Αυτοί που χρειάζονται τις λογιστικές πληροφορίες, πέρα από τον επιχειρηματία ή τη διοικητική ομάδα (Managers) είναι οι πελάτες, οι προμηθευτές, οι τράπεζες, το δημόσιο, οι εργαζόμενοι, οι πιθανοί επενδυτές κτλ.

Η επικοινωνία αυτή πραγματοποιείται με τις **οικονομικές καταστάσεις** που συντάσσονται από την επιχείρηση, όπως ο ισολογισμός και ο λογαριασμός Αποτελέσματα Χρήσης, που δημοσιεύονται προκειμένου να δώσουν πληροφορίες σε κάθε ενδιαφερόμενο τρίτο, αλλά και από άλλα οικονομικά εργαλεία, όπως ισοζύγια, λογαριασμοί κτλ που συντάσσονται από το λογιστήριο και χρησιμοποιούνται κυρίως από τη Διοίκηση. Το περιεχόμενο των πληροφοριών που παρέχεται από τη Λογιστική καθορίζεται κυρίως από τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει.

Επίσης, η χρήση των λογιστικών πληροφοριών δεν περιορίζεται όμως μόνο στον κόσμο των επιχειρήσεων. Το κάθε άτομο σε διάφορες περιπτώσεις, χρειάζεται να συγκεντρώσει λογιστικές πληροφορίες, όπως για να υποβάλει την φορολογική του δήλωση, να συνάψει ένα δάνειο, να βγάλει μια πιστωτική κάρτα, κ.λ.π.

Με τη λογιστική πετυχαίνονται οι παρακάτω **σκοποί**:

1. Ο προσδιορισμός της οικονομικής κατάστασης (περιουσίας) της επιχείρησης σε κάθε χρονική στιγμή.
2. Η παρακολούθηση των μεταβολών των περιουσιακών στοιχείων.
3. Ο προσδιορισμός των οικονομικών αποτελεσμάτων (κερδών ή ζημιών) που προκύπτουν από τη δράση της επιχείρησης σε μια χρονική περίοδο.
4. Η δυνατότητα να ασκηθούν έλεγχοι στη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων. Οι έλεγχοι μπορεί να είναι ουσιαστικοί, τυπικοί, προληπτικοί, κατασταλτικοί, νομιμότητας κτλ.
5. Η συγκέντρωση στατιστικών δεδομένων που αφορούν στη μελέτη της εξέλιξης των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης.

Ο **βασικός σκοπός** της λογιστικής είναι να εφοδιάσει τα στελέχη των επιχειρήσεων με πληροφορίες που είναι απαραίτητες και χρήσιμες στη λήψη οικονομικών αποφάσεων. Επειδή υπάρχουν διάφορα είδη οικονομικών αποφάσεων, υπάρχουν και διαφορετικοί τύποι λογιστικών πληροφοριών. Οι όροι χρηματοοικονομική λογιστική, διοικητική λογιστική, φορολογική λογιστική περιγράφουν τους τύπους των λογιστικών πληροφοριών που κυρίως χρησιμοποιούνται από την επιχειρηματική κοινότητα:

- **Χρηματοοικονομική λογιστική.** Αυτή αναφέρεται σε ένα σύνολο πληροφοριών που περιγράφουν τις πηγές προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων, τις υποχρεώσεις και τις δραστηριότητες μιας οικονομικής μονάδας.
- **Διοικητική λογιστική.** Περιλαμβάνει την ανάπτυξη και ερμηνεία των λογιστικών πληροφοριών και αποσκοπεί κυρίως, στη βοήθεια της επιχειρηματικής ηγεσίας να διοικήσει την επιχείρηση.

- **Φορολογική λογιστική.** Η παρακολούθηση των πάσης φύσεως φόρων και η σύνταξη της φορολογικής δήλωσης αποτελούν ιδιαίτερο κλάδο της λογιστικής, αλλά στηρίζονται, κατά το μεγαλύτερο μέρος, σε χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Βέβαια η πιο ενδιαφέρουσα εργασία της φορολογικής λογιστικής δεν είναι η σύνταξη της δήλωσης αλλά ο φορολογικός σχεδιασμός. Φορολογικός σχεδιασμός σημαίνει την πρόβλεψη της επίδρασης που θα έχουν οι διάφορες επιχειρηματικές πράξεις πάνω στο φόρο, καθώς και τη μορφοποίησή τους με τέτοιο τρόπο που να ελαχιστοποιούν τη φορολογική επιβάρυνση.

Η λογιστική διακρίνεται ανάλογα με τον φορέα της σε δημόσια και ιδιωτική. Η **δημόσια** αναφέρεται στα οικονομικά του κράτους και κατ' επέκταση των ΟΤΑ και ΝΠΔΔ, ενώ η ιδιωτική ασχολείται με την περιουσία και τις οικονομικές πράξεις των επιχειρήσεων. Επίσης, χωρίζεται σε λογιστική **ατομικών επιχειρήσεων και λογιστική εταιριών**, ανάλογα με τη νομική μορφή της επιχείρησης. Η λογιστική των επιχειρήσεων διακρίνεται σε γενική και αναλυτική. Στη **γενική** λογιστική παρακολουθούνται οι συναλλαγές της οικονομικής μονάδας με τρίτους και εμφανίζεται η δομή και συγκρότηση της περιουσίας της. Επίσης, εμφανίζεται η διαχείριση ή η εκμετάλλευση της οικονομικής μονάδας κατά είδος αποθεμάτων, εσόδων και εξόδων, καθώς και τα συνολικά αποτελέσματα από τη δραστηριότητά της.

Στην **αναλυτική** λογιστική παρακολουθούνται οι ποσοτικές μεταβολές, οι μορφολογικές μετατροπές και οι πολυπληθείς συνθέσεις των αποθεμάτων, των εξόδων, των εσόδων και των έκτακτων και ανόργανων αποτελεσμάτων. Με τη διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται ο αναλυτικός προσδιορισμός του κόστους των διαφόρων λειτουργιών της επιχείρησης

και των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και ακόμα ο έλεγχος και της αποτελεσματικότητας κάθε οικονομικής μονάδας.

Λογιστικές μέθοδοι: Οι λογιστικές μέθοδοι είναι δύο:

- Η **απλογραφία** ή η **απλογραφική μέθοδος**, κατά την οποία οι οικονομικές πράξεις της επιχείρησης καταχωρούνται κατά ημερολογιακή σειρά, σε ένα βιβλίο ή σε ένα λογαριασμό.
- Η **διπλογραφία** ή **διπλογραφική μέθοδος**, κατά την οποία για κάθε οικονομική πράξη γίνεται διπλή λογιστική εγγραφή, υπό την έννοια ότι κάθε οικονομική πράξη επιφέρει διπλή μεταβολή στα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης. Π. Χ. Η αγορά των εμπορευμάτων με μετρητά αυξάνει τον λογαριασμό των αποθεμάτων αλλά παράλληλα μειώνει τον λογαριασμό του ταμείου.

Η διπλογραφική μέθοδος πλεονεκτεί σημαντικά έναντι της απλογραφικής. Οι οικονομικές μονάδες αξιόλογου μεγέθους υποχρεώνονται να τηρούν τα βιβλία τους σύμφωνα με την διπλογραφική μέθοδο. Η απλογραφική μέθοδος εφαρμόζεται μόνο στις μικρές επιχειρήσεις της δεύτερης κατηγορίας του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (Δημοπούλου, 2006).

1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Οι **οικονομικές καταστάσεις** είναι μια δομημένη απεικόνιση της οικονομικής θέσης και επίδοσης μιας οικονομικής μονάδας. **Αποσκοπούν** κύρια στην πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων εκτός επιχείρησης (μετόχων, τραπεζών, πιστωτών κτλ.). Επειδή οι οικονομικές καταστάσεις δημοσιεύονται πρώτιστα για τους χρηματοδότες της οικονομικής μονάδας

(μετόχους και πιστωτές), καλούνται και χρηματοοικονομικές καταστάσεις (financial statements) και η λογιστική, που ασχολείται με την κατάρτισή τους, χρηματοοικονομική λογιστική. Εκτός των παραπάνω οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις ενδιαφέρουν εξίσου και τους εντός της επιχείρησης μετόχους, προσωπικό κτλ.

Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό πρότυπο Νο 1 'Παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων', οι **οικονομικές καταστάσεις** είναι μια δομημένη οικονομική απεικόνιση, με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Επιδίωξη των γενικού σκοπού οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την οικονομική θέση, την απόδοση τις ταμιακές ροές και τις μεταβολές στην οικονομική θέση μιας επιχείρησης, που είναι χρήσιμες για ένα ευρύ κύκλο χρηστών για να λάβουν οικονομικές αποφάσεις.

Στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνονται οι σημερινοί και πιθανοί επενδυτές, οι εργαζόμενοι, οι δανειστές, οι προμηθευτές και άλλοι εμπορικοί πιστωτές, οι πελάτες, το κράτος και τα όργανά του και το κοινό.

Οι οικονομικές καταστάσεις που συντάσσονται στην Ελλάδα στο τέλος της χρήσης είναι:

1. Η κατάσταση του ισολογισμού τέλους χρήσης.
2. Η κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης.
3. Ο πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων.
4. Η κατάσταση του λογαριασμού γενικής εκμετάλλευσης.
5. Το προσάρτημα του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης.

Την κατάρτιση της κατάστασης « Γενικής εκμετάλλευσης» επιβάλλει το Ε. Γ. Λ. Σ. χωρίς όμως να είναι υποχρεωτική η δημοσιότητά της.

Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό πρότυπο Νο 1 'Παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων', μια πλήρης σειρά οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει τις ακόλουθες επιμέρους καταστάσεις:

- **Ισολογισμό**
- **Κατάσταση αποτελεσμάτων**
- **Κατάσταση μεταβολών της οικονομικής θέσης** (statement of changes in financial position). Είναι μια κατάσταση που να δείχνει είτε όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων (all changes in equity), είτε τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, εκτός από εκείνες που ανακύπτουν από κεφαλαιακές πράξεις με τους ιδιοκτήτες. Στην Ελλάδα είναι περισσότερο γνωστή ως κατάσταση πηγών και χρήσεων κεφαλαίων (statement of sources and applications of funds).
- **Κατάσταση ταμειακών ροών** (cash flow statement)
- **Λογιστικές μεθόδους και επεξηγηματικές σημειώσεις**

Ο **Ισολογισμός** είναι ένας λογιστικός πίνακας που εμφανίζει τα περιουσιακά στοιχεία, τις Υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια μιας επιχείρησης σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Συνήθως, στο αριστερό του μέρος εμφανίζεται το Ενεργητικό και στο αριστερό το Παθητικό. Καταρτίζεται συνήθως στο τέλος κάθε χρήσης σύμφωνα με το υπόδειγμα του Ε.Γ.Λ.Σ. Η κατάσταση του ισολογισμού καταχωρίζεται στο βιβλίο απογραφών και ισολογισμών των οικονομικών μονάδων και δημοσιεύεται μαζί με την κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης, τον πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων και το προσάρτημά τους σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις της νομοθεσίας.

Ενεργητικό είναι το σύνολο των οικονομικών πόρων τους οποίους έχει αποκτήσει στο παρελθόν μία επιχείρηση και εκμεταλλεύεται με σκοπό την παραγωγή και τη διάθεση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών. Προσδοκά δε ότι θα αποκομίσει ορισμένα οφέλη από την εκμετάλλευσή τους. Το Ενεργητικό διακρίνεται σε Κυκλοφορούν και Μη Κυκλοφορούν.

Στο **κυκλοφορούν ενεργητικό** εντάσσεται κάθε στοιχείο που α) προορίζεται να ρευστοποιηθεί ή να πωληθεί ή να αναλωθεί μέσα στο συνήθες λειτουργικό κύκλωμα της επιχείρησης β) προορίζεται να ρευστοποιηθεί ή να πωληθεί μέσα στους επόμενους δώδεκα μήνες από τη λήξη της παρούσας λογιστικής χρήσης γ) είναι μετρητά ή που μπορεί να μετατραπεί σε μετρητά. Το σύνολο των στοιχείων του κυκλοφορούντος Ενεργητικού ονομάζεται κεφάλαιο κίνησης.

Το **μη κυκλοφορούν ενεργητικό** αποτελείται από όλα τα στοιχεία που δεν ανήκουν στο κυκλοφορούν. Πρόκειται για τα στοιχεία που προορίζονται να ρευστοποιηθούν ή να πωληθούν σε διάστημα που υπερβαίνει τη διάρκεια του συνήθους λειτουργικού κυκλώματος ή επεκτείνεται πέρα από το τέλος της επόμενης λογιστικής χρήσης.

Ομαδοποίηση στοιχείων Ενεργητικού

A. Οφειλόμενο Κεφάλαιο

B. Έξοδα εγκατάστασης

Γ. Πάγιο Ενεργητικό

1. Ασώματες ακινητοποιήσεις
2. Ενσώματες ακινητοποιήσεις
3. Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις

Δ. Κυκλοφορούν Ενεργητικό

1. Αποθέματα
2. Απαιτήσεις
3. Χρεόγραφα
4. Διαθέσιμα

Ε. Μεταβατικοί Λογαριασμοί Ενεργητικού

Παθητικό (liabilities and owners' equity): Αποτελεί το σύνολο της Καθαρής Θέσης (ή ιδίων κεφαλαίων) και των Υποχρεώσεων (ή ξένων κεφαλαίων) μιας επιχείρησης.

Ομαδοποίηση Στοιχείων Παθητικού

A. Ίδια Κεφάλαια

1. Κεφάλαιο
2. Διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο
3. Διαφορές αναπροσαρμογής – Επιχορηγήσεις επενδύσεων
4. Αποθεματικά Κεφάλαια
5. Αποτελέσματα εις νέο
6. Ποσά προορισμένα για αύξηση κεφαλαίου

B. Προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα

Γ. Υποχρεώσεις

1. Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις
2. Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις

Δ. Μεταβατικοί λογαριασμοί Παθητικού

Η ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού είναι η τελευταία ημέρα της χρήσης, δηλαδή η 31/12 ή 30/6 κάθε έτους.

Η κατάσταση του **λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης** είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση που εμφανίζει το λογιστικό αποτέλεσμα που πραγματοποίησε η επιχείρηση κατά την διάρκεια μιας περιόδου καθώς και τους προσδιοριστικούς παράγοντες αυτού. Το περιεχόμενο της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης διαιρείται σε δύο μέρη. Στο πρώτο παραθέτονται τα στοιχεία των λογαριασμών των λειτουργικών εσόδων και των λειτουργικών εξόδων, δηλαδή των στοιχείων που προσδιορίζουν το αποτέλεσμα εκμετάλλευσης. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται οι λογαριασμοί των μη λειτουργικών (έκτακτων) εσόδων και κερδών και κατόπιν αυτούς των μη λειτουργικών εξόδων και ζημιών.

Το Αποτέλεσμα Εκμετάλλευσης είναι το κέρδος ή η ζημιά που προκύπτει ως αποτέλεσμα της δραστηριότητας της επιχείρησης μέσα σε ορισμένη χρονική περίοδο (π.χ. λογιστική χρήση).

Υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ λειτουργικών εσόδων και λειτουργικών εξόδων της συγκεκριμένης περιόδου.

Αποτέλεσμα Εκμετάλλευσης = Λειτουργικά Έσοδα - Λειτουργικά Έξοδα

Διακρίσεις των εσόδων και εξόδων που αφορούν την εν λόγω κατάσταση:

- **Λειτουργικά** είναι τα έσοδα και τα έξοδα που προέρχονται από τις συνήθεις δραστηριότητες της επιχείρησης. (π.χ. οι πωλήσεις αγαθών/υπηρεσιών, οι αμοιβές προσωπικού κ.λ.π.).
- **Μη Λειτουργικά** είναι όσα προκύπτουν από ασυνήθιστες δραστηριότητες ή από διάφορα έκτακτα γεγονότα. (π.χ. έσοδα προηγούμενων χρήσεων, κρατικές επιχορηγήσεις, πιστωτικές συναλλαγματικές διαφορές κ.λ.π.).

- **Οργανικά Έσοδα & Έξοδα** είναι όλα όσα γίνονται κατά τη διάρκεια της χρήσης για την λειτουργία της επιχείρησης και την εξυπηρέτηση των σκοπών της καθώς και για την επίτευξη των οργανικών της εσόδων.
- **Ανόργανα Έσοδα & Έξοδα** είναι όσα δεν έχουν σχέση με την ομαλή λειτουργία της Επιχείρησης καθώς και τα αποτελέσματα που πραγματοποιούνται από εξαιρετικές, έκτακτες και τυχαίες πράξεις και εργασίες.
- **Έκτακτο κέρδος** είναι κάθε αύξηση της καθαρής θέσης μιας οικονομικής μονάδας, η οποία δεν προέρχεται από τις δραστηριότητες της τελευταίας αλλά οφείλεται σε τυχαία (έκτακτα) γεγονότα. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα κέρδη από λαχεία, κέρδη από πώληση περιουσιακών στοιχείων.
- **Έκτακτη ζημιά** είναι κάθε μείωση της καθαρής θέσης της οικονομικής μονάδας, η οποία δεν προέρχεται από τις δραστηριότητες της τελευταίας αλλά οφείλεται σε τυχαία (έκτακτα) γεγονότα. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η καταστροφή στοιχείων ενεργητικού από πυρκαγιά. Τα έξοδα αυτά χαρακτηρίζονται ως έκτακτα ή ως έκτακτες ζημίες και **δεν** ενσωματώνονται στο λειτουργικό κόστος, αλλά καταχωρούνται στο λογ/σμό «έκτακτα και ανόργανα αποτελέσματα» και τους υπολογαριασμούς του που μεταφέρονται απευθείας στα αποτελέσματα χρήσεως και όχι στα αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως.

Η κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσης καταρτίζεται υποχρεωτικά στο τέλος κάθε χρήσης σύμφωνα με το υπόδειγμα του Ε.Γ.Λ.Σ. Επίσης, καταχωρίζεται στο βιβλίο απογραφών και ισολογισμών των

οικονομικών μονάδων και δημοσιεύεται υποχρεωτικά στο τέλος κάθε χρήσης.

Αποτέλεσμα Εκμετάλλευσης (Κέρδη ή Ζημιές εκμετάλλευσης)

(+) Μη Λειτουργικά Έσοδα

(+) Μη Λειτουργικά Κέρδη

(-) Μη Λειτουργικά Έξοδα

(-) Μη Λειτουργικές Ζημιές

Αποτέλεσμα Χρήσης (Κέρδη ή ζημιές χρήσης)

Στον **πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων** η επιχείρηση αναγράφει πληροφορίες σχετικά με το ποσό των κερδών που διανέμει και σε ποιους το διανέμει.

Τα **κέρδη προς διάθεση** μιας ανώνυμης εταιρίας αποτελούνται από:

- Τα κέρδη της παρούσας χρήσης
- Τα αποτελέσματα των προηγούμενων χρήσεων που πρόκειται να διανεμηθούν στην παρούσα
- Τα αποθεματικά που προορίζονται για διανομή στην παρούσα χρήση
- Το φόρο εισοδήματος

Μετά την αφαίρεση των φόρων, ορισμένο ποσό από τα κέρδη παραμένει στην εταιρία και αυξάνει τα αποθεματικά της, ενώ το υπόλοιπο διανέμεται:

- Στους μετόχους της εταιρίας υπό τη μορφή μερισμάτων
- Στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της εταιρίας ως αμοιβή τους

Συνήθως στο τέλος παραμένει αδιανέμητο ένα ποσό κερδών. Πρόκειται για τα κέρδη εις νέο, τα οποία θα ενσωματωθούν στα κέρδη της επόμενης χρήσης, για να προσδιορισθεί το ποσό των κερδών προς διάθεση.

Το **προσάρτημα** είναι απαραίτητο συμπλήρωμα των οικονομικών καταστάσεων, με το οποίο δίνονται διάφορες πρόσθετες ή επεξηγηματικές πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές έχουν σκοπό να διευκολύνουν όλους τους ενδιαφερόμενους προς τους οποίους απευθύνονται οι οικονομικές καταστάσεις, στο να κατανοούν το περιεχόμενό τους και να διαπιστώνουν την αληθινή οικονομική κατάσταση και τα ακριβή αποτελέσματα.

Ενδεικτικά πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στο προσάρτημα είναι:

- Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν για την αποτίμηση των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων, για τον υπολογισμό των διορθώσεων αξιών στοιχείων του ενεργητικού και για τον υπολογισμό των αναπροσαρμοσμένων αξιών στοιχείων ενεργητικού.
- Οι αποσβέσεις των πάγιων στοιχείων.
- Οι πρόσθετες αποσβέσεις.
- Στοιχεία για τις συμμετοχές της οικονομικής μονάδας σε άλλες επιχειρήσεις, όταν η συμμετοχή υπερβαίνει το 10% του κεφαλαίου τους κτλ.

Η κατάρτιση της **κατάστασης "Γενική Εκμετάλλευση"**, επιβάλλεται από το Ε.Γ.Λ.Σ., χωρίς όμως να είναι υποχρεωτική η δημοσιότητα. Η κατάσταση του λογαριασμού γενικής εκμετάλλευσης καταρτίζεται υποχρεωτικά στο τέλος κάθε χρήσης σύμφωνα με το υπόδειγμα του Ε.Γ.Λ.Σ. Επίσης, καταχωρίζεται στο βιβλίο απογραφών και ισολογισμών των οικονομικών μονάδων. Όλα τα στοιχεία της κατάστασης του λογαριασμού γενικής

εκμετάλλευσης απεικονίζονται σε δύο στήλες, οι οποίες αντιστοιχούν στη χρήση στην οποία αναφέρεται ο ισολογισμός και στην προηγούμενη. Παρουσιάζει το οργανικό αποτέλεσμα της χρήσης, καθώς και τα αναλυτικά στοιχεία του μικτού κέρδους.

Η **κατάσταση ταμιακών ροών** (εισροές και εκροές ταμιακών διαθεσίμων και ταμιακών ισοδυνάμων), όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις λοιπές οικονομικές καταστάσεις, παρέχει πληροφορίες που επιτρέπουν στους χρήστες να εκτιμούν τις μεταβολές στην καθαρή περιουσία μιας επιχείρησης και τη χρηματοοικονομική δομή της (που περιλαμβάνει τη ρευστότητα και τη φερεγγυότητα). Οι πληροφορίες για τις ταμιακές ροές είναι χρήσιμες στην εκτίμηση της δυνατότητας της επιχείρησης να δημιουργεί ταμιακά διαθέσιμα και ταμιακά ισοδύναμα που επιτρέπουν στους χρήστες να αναπτύξουν πρότυπα για να εκτιμούν και να συγκρίνουν τη παρούσα αξία των μελλοντικών ταμιακών ροών των διαφόρων επιχειρήσεων.

Οι οικονομικές καταστάσεις, που υποχρεωτικά δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις, ενδιαφέρουν πολλούς συναλλασσόμενους με την επιχείρηση τόσο εντός αυτής όσο και εκτός. Μπορούμε να διαχωρίσουμε τα άτομα, που χρησιμοποιούν την πληροφόρηση που μας δίνουν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που δημοσιεύονται, σε δύο μεγάλες ομάδες:

- Στους **εντός** της επιχείρησης λαμβάνοντες αποφάσεις (internal decision makers) π.χ. διευθυντές, στελέχη, προσωπικό κτλ.
- Και τους **εκτός** της επιχείρησης λαμβάνοντες αποφάσεις (external decision makers) π.χ. τράπεζες, δημόσιο, προμηθευτές κτλ.

Πρωτίστως οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις απευθύνονται στους εκτός της επιχείρησης λαμβάνοντες αποφάσεις, μια και οι εντός έχουν πρόσβαση σε ολόκληρο το φάσμα των δεδομένων της επιχείρησης.

Ανάλυση χρηματοοικονομικών καταστάσεων (analysis of financial statement) είναι η ποσοτική και ποιοτική αξιολόγηση της πληροφόρησης που περιέχεται σε αυτές τις καταστάσεις.

Σκοποί της ανάλυσης:

- μέτρηση της προηγούμενης επίδοσης της επιχείρησης,
  - μέτρηση της παρούσας κατάστασης της επιχείρησης,
  - πρόβλεψη των μελλοντικών δυνατοτήτων της επιχείρησης για τη διατήρηση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ των ακόλουθων αποφασιστικής σημασίας πλευρών της επιχείρησης:
- I. **Ρευστότητα (liquidity)**. Μια επιχείρηση έχει ρευστότητα, όταν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις της καθώς αυτές γίνονται ληξιπρόθεσμες.
  - II. **Σταθερότητα (stability)**. Η σταθερότητα μετριέται από την ικανότητα της επιχείρησης να πραγματοποιεί τις πληρωμές για τόκους και χρεολύσια πάνω στο υφιστάμενο ύψος των δανείων και τις πληρωμές που αντιστοιχούν στην κανονική διανομή μερίσματος στους μετόχους της.
  - III. **Αποδοτικότητα (profitability)**. Αποδοτικότητα είναι η σχέση που υπάρχει μεταξύ του κέρδους που πραγματοποιεί η επιχείρηση και του κεφαλαίου που χρησιμοποιεί.
  - IV. **Δυνατότητα ανάπτυξης**. Μετριέται με την επέκταση και ανάπτυξη σε νέες αγορές, το ποσοστό ανάπτυξης στις

υπάρχουσες αγορές, το ποσοστό αύξησης στα κέρδη ανά μετοχή και το ύψος δαπανών για έρευνα.

Πηγές

- Κοντάκος, Α.Γ., 1999, "Γενική Λογιστική", Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- Παπαδάτου Θ. & Πομόνης Ν., 2006, "Η Λογιστική των Εμπορικών Εταιρειών", Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

1.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

1.3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η έννοια της δημιουργικής λογιστικής, αν και έχει τις ρίζες της αρκετές δεκαετίες πριν, μόνο τα τελευταία χρόνια απασχολεί έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και τους επαγγελματίες της αγοράς, επενδυτές, ρυθμιστικές αρχές κ.α. Είναι «νωπές» ακόμη οι μνήμες από την κατάρρευση της εταιρείας Enron και τα υπόλοιπα σκάνδαλα στον τομέα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, που είχαν ως αποτέλεσμα να κλονισθεί παγκοσμίως η εμπιστοσύνη των επενδυτών στις κεφαλαιαγορές, αλλά και η αξιοπιστία του κλάδου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών.

Αν και δεν υπάρχει πλήρης συμφωνία των ειδικών ως προς το τι συνιστά «δημιουργική λογιστική» οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στο ότι πρόκειται για την διαδικασία υιοθέτησης λογιστικών πρακτικών που μπορεί να ακολουθούν μπορεί και όχι τους εκάστοτε λογιστικούς κανόνες αλλά σίγουρα αποκλίνουν από το πνεύμα και την ουσία αυτών. Πεδίο εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής αποτελεί το περιεχόμενο όλων των οικονομικών καταστάσεων:

- (α) ισολογισμού,
- (β) κατάστασης λογαριασμού αποτελεσμάτων,
- (γ) κατάστασης μεταβολών των ίδιων κεφαλαίων,
- (δ) κατάστασης ταμειακών ροών
- (ε) σημειώσεων που περιλαμβάνουν περίληψη των σημαντικών λογιστικών πολιτικών και άλλες επεξηγηματικές σημειώσεις, αφηγηματικές περιγραφές ή αναλύσεις των στοιχείων που γνωστοποιούνται στις καταστάσεις αυτές, καθώς και πληροφορίες για στοιχεία που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για αναγνώριση στις καταστάσεις.

Βεβαίως θα πρέπει να ειπωθεί πως δεν θα μιλούσαμε για φαινόμενο δημιουργικής λογιστικής αν ο σχεδιασμός των παραπάνω καταστάσεων ήταν ιδεατός, κάτι που μέχρι σήμερα δεν έχει επιτευχθεί. Για παράδειγμα, αν αναφερθούμε στον ισολογισμό που φέρεται να είναι μια αντανάκλαση της εικόνας της επιχείρησης, θα πρέπει να επισημάνουμε πως η καταγραφή των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού στο ιστορικό τους κόστος κάθε άλλο παρά συμβαδίζει με την πραγματικότητα τις περισσότερες φορές. Αυτό που λείπει είναι οι τρέχουσες τιμές καθώς επίσης και σημαντικές μη-ποσοτικές πληροφορίες. Υπό αυτό το πρίσμα η λογιστική του ιστορικού κόστους μπορεί να αποτελεί και ένα όχημα της δημιουργικής λογιστικής για κάποιους που δεν θέλουν να εμφανίσουν την αληθινή εικόνα μιας επιχείρησης.

Ένα από τα αντικείμενα της παρούσας διατριβής είναι η μελέτη των λογιστικών χειρισμών που σχετίζονται με την κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων. Αδιαμφισβήτητα η διαχείριση των κερδών (earnings management) είναι η σπουδαιότερη έκφανση της δημιουργικής λογιστικής

αφού τα κέρδη είναι το πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο της επιχειρησιακής απόδοσης.

Καταρχήν, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος "Επινοητική ή Δημιουργική Λογιστική" (Creative Accounting) είναι σχετικά νέος, το πρόβλημα όμως της σκόπιμης παρέμβασης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων είναι αρκετά παλιό. Αν και δεν υπάρχει μέχρι στιγμής συμφωνία των ειδικών ως προς την ακριβή ονομασία του εν λόγω προβλήματος, ωστόσο ο όρος Creative Accounting φαίνεται να το αποδίδει σαφέστερα και ευστοχότερα σε σύγκριση με τους κατά καιρούς άλλους χρησιμοποιούμενους ορισμούς.

- Ο Riahi-Belkaoui (2003) αναφέρει στο βιβλίο του με τίτλο « Accounting – By Principle or Design?», τον όρο Σχεδιασμένη Λογιστική" (Designed Accounting), στον οποίο αποδίδει τις έννοιες της "εξομάλυνσης του αποτελέσματος" (Income Smoothing), του "σχεδιασμού των κερδών" (Earnings Management), της "δημιουργικής λογιστικής" (Creative Accounting), και της "λογιστικής απάτης" (Fraud in Accounting).
- Η Επινοητική Λογιστική (Creative Accounting) ορίζεται σύμφωνα με τον Μπαραλέξη (2004), ως η εκμετάλλευση των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και η παραβίαση αυτών, ώστε να παρουσιάσει μία επιχείρηση τις λογιστικές της καταστάσεις προς όφελός της. Περαιτέρω η επινοητική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (legitimate) και αθέμιτη (illegitimate). Η πρώτη εκμεταλλεύεται τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς κανόνες ή στους νόμους, ενώ η δεύτερη παραβιάζει τις λογιστικές αρχές και τους νόμους αλλοιώνοντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό.

- Αντίστοιχα οι Amat, Blake και Dowds (1999) ορίζουν τη «Δημιουργική Λογιστική» ως μία διαδικασία όπου οι λογιστές αξιοποιούν τις γνώσεις τους για τους λογιστικούς κανόνες προκειμένου να χειραγωγήσουν τα μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης.
- Ομοίως, οι Gowthorpe και Amat (2005) επισημαίνουν ότι η Δημιουργική Λογιστική αναφέρεται στη σκόπιμη διαστρέβλωση της επικοινωνίας μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων μέσω εκείνων που συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και επιδιώκουν να μεταβάλλουν το περιεχόμενο των μηνυμάτων που μεταδίδονται.

Άλλες απόψεις σχετικά με τη Δημιουργική Λογιστική που υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία και συγκεκριμένα στα πλαίσια της Μεγάλης Βρετανίας είναι οι παρακάτω:

- Ο Ian Griffiths (1986) έχει μια δριμύτερη θεώρηση του θέματος αφού ισχυρίζεται ότι "κάθε εταιρεία στη Μεγάλη Βρετανία παίζει κατά κάποιο τρόπο με τα κέρδη της. Όλες οι δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις βασίζονται σε ένα διακριτικό "μαγείρεμα των βιβλίων" το οποίο προσπαθεί να κρύψει κάθε ενοχή του επιχειρηματία όταν διατίθεται στο κοινό και που σε τελική ανάλυση είναι δικαιολογημένο".
- Ο Jameson (1988) γράφει ότι "οι λογιστικές διεργασίες αποτελούνται από σχέσεις και αντιμετώπιση πολλών ζητημάτων κρίσεως καθώς επίσης από αποφάσεις επί αντιθέσεων μεταξύ ανταγωνιζόμενων προσεγγίσεων στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων εκ χρηματοοικονομικών γεγονότων και συναλλαγών. Αυτή ακριβώς η ευέλικτη διαδικασία που παρέχει στον λογιστή τη δυνατότητα διαχείρισης, εξαπάτησης ψευδούς

καταχώρησης και παρουσίασης των διαφόρων στοιχείων ονομάζεται Επινοητική λογιστική”.

- Επιπλέον, ο Terry Smith (1996) ο οποίος έγινε γνωστός με το βιβλίο *Accounting for Growth*, έλαβε μια παρομοίως αισιόδοξη άποψη “όταν αυτός ισχυρίζεται ότι όλοι αισθανθήκαμε πως μέγα μέρος από την ανάπτυξη των κερδών η οποία συνέβη στη δεκαετία του 1980 ήταν το αποτέλεσμα συνένωσης λογιστικών τεχνασμάτων παρά αληθούς οικονομικής ανάπτυξης”.
- Τέλος ,στην μελέτη του ο Naser (1993) προσέθεσε τον εξής ορισμό:” Δημιουργική λογιστική είναι ένας μετασχηματισμός των λογιστικών ποσών από το τι αυτά πραγματικά είναι στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις επιθυμούν να είναι, εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και /ή αγνοούντες μερικούς ή όλους από αυτούς”.

Από τις παραπάνω αναφορές μπορούμε να εξάγουμε τα εξής δύο συμπεράσματα:

1. ότι Δημιουργική Λογιστική είναι ένα φαινόμενο κοινότυπο, που συναντάτε πλέον σε ευρεία κλίμακα και
2. ότι η Δημιουργική Λογιστική είναι μια ανεπιθύμητη και δυσάρεστη κατάσταση.

Ωστόσο , και τα δύο είδη της επινοητικής λογιστικής έχουν βασικά τις ίδιες γενεσιουργές αιτίες, ασκούνται από τα ίδια πρόσωπα και έχουν τις ίδιες κατά βάση επιπτώσεις στους δημοσιευόμενους λογαριασμούς. Ως εκ τούτου, η επινοητική λογιστική ουσιαστικά δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πρόβλημα με δύο όψεις, κάθε μία από τις οποίες θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης, λόγω των σοβαρών επιπτώσεων που επιφέρει.

1.3.2 Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

- Σύμφωνα με τον Rezaee (2005), η λογιστική απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων (financial statement fraud) συνιστάται στη σκόπιμη απόπειρα των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων (κυρίως επενδυτές και πιστωτές) με τη σύνταξη και δημοσίευση αλλοιωμένων οικονομικών καταστάσεων. Είναι γεγονός ότι στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της «παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων».
- Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους επενδυτές. Μερικοί, λοιπόν από αυτούς τους ορισμούς παρατίθενται στη συνέχεια.
- Σύμφωνα με τον Σπαθή (2002) "η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν σαν αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων".
- Επίσης, ο Rezaee (2002) ισχυρίστηκε ότι "η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι η προμελετημένη προσπάθεια εκ μέρους των επιχειρήσεων με σκοπό να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων αυτών οικονομικών καταστάσεων, ειδικά τους επενδυτές και τους πιστωτές, συντάσσοντας ουσιαστικά

λανθασμένες οικονομικές καταστάσεις. Γενικά, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει πρόθεση και σκοπιμότητα από μία ομάδα έξυπνων δραστών, (όπως είναι για παράδειγμα υψηλά στελέχη της διοίκησης, λογιστές, ελεγκτές κτλ.) οι οποίοι ενεργούν βάσει μιας καλοσχεδιασμένης τεχνικής εξαπάτησης”.

- Συναφής με τον παραπάνω είναι και ο ορισμός που δίνουν οι Σπαθής, Δούμπος και Ζοπουνίδης (2002) οι οποίοι, όμως, ορίζουν τη διοικητική απάτη – παραποίηση (Management Fraud)” ως την εσκεμμένη εξαπάτηση που προκαλείται από υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης (Management) και παραπλανεί πιστωτές και επενδυτές μέσω εσφαλμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων”.
- Ακόμα, ο Wallace (1995) διευκρινίζει ότι “παραποίηση είναι μία μορφή ενεργειών σχεδιασμένη να οδηγεί σε παραπλάνηση και η οποία μπορεί να υλοποιηθεί με πλαστά έγγραφα και απεικονίσεις που υποστηρίζουν την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων”.
- Επιπλέον, οι Stalebrink και Sacco (2005) σε σχετικό άρθρο τους χρησιμοποιούν τη σημασιολογία που δίνει το ΔΛΠ Νο99, το οποίο ορίζει την παραποίηση (fraud) “ ως μία σκόπιμη ενέργεια που οδηγεί σε ουσιαστικά λανθασμένη διατύπωση των Χ/Ο Καταστάσεων” και συνοψίζουν επισημαίνοντας ότι “η ουσία έγκειται στο ότι η παραποίηση είναι τελικά μια προσπάθεια εξαπάτησης ενός άλλου προσώπου από κακή παρουσίαση ή παράλειψη ποσών και αποκαλύψεων των Χ/Ο Καταστάσεων”.
- Από την άλλη, ο Beneish (1999) χρησιμοποιεί τον “ συνώνυμο όρο” “ διαχείριση των κερδών (Earnings Manipulation)” λέγοντας ότι είναι, “η τακτική όπου η διοίκηση (Management) μιας εταιρίας

παραβιάζει τις Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές (Generally Accepted Accounting Principles – GAAP) με σκοπό να παρουσιάσει κατά συμφέροντα τρόπο τις οικονομικές καταστάσεις”.

- Στην έρευνα του Beneish βασίστηκε ο Thomson (2005) και όρισε το Earnings Management ως “τη χρήση διαφόρων μορφών μίας σειράς έξυπνων επινοήσεων για τη διαστρέβλωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης μιας εταιρίας ώστε να επιτύχει το επιθυμητό για αυτήν αποτέλεσμα”.
- Τέλος, σύμφωνα με μία διαφορετική άποψη, ο οργανισμός Association of Certified Fraud Examiners σε σχετική έκθεσή του το 2004 αναφέρει τον όρο “υπαλληλική παραποίηση (Occupational Fraud)” τον οποίο ορίζει ως “τη χρήση της επαγγελματικής ιδιότητας κάποιου υπαλλήλου για προσωπική ωφέλεια και πλουτισμό μέσω της σκόπιμης και εσκεμμένης, εσφαλμένης ή κακής εφαρμογής των πηγών και χρήσεων μιας επιχείρησης”. Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι από τους παραπάνω ορισμούς, εμείς θα θεωρήσουμε ως πιο ακριβείς για την ερευνά μας τους δύο πρώτους.

Διαπιστώνουμε τη χρήση συγκεκριμένων λέξεων – κλειδιών: “σκόπιμος, σκοπός, πρόθεση, εσκεμμένη, ωφέλεια” γεγονός που μας επιτρέπει να επαληθεύουμε τον ισχυρισμό που κάναμε στην αρχή αυτής της υποενότητας ότι η παραποίηση (fraud) είναι όρος διαφορετικός από το απλό και ακούσιο λογιστικό σφάλμα (error), το οποίο προέρχεται συνήθως από αριθμητικά λάθη και εκ παραδρομής των πραγματικών καταστάσεων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση.

1.3.3 FRAUD ERROR

Το τελευταίο διάστημα διαβάζουμε όλο και πιο συχνά περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων, κυρίως στις Η.Π.Α. (υποθέσεις Enron, Xerox, Worldcom, Merc κ.ά.) αλλά και στην Ευρώπη. Το θέμα είναι τεράστιο γιατί εμπλέκονται εκτός από τα στελέχη της εταιρείας που παραποιεί, εταιρείες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο «χειρισμό» (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting). Αντίστοιχοι όροι που εστιάζουν κυρίως στη μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η «εξομάλυνσή τους» μέσω εσφαλμένων λογιστικών καταχωρήσεων (income smoothing), η «ωραιοποίησή τους» και η «διαχείρισή τους» (managing earnings). Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος παραποίηση αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των οικονομικών καταστάσεων. Ο όρος (λογιστική) απάτη (fraud) αναφέρεται:

- (α) Στον χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- (β) Στη μη σωστή παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης.
- (γ) Στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- (δ) Στην καταχώρηση συναλλαγών χωρίς ουσία (εικονικές συναλλαγές).
- (ε) Στην κακή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Ο όρος λάθος ή σφάλμα (error) αναφέρεται σε ακούσια, μη σκόπιμα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις όπως:

- (α) Αριθμητικά ή λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία.
- (β) Εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές.
- (γ) Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Πηγή : Σπαθής, Χ., Σεπτέμβριος 2002, "Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων", Λογιστής (Τεύχος 570), Αθήνα

1.3.4 ΤΟ EARNINGS MANAGEMENT ΩΣ ΒΑΣΙΚΗ ΕΚΦΑΝΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η πιο συνήθης μορφή που μπορεί να πάρει η παραποίηση είναι ως προς τη διαχείριση και αναγνώριση των εσόδων. Ειδικότερα ο Rezaee (2002) αναφέρει ότι η αναγνώριση των εσόδων αποτελεί βασικό πρόβλημα καταγραφής των εσόδων πριν αυτά αποκτηθούν από την επιχείρηση,

δηλαδή πριν ολοκληρωθεί η πώληση ή πριν το προϊόν παραδοθεί ή ενώ ο πελάτης έχει ακυρώσει ή καθυστερήσει τη συναλλαγή.

Σύμφωνα με τους Paul M. Healy και James M. Wahlen (1998), η χειραγώγηση των λογιστικών κερδών προκύπτει όταν τα στελέχη χρησιμοποιούν την προσωπική τους κρίση στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ώστε να παραπλανήσουν τους μετόχους σχετικά με την υποβόσκουσα χρηματοοικονομική πορεία της επιχείρησης.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Dechow et al. (1995), ο όρος χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων, καλύπτει μια ευρεία ποικιλία νόμιμων και παράνομων ενεργειών από μέρος της διοίκησης, οι οποίες επηρεάζουν τα κέρδη μιας επιχείρησης.

Η Schipper (1999) έδωσε έναν από τους δημοφιλέστερους ορισμούς για τη χειραγώγηση των κερδών χαρακτηρίζοντας την ως σκόπιμη παρέμβαση στην κατάρτιση των δημοσιευόμενων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, με σκοπό να παρακολουθούν τα στελέχη τα προσωπικά τους οφέλη (πράξη ακριβώς αντίθετη από το να προάγουν την ουδέτερη εξέλιξη της διαδικασίας).

Κοινό σημείο των παραπάνω ορισμών είναι η διαστρέβλωση της πραγματικής εικόνας της επιχείρησης, ώστε να παρουσιάζει μια εικόνα που να εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντά της. Στη ουσία, η χειραγώγηση στηρίζεται στην ευελιξία των διαφόρων λογιστικών κανόνων (παραδείγματος χάριν των Γενικών Αποδεκτών Λογιστικών Αρχών) και νόμων ή ακόμη και στην εκμετάλλευση των αδυναμιών τους και την παραβίαση αυτών. Έτσι, έχουμε επιλογές λογιστικής μεθόδου, για παράδειγμα μια επιχείρηση μπορεί να επιλέξει μέθοδο απόσβεσης ή μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων της (Κοκολογιάννη, 2009).

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο «χειρισμό» των στοιχείων τους, όπως η υπερτίμηση των στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν σαν αποτέλεσμα την σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται ως απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα, συχνά η SEC, στις ομιλίες και στα έγγραφα συνδέει την απάτη με την χειραγώγηση των κερδών" (Dechow & Skinner, 2000).

Σύμφωνα με το Σπαθή (2002), τα κέρδη είναι ο κυριότερος λόγος που γίνονται επενδύσεις. Τα κέρδη ορίζουν, επίσης, την αμοιβή των επενδυτών που είναι ανάλογη των προσπαθειών αυτών και των αποφάσεων που αυτοί πήραν. Έτσι, είναι αναμενόμενο ότι τα κέρδη θεωρούνται από τους αναλυτές, τους επενδυτές, τα ανώτερα στελέχη, και τους διευθύνοντες συμβούλους, ως το σημαντικότερο στοιχείο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύονται από τις εταιρίες. Αν και ακολουθούνται οι Γενικές Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές, τα στελέχη είναι ελαστικά ως προς την επιλογή της λογιστικής μεθόδου που θα χρησιμοποιήσουν, καθώς και για το χρόνο που θα κάνουν μία πώληση ή κάποιο έξοδο. Επίσης, μπορούν να αλλάξουν το αποτέλεσμα μεταξύ των χρονικών περιόδων καθυστερώντας ή επιταχύνοντας κάποιες διαδικασίες. Έτσι, τα στελέχη έχουν και τα κίνητρα να χειραγωγήσουν τα κέρδη και την ικανότητα να το κάνουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΙΝΗΤΡΑ ΧΡΗΣΗΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

2.1 ΚΙΝΗΤΡΑ ΧΡΗΣΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η υιοθέτηση πρακτικών Creative Accounting και Earnings Management παρακινείται από κάποια κίνητρα. Τα κίνητρα αυτά είναι κυρίως οικονομικής φύσεως και σχετίζονται με προσέλκυση νέων επενδυτών, προβλήματα ρευστότητας κ.ά. Στο μοντέλο του, ο Rezaee (2002) σημειώνει ότι τα κίνητρα αυτά μπορεί να είναι και "ψυχωτικά", δηλαδή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων να οφείλεται σε συνήθη τάση (habitual criminal) ορισμένων στελεχών να καταστρώνουν και να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες. Στα κίνητρα μπορούμε να συμπεριλάβουμε το ιδεολογικό υπόβαθρο όπως επίσης και τον εγωκεντρισμό της διοίκησης να δημιουργήσει ένα ισχυρό prestige που θα καθιερώσει την επιχείρηση ηγέτιδα στον κλάδο που δραστηριοποιείται.

Τα κίνητρα που έχει μια επιχείρηση για να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να προέρχονται από δυνάμεις που βρίσκονται στο εξωτερικό ή εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Τα κίνητρα τα οποία αναφέρονται συχνότερα στη διεθνή βιβλιογραφία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- **Εξωτερική πίεση**

Οι επιχειρήσεις μπορεί να φοβούνται ότι αν δεν υπάρχει σύγκλιση ανάμεσα στις προσδοκίες των αναλυτών και τα αποτελέσματά τους, θα υπάρχει αρνητικός αντίκτυπος στην τιμή της μετοχής

τους. Επίσης προσπαθούν να έχουν παρόμοια ή καλύτερα αποτελέσματα από τους ανταγωνιστές τους ή να προσπαθούν να φανούν ότι πληρούν τους όρους για ένα δάνειο ή για μια συγχώνευση/εξαγορά. Άλλοι παράγοντες πίεσης είναι οι θεσμικοί επενδυτές, οι χρηματοοικονομικοί επενδυτές, τα εργατικά συνδικάτα κ.α.

- **Εσωτερική πίεση**

Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να επιτύχουν στόχους που έθεσαν οι ίδιες, αλλά οι οποίοι είναι μη ρεαλιστικοί. Παρόμοια προβλήματα μπορεί να παρουσιάσει και η προσπάθεια να ακολουθηθεί η μερισματική πολιτική της επιχείρησης. Επίσης, πολλές εταιρείες κάνουν απόπειρες φοροδιαφυγής.

- **Απαιτήσεις κεφαλαιαγοράς**

Η άντληση κεφαλαίων από την κεφαλαιαγορά και ειδικότερα ο δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα και η άντληση των κεφαλαίων από το χρηματιστήριο.

- **Πίεση αμοιβής/αποζημίωσης**

Αμοιβές που σχετίζονται με τα δημοσιευμένα κέρδη ή την τιμή της μετοχής. Για παράδειγμα, η διοίκηση είναι πιθανό να κερδοσκοπεί επί της τιμής της μετοχής.

- **Κίνδυνος χρεοκοπίας ή κατάχρησης**

Οι εταιρείες συχνά κάνουν απεγνωσμένες κινήσεις όταν απειλούνται με χρεοκοπία. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που υπάρχει κίνδυνος να αποκαλυφθούν παλαιότερες παραβάσεις των κανόνων.

- **Προσωπικές φιλοδοξίες των υψηλά ιστάμενων:** Η εταιρική διακυβέρνηση με τους κανονισμούς της συντελεί στον περιορισμό της δυνατότητας των διευθυντικών στελεχών ώστε να χειραγωγούν τα λογιστικά κέρδη. Όταν τα κίνητρα των

επιχειρήσεών τους, καθοδηγούνται από το προσωπικό τους συμφέρον να εμφανίζουν καλύτερη απόδοση μέσω της διαχείρισης των κερδών. Κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα που πολύ συχνά χρησιμοποιείται η υποκειμενική κρίση των διευθυντών είναι τα εξής:

1. Παροχές για τις πωλήσεις, τις εκπτώσεις και τις επιστροφές.
2. Ποσά που καταγράφονται για τις πιθανολογούμενες δαπάνες.
3. Υποτιμητέα και αποσβεστέα εμπορεύματα.
4. Εκτιμήσεις για τα περιβαλλοντικά στοιχεία του παθητικού.
5. Υποθέσεις σχετικά με τις αποζημιώσεις και τις παροχές μετά τη συνταξιοδότηση.
6. Φόροι που πρέπει να πληρωθούν για το εισόδημα.

Πολλοί πιστεύουν ότι οι αρχές της λογιστικής έχουν αρκετά κενά, γεγονός που αφήνει χώρο, για να αλλοιώνονται τα νούμερα είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω (Κοκολογιάννη, 2009).

2.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Υπάρχει πληθώρα μεθόδων, στρατηγικών και τεχνασμάτων δημιουργικής λογιστικής. Γίνεται αναφορά στις βασικότερες αυτών.

2.2.1 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Δημιουργική Λογιστική εφαρμόζεται και σε στοιχεία του Ισολογισμού μιας επιχείρησης και ειδικότερα στο Πάγιο Ενεργητικό της. Οι τεχνικές που παραποιοούν την πραγματική εικόνα εντοπίζονται τόσο στις ασώματες και

ενσώματες ακινητοποιήσεις όσο και στις συμμετοχές και τις μακροπρόθεσμες απαιτήσεις.

ΥΛΙΚΑ Ή ΕΝΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ

Στην περίπτωση των ενσώματων κινητοποιήσεων η διενέργεια ή μη αποσβέσεων (ή προβλέψεων υποτίμησης αξίας αν πρόκειται για γήπεδα, οικόπεδα και αγροτεμάχια που ουσιαστικά δεν αποσβένονται) αποτελεί έναν τρόπο για την υποκειμενική διαχείριση του αποτελέσματος. Με την εφαρμογή της τεχνικής αυτής, εκτός από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, μεταβάλλεται και η αξία του Ενεργητικού αφού δεν εμφανίζονται οι αποσβέσεις που θεωρούνται έξοδο (παραλείπονται μάλιστα και οι αντίθετοι λογαριασμοί των αποσβεσμένων παγίων).

Όταν η διοίκηση της εταιρίας θέλει να προβεί σε ωραιοποίηση των αποτελεσμάτων και, συγκεκριμένα, θέλει να εμφανίσει αυξημένα κέρδη, τότε δεν διενεργεί αποσβέσεις ή χρησιμοποιεί μειωμένους συντελεστές. Στην ωραιοποίηση, αυτή, βοηθάει και το γεγονός ότι υπάρχει ελευθερία κρίσεων, υπολογισμών και επιλογών, αναφορικά με την εκτίμηση της ωφέλιμης ζωής των παγίων στοιχείων, των ετών αλλά και των μεθόδων απόσβεσης. Πρέπει να τονίσουμε ότι η διαδικασία των αποσβέσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι είναι πηγή χρηματοδότησης για την επιχείρηση, με την έννοια ότι τα ποσά που αντιστοιχούν σε αποσβέσεις δεν φορολογούνται και μένουν στην επιχείρηση με τη μορφή αποθεματικών (Μπαραλέξης, 1998).

ΠΑΓΙΑ ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Αναφορικά με τα πάγια υπό κατασκευή παρότι η ιδιοκατασκευή ενός Πάγιου περιουσιακού στοιχείου έχει ολοκληρωθεί, η διοίκηση δεν μεταφέρει

το λογαριασμό "Πάγια υπό κατασκευή" στον αντίστοιχο λογαριασμό του παγίου. Με αυτόν τον τρόπο, αποφεύγεται η υποχρέωση να διενεργηθούν αποσβέσεις. Οπότε, προκαλείται αύξηση του ύψους των κερδών.

ΑΣΩΜΑΤΕΣ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ ΠΟΛΥΕΤΟΥΣ ΑΠΟΣΒΕΣΗΣ

Η μεταφορά δεδουλευμένων εξόδων χρήσης στο λογαριασμό του Παγίου Ενεργητικού "Ασώματες Ακινήτοποιήσεις και έξοδα πολυετούς σύμβασης", παραβιάζει τις αρχές των δεδουλευμένων εξόδων αλλά και της αυτοτέλειας των χρήσεων. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται αύξηση των δημοσιευμένων κερδών.

ΑΥΛΑ Ή ΑΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ (υπεραξία, φήμη και πελατεία, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, σήματα, copyright)

Σε σχέση με τα άυλα περιουσιακά στοιχεία η νομοθεσία ορίζει ότι τα ασώματα πάγια στοιχεία αποσβένονται εφάπαξ σε μια χρήση ή σταδιακά και ισόποσα εντός πενταετίας. Οι εταιρίες, προκειμένου να ωραιοποιήσουν τα αποτελέσματα χρήσης, αλλάζουν το διενεργούμενο χρόνο απόσβεσης. Με άλλα λόγια, εάν η απόσβεση γίνει όχι σε 5 έτη αλλά σε μια μόνο χρήση, τότε τα Αποτελέσματα Χρήσης θα παρουσιάσουν σαφή βελτίωση.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ

Οι managers των εταιριών στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν τον δείκτη ρευστότητας, μεταφέρουν τις συμμετοχές στα χρεόγραφα που αποτελούν όμως στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού. Αυτό έχει ως συνέπεια την βελτίωση των δεικτών ρευστότητας.

2.2.2 ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΟΚΩΝ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Η πρακτική αυτή εξασφαλίζει ότι τα κέρδη θα αυξηθούν αφού το κόστος προϊόντος ενσωματώνεται στο προϊόν και αποθεματοποιείται, επιβαρύνοντας τα αποτελέσματα χρήσης όταν αυτό πουληθεί. Αντιθέτως, το κόστος περιόδου επιβαρύνει αποκλειστικά τα Αποτελέσματα Χρήσης.

2.2.3 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Σύμφωνα με την πρακτική αυτή, τελείται κεφαλαιοποίηση των λειτουργικών εξόδων όπως έξοδα διαφήμισης, έρευνας και ανάπτυξης, επισκευών και διατήρησης. Σύμφωνα με την αρχή του συσχετισμού εξόδων και εσόδων, τα έξοδα μιας εταιρικής χρήσης πρέπει να συγκρίνονται μόνο με τα έσοδα της ίδιας εταιρικής χρήσης. Βέβαια, οι εταιρίες εμφανίζουν την εξής τάση: δεν προβαίνουν σε καταγραφή των εξόδων με αυτή τους την ιδιότητα, αλλά ως στοιχεία του Ισολογισμού (δηλαδή να κεφαλαιοποιηθούν), οπότε υπάρχει υπερεκτίμηση των κερδών της τρέχουσας οικονομικής περιόδου καθώς το κεφαλαιοποιηθέν ενεργητικό εξοφλείται.

2.2.4 ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ (Μακροπρόθεσμα Γραμμάτια Εισπρακτέα, οφειλόμενες δόσεις μετοχικού κεφαλαίου)

Η μέθοδος αυτή επιβάλλει την μεταφορά του μεγαλύτερου μέρους των απαιτήσεων στις βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις, έτσι ώστε να υπάρξει άνοδος του δείκτη άμεσης ρευστότητας καθώς και βελτίωσης της ποιότητας του ενεργητικού. Ωστόσο, το σύνολο των Περιουσιακών στοιχείων παραμένει αμετάβλητο σε αυτή την περίπτωση.

2.2.5 ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

Η Δημιουργική Λογιστική ασκεί αρνητική επίδραση και στα στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού. Υπενθυμίζουμε ότι τα στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού συμπεριλαμβάνει εκείνα τα στοιχεία που ανήκουν στην εταιρία αναμένεται να αλλάξουν μορφή και υπόσταση μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Στη συνέχεια, γίνεται ανάλυση των τεχνικών που αναπτύσσονται με στόχο την παραποίηση.

ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ

ü Αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων

Η αλλαγή στη μέθοδο που αποτιμώνται τα αποθέματα μιας επιχείρησης, είναι από τις συχνές μορφές εκδήλωσης δημιουργικής λογιστικής. Η αλλαγή, αυτή, έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της συνέπειας των λογιστικών ενεργειών που συνεπάγεται σταθερότητα και ομοιομορφία. Έτσι, ενώ στη μια χρήση η εταιρία χρησιμοποιεί την μέθοδο LIFO (last in – first out), την επόμενη χρήση χρησιμοποιεί την μέθοδο FIFO (first in – first out), με στόχο να επηρεαστεί η αξία του τελικού αποθέματος και το κόστος των πωληθέντων, όπως επίσης ο Ισολογισμός και τα αποτελέσματα χρήσης.

ü Αποτίμηση όλων των αποθεμάτων στην τελευταία τιμή αγοράς τους

Η πρακτική αυτή προϋποθέτει την αποτίμηση όλων των αποθεμάτων της επιχείρησης στην τελευταία τιμή αγοράς αυτών έτσι ώστε να εμφανιστεί το τελικό απόθεμα αρκετά υψηλότερο από το πραγματικό.

ü Μη εμφάνιση ζημιών από ανασφάλιστα εμπορεύματα

Οι εταιρίες αποκρύπτουν από τα αποτελέσματά τους ζημίες που Έχουν προέλθει από καταστροφή των εμπορευμάτων τους εξαιτίας χρονικής απαξίωσης, κακής συντήρησης, φωτιάς ή πλημμύρας και δεν ήταν ασφαλισμένα έτσι ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν ασφαλιστική αποζημίωση.

ΜΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Μια άλλη μέθοδος για την ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι η μη διενέργεια των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις ή η χρήση μειωμένων συντελεστών προβλέψεων για τις απαιτήσεις αυτές.

ΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΠΕΛΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΦΑΛΩΝ

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ενώ σε προγενέστερες χρήσεις έχει γίνει σχετική πρόβλεψη για ορισμένους πελάτες, αυτοί δεν μεταφέρονται στους επισφαλείς με συνέπεια να αυξάνεται το Κυκλοφορούν Ενεργητικό και κατ' επέκταση ο δείκτης ρευστότητας.

ΕΠΙΔΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Σύμφωνα με το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (λογαριασμός 33.98), σε περίπτωση που ο έλεγχος από την αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία ανακαλύψει μη καταχωρημένες πωλήσεις για μια εταιρία, τότε της επιβάλλεται πρόστιμο. Στη συνέχεια, και ενώ η επιχείρηση καταβάλλει το

αντίτιμο του προστίμου, χρεώνεται ο λογαριασμός 33.98 "επίδικες απαιτήσεις κατά του Ελληνικού Δημοσίου" αντί να χρεώνεται ο λογαριασμός του ταμείου. Αυτό έχει ως συνέπεια την πλασματική αύξηση του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού.

Παραποιήσεις - ωραιοποιήσεις γίνονται επίσης και στα αποτελέσματα χρήσης. Άλλοι τρόποι αλλοίωσης των λογιστικών αποτελεσμάτων είναι οι εξής:

- **Δημιουργία αποθεματικών cookie jar** , μια εταιρία μπορεί να δημιουργήσει αποθεματικό για εκτιμώμενες καταστάσεις όπως διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων, απαξίωση αποθεμάτων, κόστος αποχωρήσεων προσωπικού, κ.λπ.
- **Τεχνικές «big bet on the future»** εγγυώνται σε μια εταιρία εγγυημένη αύξηση στα τρέχοντα και μελλοντικά αποτελέσματα μέσω της εξαγοράς άλλης εταιρείας και της ενσωμάτωσης των κερδών της θυγατρικής στα βιβλία.
- **Τεχνικές απόσβεσης και υποτίμησης παγίων περιουσιακών στοιχείων** π.χ. επιλογή συντελεστή απόσβεσης και χρόνο ωφέλιμης ζωής για καινούργια πάγια ανάλογα με το τι συμφέρει την εταιρία, υπολογίζοντας την υπολειμματική αξία.
- **Τεχνική πώλησης και επανεκμίσθωσης περιουσιακών στοιχείων**. Η τεχνική αυτή βοηθά τις εταιρίες να αυξήσουν τα έσοδά τους από πώληση περιουσιακών στοιχείων των οποίων η αξία είναι υψηλή αλλά στον ισολογισμό παρουσιάζεται στο κόστος που αποκτήθηκε ή δημιουργήθηκε. Άλλη τακτική είναι η πώληση του παγίου και μετά η ενοικίαση του ίδιου παγίου.
- **Χρόνος αναγνώρισης εσόδου**

Σύμφωνα με τη λογιστική αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων (The Revenue realization Principle), η δημιουργία των εσόδων διακρίνεται σε τρία στάδια:

1. Σύναψη σύμβασης προφορικώς ή εγγράφως
2. Μεταβίβαση ης κυριότητας του αγαθού, οπότε γεννάται και η απαίτηση του μεταβιβάζοντος
3. Είσπραξη ή εξόφληση της αξίας του αγαθού

Αυτό που είναι γενικά παραδεκτό είναι η πραγματοποίηση των εσόδων συντελείται κατά το 2ο στάδιο όπου η κυριότητα των αγαθών που πωλούνται μεταβιβάζονται από τον πωλητή στον αγοραστή και υφίσταται η απαίτηση του πωλητή για καταβολή του τιμήματος της πώλησης. Τα έσοδα, δηλαδή, λογίζονται κατά το χρόνο πραγματοποίησής τους και όχι κατά το χρόνο είσπραξης τους. Ωστόσο δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις που παραβαίνουν την αρχή αυτή και προβαίνουν σε καταγραφή του εσόδου πριν ακόμα αυτό καταστεί δεδουλευμένο (Μπαραλέξης, 1998).

Πλήν των παραπάνω στρατηγικών που αναφέρονται σε συγκεκριμένες κατηγορίες στοιχείων, εμφανής είναι και η χρήση ευρύτερων μεθόδων:

- **Η τακτική “Bill and Hold Sales Transaction”**

Σύμφωνα με την πρακτική αυτή, η πωλήτρια εταιρία διατηρεί στις αποθήκες της το εμπόρευμα που πούλησε σε κάποιον πελάτη έτσι ώστε να τον διευκολύνει προσωρινά. Στην περίπτωση αυτή, ο πελάτης δέχεται να αγοράσει τα αγαθά υπογράφοντας κάποιο συμβόλαιο, αλλά ο ιδιοκτήτης διατηρεί την κατοχή και ιδιοκτησία

των εμπορευμάτων, μέχρι ο αγοραστής ζητήσει την παράδοσή τους. Η παραβίαση της σύμβασης περιλαμβάνει την καταγραφή – αναγνώριση των εσόδων από την πωλήτρια εταιρία πριν ακόμα γίνει η μεταβίβαση της κυριότητας τους στον αγοραστή (Thomson, 2005).

- **Συμφωνίες μεταξύ των μερών (Side Agreements)**

Πρόκειται για συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών και έχουν ως σκοπό την μεταβολή των όρων της χρονικής καταγραφής των εσόδων με την παροχή διευκολύνσεων οικονομικού χαρακτήρα όπως εκπτώσεις, δωρεάν μεταφορά εμπορευμάτων και εγκατάστασης, προκειμένου να παρακινήσουν τον αγοραστή να δεχτεί τους όρους καταγραφής που θέτει η πωλήτρια εταιρία (Thomson, 2005).

- **Η τεχνική Channel Stuffing**

Κατά την πρακτική αυτή, η εταιρία καταβάλλει προσπάθειες για να πείσει και να παρακινήσει τους πελάτες της να αγοράσει εμπορεύματα πολύ μεγαλύτερου ύψους από αυτού που πραγματικά είναι σε θέση να πουλήσει μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Γι' αυτό τον λόγο, η προμηθεύτρια εταιρία χρησιμοποιεί μεγάλες εκπτώσεις και, γενικότερα, ευνοϊκότερους όρους αγοράς. Το όφελος που αποκομίζουν οι εταιρίες από αυτή την διαδικασία είναι η εμφάνιση σταθεροποιημένων εσόδων σε ισχνές περιόδους, εκμεταλλευόμενες την αποτελεσματική προώθηση των πωλήσεών τους (Sauer, 2002).

- **Εικονικές πωλήσεις (Illegitimate Sales Transactions)**

Οι εικονικές πωλήσεις αποτελούν μια άλλη μορφή παραποίησης του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης, η οποία

επιτυγχάνεται την καταγραφή πλασματικών πωλήσεων της εταιρίας προς άλλες συγγενικές επιχειρήσεις. Υπάρχει η περίπτωση, μάλιστα, οι εικονικές πωλήσεις να είναι προς ανύπαρκτες οικονομικές οντότητες με πλαστά τιμολόγια που καταγράφονται την μια χρονιά και ακυρώνονται την επόμενη. Πραγματοποιούνται κυρίως μεταξύ συγγενικών ή θυγατρικών επιχειρήσεων, όπου η μητρική εταιρία αγοράζει εμπορεύματα ή ύλες από τις υπόλοιπες, με απώτερο σκοπό να αυξήσει το Κόστος Πωληθέντων, να εμφανίσει μικρότερα κέρδη και κατά συνέπεια να πετύχει μικρότερη φορολογία (Rezaee, 2002).

- **Εικονικές συναλλαγές μεταξύ συνεργαζόμενων επιχειρήσεων (Improper Related – Party Sales Transactions)**

Η τεχνική αυτή πραγματοποιείται μεταξύ επιχειρήσεων που συνεργάζονται και ανταλλάσσουν, σε τακτική βάση, χρήματα, επιταγές και τιμολόγια. Οι εικονικές συναλλαγές μπορούν να πάρουν τις εξής δύο μορφές : (α) εικονική αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ επιχειρήσεων με ομοειδές αντικείμενο δραστηριότητας και (β) η παρουσίαση προκαταβολών πωλήσεων στα λογιστικά τους βιβλία με τη μορφή πωλήσεων που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η τεχνική προϋποθέτει ιδιαίτερα καλή συνεργασία μεταξύ των διοικήσεων των εταιριών (Σπαθής et al, 2002).

- **Big bath Accounting**

Η στρατηγική του «μεγάλου λουτρού» στηρίζεται στην πραγματοποίηση περισσότερων αποσβέσεων/ διαγραφών σε μια εταιρική χρήση. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε συνδυασμό με στρατηγική αύξησης των κερδών για τις μελλοντικές εταιρικές χρήσεις. Λόγω της μη επαναλαμβανόμενης φύσης ενός «μεγάλου λουτρού» οι χρήστες των λογιστικών πληροφοριών ουσιαστικά

προεξοφλούν των χρηματοοικονομική του επίπτωση. Με αυτόν τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία να διαγραφούν «παλιές αμαρτίες» και να διευκολυνθεί η διοίκηση για μελλοντικές αυξήσεις των κερδών.

Η λογιστική απάτη δεν ξεκινά πάντοτε με μια παράνομη πράξη. Πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι οι επιλογές των μάνατζερ αναφορικά με τις λογιστικές μεθόδους εξαρτώνται από τις αναμενόμενες οικονομικές συνέπειές τους. Είναι ευρέως γνωστό, ότι οι λογιστικές μέθοδοι επιλέγονται ανάλογα με την επίδρασή τους στο ανακοινωθέν εισόδημα, ανάλογα με τις μεθόδους καθορισμού της αποζημίωσης των στελεχών και ανάλογα με το βαθμό ελέγχου των μάνατζερ από τους ιδιοκτήτες (Riahi – Belkaoui, 2003). Όπως αναφέρει ο Dooley (2002), "όταν πρόκειται για απάτη μέσω παραποίησης, η ανθρώπινη φαντασία είναι ικανή να εφεύρει μυριάδες συνδυασμούς λογιστικών παρατυπιών για να εξαπατήσει τους επενδυτές". Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων κατηγοριοποιούνται. Συγκεκριμένα, ο Schilit (2002) αναφέρει επτά κατηγορίες πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων οι οποίες διαπιστώθηκαν με έρευνα του C.F.R.A. (Center of Financial Research and Analysis) και είναι οι εξής:

1. Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αναγνώριση εσόδων «αμφισβητήσιμης ποιότητας» (π.χ. αναγνώριση εσόδων όταν εξακολουθούν να παρέχονται μελλοντικές υπηρεσίες, αναγνώριση εσόδων πριν την αποστολή των εμπορευμάτων ή πριν την αποδοχή από τον πελάτη, πωλήσεις σε θυγατρικές εταιρίες κ.ά.)
2. Αναγνώριση «πλασματικών» εσόδων (π.χ. αναγνώριση μετρητών που λήφθηκαν στα πλαίσια δανεισμού ως έσοδα, αναγνώριση

εισοδημάτων από επενδύσεις ως έσοδα από κανονική λειτουργία, αναγνώριση των επιστρεφόμενων ποσών από προμηθευτές ως έσοδα κ.ά.)

3. Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη «μιας φοράς» (π.χ. δημιουργία εισοδήματος από την ανακατάταξη/ αναδιάρθρωση των λογαριασμών του Ισολογισμού)
4. Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση (π.χ. κεφαλαιοποίηση λειτουργικών εξόδων)
5. Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωσή τους.
6. Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση.
7. Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως «ειδικές χρεώσεις».

Αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης των τεχνικών παραποίησης, αξίζει να αναφερθεί έρευνα του Deloitte Forensic Center η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2007 βασισμένη στις αναφορές/εκθέσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α.(«Accounting and Auditing Enforcement Releases») που κυκλοφόρησαν από τον Ιανουάριο του 2000 μέχρι το Δεκέμβριο του 2006. Η έρευνα, τα ευρήματα της οποίας συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, με αυτά προγενέστερων αντίστοιχων ερευνών, διαπίστωσε ότι οι διάφορες πρακτικές αναγνώρισης των εσόδων κυριαρχούν, συνιστώντας το 41% του συνόλου των περιστατικών λογιστικής απάτης. Τη δεύτερη και τρίτη θέση των συνηθέστερων πρακτικών παραποίησης κατέχουν, αντίστοιχα, οι ανακριβείς γνωστοποιήσεις οι οποίες συνοδεύουν τις οικονομικές καταστάσεις (12%) και οι πρακτικές παραποίησης του λογαριασμού των εξόδων (11%). Έπειτα ακολουθούν οι πρακτικές παραποίησης των λογαριασμών των

περιουσιακών στοιχείων (8%), των υποχρεώσεων (7%) και των αποθεματικών(7%).

Κατά τη διάρκεια του ελέγχου ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι σε θέση να εκτιμήσει τους παράγοντες εκείνους που ενέχουν αυξημένο κίνδυνο και να εντοπίσει την ύπαρξη «κόκκινων σημαιών»(red flags) (Τσερκεζή, 2009) στα οποία θα δώσει αυξημένη βαρύτητα.

Μερικά παραδείγματα «κόκκινων σημαιών» είναι:

1. Κακή χρηματοοικονομική απόδοση. Οι εταιρίες οι οποίες βρίσκονται σε δυσμενή θέση είναι επιρρεπείς στο να καταφύγουν σε «μέσα απελπισίας».
2. Κέρδη τα οποία κατ' εξακολούθηση είναι υψηλότερα από τις ταμειακές ροές της εκμετάλλευσης.
3. Κέρδη τα οποία κατ' εξακολούθηση είναι υψηλότερα από τα φορολογητέα κέρδη.
4. Έκθεση ελέγχου με δυσμενείς παρατηρήσεις.
5. Παραίτηση ελεγκτή.
6. Ανεξήγητες οι συχνές αλλαγές στις λογιστικές πολιτικές.
7. Συχνές κατ' εξαίρεση υψηλές δαπάνες

2.3 ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, έχουν έλθει να προσθέσουν μια νέα μορφή κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα: την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων.

Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους ωθεί πολλές φορές στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων.

Η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη λειτουργία της αγοράς στις ΗΠΑ κυρίως, αλλά και στην Ευρώπη. Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως Lucent, Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom, κόστισαν σε επενδυτές, πιστωτές, εργαζόμενους κ.ά. πάνω από 500 δισ. δολ. κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Ο Ian Griffiths (1986) στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Σε έρευνα του Berry (1994) όπου εξετάζουν ποιες πληροφορίες ενδιαφέρουν τους τραπεζίτες να έχουν, ανεξάρτητα από το μέγεθος της εταιρείας, προκειμένου να αποφασίσουν για τη χορήγηση ενός δανείου ή όχι, το 91% απάντησε ότι μια από τις σημαντικότερες πληροφορίες είναι η ελεγκτική αναφορά την οποία μελετούν, μάλιστα, με ιδιαίτερη προσοχή.

Τα μεγάλα ωστόσο, εταιρικά σκάνδαλα έδειξαν ότι στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων δεν εμπλέκονται μόνο τα στελέχη διαφορετικού επιπέδου ιεραρχίας μέσα στην επιχείρηση και συνεργαζόμενοι χρηματοπιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι εταιρείες ελεγκτών όπου με τα λάθη και τις παραλήψεις δεν αξιολογούν πολλές φορές αποτελεσματικά την ακρίβεια και την καθαρότητα των λογιστικών καταστάσεων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τελευταίο μεγάλο εταιρικό σκάνδαλό του ιταλικού ομίλου τροφίμων «Parmalat» που παρουσιάζοντας

ψευδή συμφωνία με αξιωματούχο της Bank of America Corp. ανέβασε σε επτά μήνες την τιμή της μετοχής περισσότερο από τα 2/3 της συνολικής χρηματιστηριακής αξίας της, σε 1,35 δισ. δολ. Η ιαπωνική εταιρεία Olympus παραδέχτηκε για πρώτη φορά ότι απέκρυπτε για δεκαετίες ζημιές από επενδύσεις, σε ένα από τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα στη χώρα. Απώλειες μέχρι και 30% σημείωναν νωρίτερα οι μετοχές της επιχείρησης. Σύμφωνα με ανακοίνωσή της, κεφάλαια που συνδέονταν με την εξαγορά της βρετανικής εταιρείας ιατρικού εξοπλισμού Gyrgus έναντι 2,2 δισ.δολ. το 2008, για την οποία είχε καταβάλει το αστρονομικό ποσό των 687 εκατ. δολ σε συμβούλους, καθώς και η καταβολή 773 εκατ.δολ για την εξαγορά τριών ιαπωνικών εταιρειών, χρησιμοποιήθηκαν για να αποκρύψει απώλειες από επενδύσεις σε τίτλους που είχαν γίνει τη δεκαετία του '90. Το κυβερνών Δημοκρατικό Κόμμα ανακοίνωσε ότι θα συσταθεί ομάδα εργασίας που θα εξετάσει τις πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης στη χώρα και θα συντάξει προτάσεις για την αποφυγή παρόμοιων περιστατικών.

Οι αποκαλύψεις φαίνονται να δικαιώνουν τον πρώην διευθύνοντα σύμβουλο της εταιρείας, Μάικλ Γούντφορντ, ο οποίος υποστηρίζει ότι απολύθηκε τον περασμένο μήνα επειδή έθεσε ερωτήματα για τα επίμαχα κεφάλαια. Ο πρόεδρος της εταιρείας, Σουίτσι Τακαγιάμα, επιρρίπτει ευθύνες στον πρώην πρόεδρο, Τσουίτσι Κικουκάβα, στον πρώην αντιπρόεδρο Χισάσι Μόρι και τον ελεγκτή Χιντέο Γιαμάντα για τις συναλλαγές. «Ήμουν απολύτως ανίδεος για τα γεγονότα που σας εξηγώ αυτή τη στιγμή», δήλωσε ο Τακαγιάμα. «Οι προηγούμενες παρουσιάσεις ήταν λανθασμένες». Πρόσθεσε ότι, αν χρειαστεί, η εταιρεία θα εξετάσει το ενδεχόμενο απαγγελίας κατηγοριών για ποινικά αδικήματα.

Οι επίμαχες πληρωμές ήρθαν στο φως όταν ο Γούντφορντ ανακοίνωσε ότι ήταν η αιτία της απόλυσής του. Από την πλευρά της, η

Olympus αρνείτο τις κατηγορίες και ανέθεσε σε ανεξάρτητους ελεγκτές να ερευνήσουν το ζήτημα. «Μέσω αυτή της διαδικασίας (της έρευνας), ανακαλύψαμε ότι από τη δεκαετία του '90 η γνωστοποίηση ζημιών από επενδύσεις σε τίτλους αναβάλλονταν», ανέφερε σε ανακοίνωσή της η εταιρεία.

Ενα δισεκατομμύριο τετρακόσια εκατομμύρια ευρώ. Τόσο ήταν το κόστος για να κλείσει το μεγαλύτερο εταιρικό σκάνδαλο όλων των εποχών στη Γερμανία, με «πρωταγωνίστρια» τη Siemens, η οποία κατηγορήθηκε για τη δημιουργία ενός «δικτύου» δωροδοκιών σε 12 χώρες προκειμένου να εξασφαλίζει παραγγελίες για τα προϊόντα της. Το σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε τον Νοέμβριο του 2006 έκλεισε με πολύ μεγάλη σπουδή από την πλευρά της εταιρείας, η οποία δύο χρόνια αργότερα αποδέχτηκε τις κατηγορίες και τα πρόστιμα που της επέβαλαν η γερμανική και η αμερικανική Δικαιοσύνη. Εάν η εταιρεία δεν είχε αποδεχτεί την ενοχή της ενώπιον της αμερικανικής επιτροπής κεφαλαιαγοράς, το πρόστιμο που θα έπρεπε να καταβάλει εκτιμάται ότι θα ήταν σχεδόν το διπλάσιο.

Η ευθύνη για τη δωροδοκία χαμηλόβαθμων ή ακόμη και υψηλόβαθμων αξιωματούχων στις χώρες που εμπλέκονται στο σκάνδαλο, όπως η Ελλάδα και η Νιγηρία, αποδόθηκε σε περίπου 300 εργαζόμενους, οι οποίοι επίσης τιμωρήθηκαν με πρόστιμα και απομακρύνθηκαν από τον όμιλο. Το πλέον υψηλόβαθμο στέλεχος της Siemens που βρέθηκε στο εδώλιο του κατηγορουμένου, ήταν ο πρώην οικονομικός διευθυντής του τομέα τηλεπικοινωνιών, Μίχαελ Κούτσενρόιτερ, ο οποίος καταδικάστηκε σε δύο χρόνια φυλάκισης με αναστολή και πρόστιμο ύψους 60.000 ευρώ. Ο πρώην πρόεδρος Χάινριχ φον Πίρερ, που θεωρείτο πρότυπο μάνατζερ, χάθηκε ατιμασμένος από το προσκήνιο και παρέδωσε τα σκήπτρα στη νέα ηγεσία που διεξήγε εσωτερική έρευνα για την απόδοση των ευθυνών.

Το τέλος των ερευνών βρήκε το γόητρο της Siemens λαβωμένο και οι συνέπειες που υπέστη δεν περιορίστηκαν στην καταβολή προστίμου. Ο όμιλος αποκλείστηκε από έργα που χρηματοδοτεί η Παγκόσμια Τράπεζα επί δύο χρόνια, και δέχτηκε να μη διεκδικήσει συμμετοχή σε προγράμματα στη Ρωσία για την επόμενη τετραετία. Το πλήγμα ήταν σημαντικό, αφού, όπως ανακοίνωσε η Siemens, τα συμβόλαια με την Παγκόσμια Τράπεζα της απέφεραν κατά μέσο όρο 140 εκατομμύρια δολάρια ετησίως. Ακόμη η εταιρεία υποχρεώθηκε να καταβάλει 100 εκατομμύρια δολάρια για να στηρίξει την πρόληψη και καταπολέμηση της διαφθοράς.

Η Siemens, ωστόσο, δεν βγήκε τελείως οικονομικά ζημιωμένη από τα σκάνδαλα και για αυτό πρόθυμα πλήρωσε τα πρόστιμα για να παγώσει τις δικαστικές έρευνες. Τα συμβόλαια του ομίλου εκτελούνταν κανονικά όσο οι υποθέσεις δωροδοκίας εκκρεμούσαν στο δικαστήριο του Μονάχου. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο τζίρος της εταιρείας σε Καναδά, Λιβύη, Νιγηρία και Ρωσία -τις χώρες δηλαδή που αφορούσαν τα σκάνδαλα- έφτανε από το 2002 έως το 2007 τα 58 δισ. ευρώ. Η Siemens είχε χρησιμοποιήσει τα «μαύρα ταμεία» της για να διαβρώσει τα εργατικά συνδικάτα, «λαδώνοντας» μέλη του «αντισωματείου» AUB, που δημιουργήθηκε ακριβώς γι' αυτόν τον σκοπό. Στα τέλη του 2006 ο πρώην πρόεδρος του AUB (φωτό) κατηγορήθηκε για φοροδιαφυγή, απιστία και κακόβουλη επιρροή στις σωματειακές εκλογές των εργαζομένων. Υπολογίζεται ότι η Siemens του είχε δώσει περισσότερα από 50 εκατομμύρια ευρώ.

Πηγές

1. www.inews.gr/88/13disefro-se-prostima-efage-i-SIEMENS-germanias-gia-tis-mizes-pou-edine-se-politikousafou-ekane-ti-douleia-tissta-paparia-tis.htm
2. tvxs.gr/news/kosmos/etairiko-skandalo-sygklonizei-tin-iaponia

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ

3.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ (ΕΚΕ)

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) είναι μια έννοια σύγχρονη, αφού μόλις πριν λίγα χρόνια άρχισε ουσιαστικά να σχηματοποιείται και να εξελίσσεται σε αντικείμενο συζήτησης, τόσο σε επιχειρηματικό όσο και σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο. Υπάρχει μια δυσκολία στην διαμόρφωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

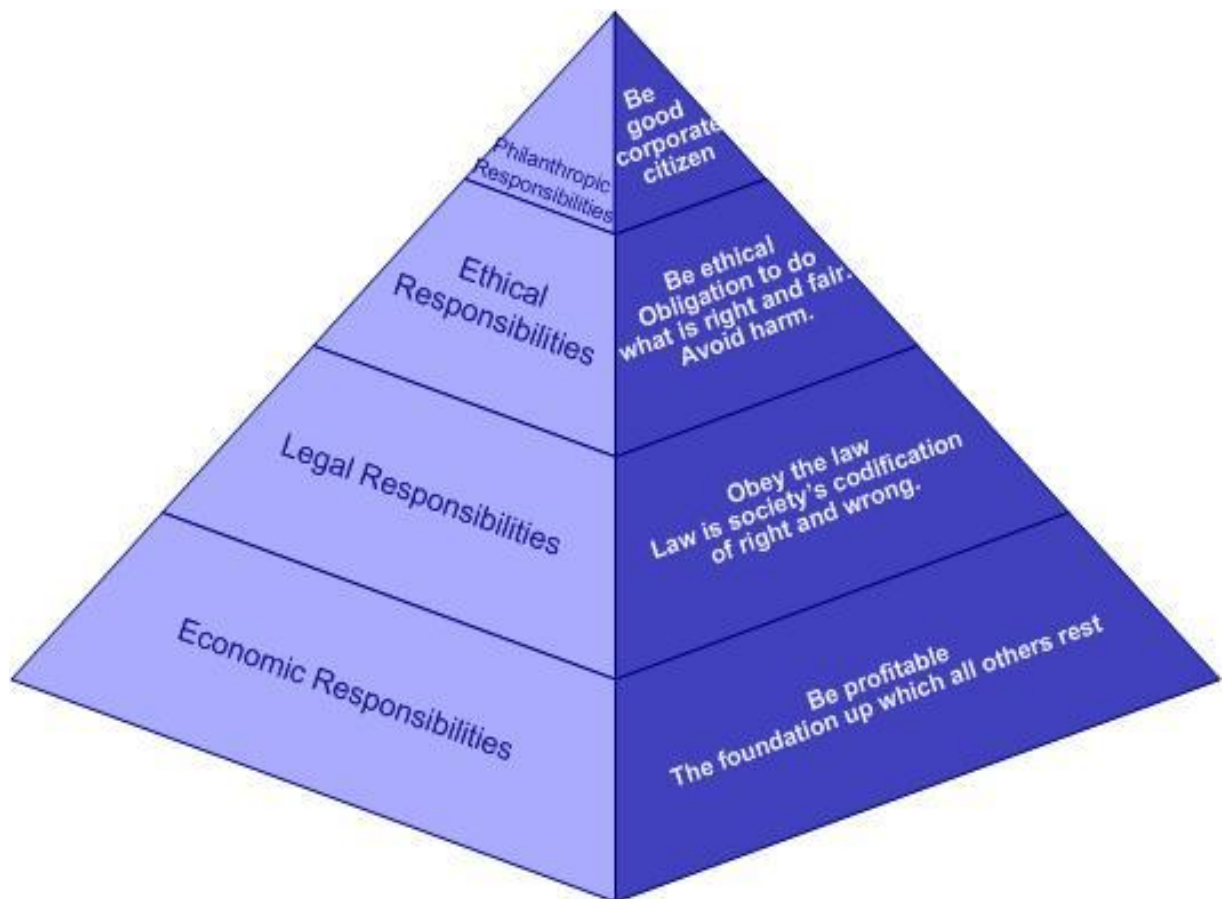
Οι Παναγιώτου et al. σε πολύ πρόσφατη μελέτη τους (2009), κατηγοριοποίησαν τους ορισμούς της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σε τρεις κατηγορίες με βάση ισάριθμες σχετιζόμενες οπτικές:

- Σκεπτικιστική οπτική: Η σκεπτικιστική οπτική υιοθετεί μια επιφυλακτική στάση και αντιμετωπίζει κριτικά την ΕΚΕ. Με βάση αυτή την οπτική, ο πιο σημαντικός στόχος της ΕΚΕ είναι να παρέχει όσο το δυνατόν περισσότερο πλούτο στους μετόχους της επιχείρησης, και μέσω της επίτευξης αυτού του στόχου, θεωρεί ότι εξυπηρετεί ένα κομμάτι της κοινωνίας.
- Ουτοπική οπτική: Η ουτοπική οπτική αντικατοπτρίζει την ιδέα ότι οι επιχειρήσεις έχουν την ηθική υποχρέωση απέναντι σε όλους τους εμπλεκόμενους με την επιχείρηση, και όχι μόνο στους μετόχους της, να τους ωφελούν με όποιο τρόπο μπορούν.
- Ρεαλιστική οπτική: Η ρεαλιστική οπτική συγκεντρώνει την μεγαλύτερη αποδοχή στον επιστημονικό αλλά και επιχειρηματικό

χώρο. Με βάση αυτή τη λογική η ΕΚΕ είναι η διαχείριση του αντίκτυπου της λειτουργίας μίας επιχείρησης, τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους εμπλεκόμενους με αυτήν, άρα στην κοινωνία στην οποία λειτουργεί και αναπτύσσεται. Επομένως, η ΕΚΕ δεν περιλαμβάνει μόνο τα κεφάλαια που διατίθενται από τις επιχειρήσεις για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνει τη δική της διακυβέρνηση, την εκπλήρωση της αποστολής της, την εφαρμογή των αξιών της, την συνεργασία της με κάθε είδους εμπλεκόμενο, την μέτρηση των αποτελεσμάτων και την κοινοποίησή τους.

Ο πιο ευρέως αποδεκτός εννοιολογικός προσδιορισμός αναφορικά με τον επιστημονικό αλλά και τον επιχειρηματικό χώρο είναι αυτός του Archie Carroll (1991) ο οποίος θεωρεί την ΕΚΕ ως μια σύνθεση που αφορά τέσσερις διαφορετικούς τομείς δραστηριότητας της κοινωνίας των σχέσεων και διακρίνει τέσσερις τύπους ευθυνών για μια εταιρία:

1. Η οικονομική ευθύνη της, οι δραστηριότητες της δηλαδή να αποβαίνουν κερδοφόρες.
2. Η νομική ευθύνη της, να τηρεί κατά γράμμα τους νόμους της κοινωνίας μέσα στην οποία δραστηριοποιείται.
3. Η ηθική ευθύνη της να κάνει πράγματα σωστά, δίκαια και εύλογα ακόμη και όταν δεν είναι υποχρεωμένη από νομικό πλαίσιο.
4. Η φιλανθρωπική ευθύνη της, να συνεισφέρει σε διάφορους κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς, ψυχαγωγικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς.

Carroll's CSR Pyramid

(σχήμα 1)

Το 1998, το Διεθνές Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΔΕΣΒΑ) (World Business Council for Sustainable Development, WBCSD), χρησιμοποίησε τον παρακάτω ορισμό κατά την εξαγωγή της πρώτης έρευνας με θέμα την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στο Βέλγιο και την Ολλανδία: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η διαρκής δέσμευση μιας επιχείρησης να συμπεριφέρεται ηθικά και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα θα βελτιώνει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, καθώς επίσης και της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα» (csrhellas.org).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην “Πράσινη Βίβλο” (2002), όρισε την ΕΚΕ ως εξής: «ΕΚΕ είναι η έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους, με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη». Επίσης η Πράσινη Βίβλος ορίζει ότι: «το να είναι κάποιος κοινωνικά υπεύθυνος, δεν σημαίνει μόνο ότι εκπληρώνει πλήρως τις νομικές υποχρεώσεις του, αλλά ότι υπερβαίνει τα όρια της τήρησης του νόμου, επενδύοντας περισσότερο στο ανθρώπινο δυναμικό, στο περιβάλλον και στις σχέσεις του με τα ενδιαφερόμενα μέρη».

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη έχει αποδώσει τον εξής ορισμό: «Εταιρική Υπευθυνότητα είναι η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων, για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από την τρέχουσα νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις εκάστοτε δραστηριότητές τους (Stakeholders), με στόχο την ισόρροπη επίτευξη κερδοφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης».

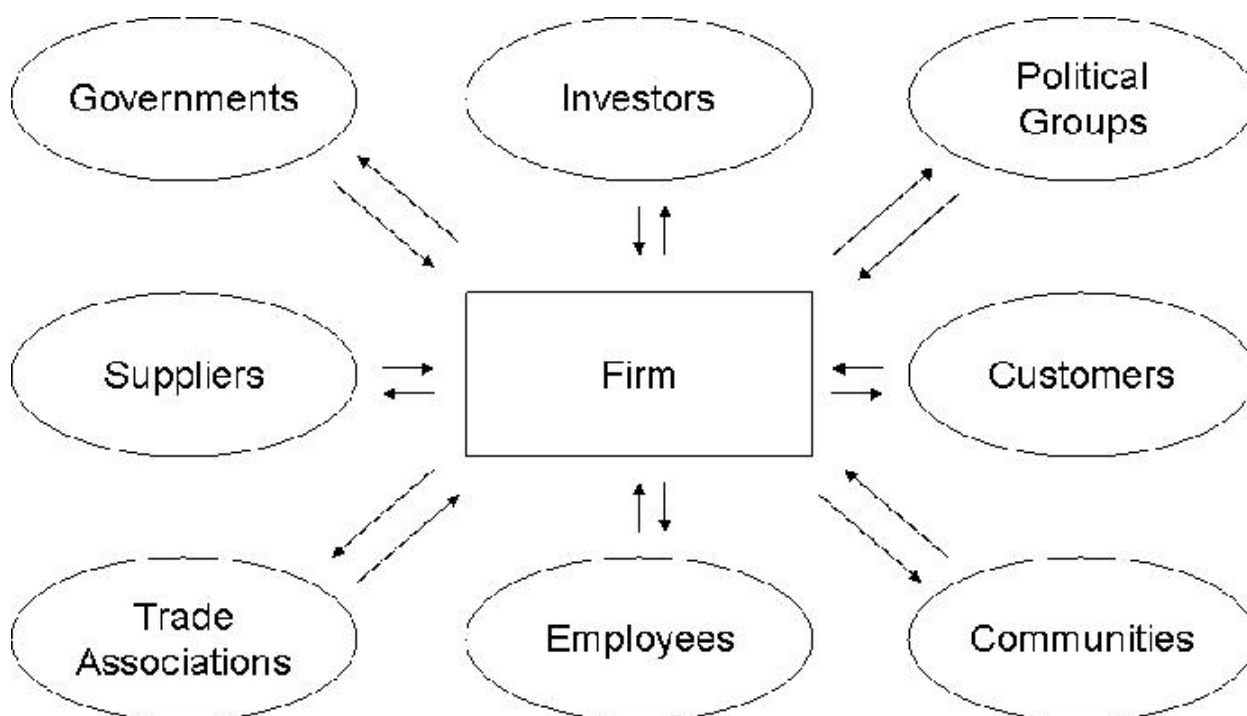
Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να αναφερθεί και να επεξηγηθεί η θεωρία των ενδιαφερομένων (ή εμπλεκομένων) μερών (stakeholders) μιας επιχείρησης. Τα ενδιαφερόμενα μέρη αποτελούν το περιβάλλον (άμεσο και έμμεσο) το οποίο αλληλεπιδρά με την επιχείρηση και έχει ενδιαφέρον από τις δραστηριότητές της. Οι **Stakeholders** μιας επιχείρησης διακρίνονται στις εξής τρεις γενικές κατηγορίες:

- Οργανωτικοί (εσωτερικοί ως προς την επιχείρηση): εργαζόμενοι, διοικητικά στελέχη, μερισματούχοι – μέτοχοι, σύλλογοι εργαζομένων.
- Οικονομικοί (εξωτερικοί ως προς την επιχείρηση): πελάτες,

προμηθευτές, πιστωτές, διανομείς, λοιποί συνεργάτες.

- Κοινωνικοί (εξωτερικοί ως προς την επιχείρηση): κοινότητες, κυβέρνηση, μη κυβερνητικές – μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, ακτιβιστές.

Η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών βοηθάει την επιχείρηση να λάβει υπόψη της όλους τους ενδιαφερόμενους και να ξεκινήσει μια ουσιώδη διαδικασία διαλόγου, πριν καθορίσει το πρόγραμμα δράσης της, όσον αφορά την εταιρική κοινωνική της ευθύνη.

Source: Donaldson and Preston, 1995

(σχήμα 2)

3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η αξία την κοινωνικής αλληλεγγύης δεν ήταν ποτέ αυτονόητη για μία κοινωνία. Στις δυτικές κοινωνίες του 19ου αιώνα το κράτος είχε μοναδικά καθήκοντα την άμυνα και την ασφάλεια. Χρειάστηκε παραπάνω από ένας αιώνας για να χαρακτηριστεί το κράτος ως «κράτος πρόνοιας» και να αναλάβει τον κοινωνικό του ρόλο ως έκφραση κοινωνικής αλληλεγγύης.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η εξέλιξη του ρόλου της επιχείρησης ακολούθησε ανάλογη πορεία με την εξέλιξη του ρόλου του κράτους. Στον ανταγωνιστικό καπιταλισμό του 19ου αιώνα η μεγιστοποίηση του κέρδους αποτελούσε επιτακτική ανάγκη κάθε εταιρείας. Η επιχείρηση τότε έχει ως ελάχιστη ευθύνη να λειτουργεί σύννομα. Το 1953 η νομοθεσία στις ΗΠΑ επιτρέπει στις επιχειρήσεις να προσφέρουν ασχέτως των ιδίων συμφερόντων τους για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Η επιχείρηση τότε έχει την διακριτική ευχέρεια να αγαθοεργήσει. Στα τέλη του 20ου αιώνα ξεκινά η συζήτηση για την ιδιότητα του εταιρικού πολίτη (corporate citizen). Πλέον, η κοινωνική ευθύνη βρίσκεται μέσα στο πλαίσιο των επιχειρηματικών στρατηγικών.

Στις Ηνωμένες πολιτείες της Αμερικής η ιδέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα, κυρίως στο δεύτερο μισό. Οι επιχειρήσεις την εποχή εκείνη έγιναν αντικείμενα επιθέσεων λόγω του μεγάλου μεγέθους τους, της ισχύος τους και των αντικοινωνικών και αναταγωνιστικών τους πρακτικών. Οι πολέμιοι προσπάθησαν να χαλιναγωγήσουν την επιχειρησιακή δύναμη μέσω αντιτράστ νόμων, τραπεζικών ρυθμίσεων και προστατευτικής νομοθεσίας για τον καταναλωτή. Τότε είναι που παραβάλλεται από ορισμένα στελέχη επιχειρήσεων η ιδέα της αξιοποίησης της ισχύος της επιχείρησης για

κοινωνικούς σκοπούς και εθελοντικούς σκοπούς, πέρα από την επίτευξη κερδών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι « ...ανώτερα αμερικανικά στελέχη μετακινήθηκαν από την άρνηση της δύναμης στην άρνηση του εγωισμού... ». Γενικά οι ηγέτες των επιχειρήσεων της εποχής εκείνης πίστεψαν ότι η επιχείρηση είχε μια ευθύνη απέναντι στην κοινωνία, η οποία ξεπερνούσε ή τουλάχιστον συμβάδιζε με τις προσπάθειές τους να πραγματοποιήσουν κέρδη.

(σχήμα 3)

MINIMALIST

Συμμόρφωση
με τη νομοθεσία

DISCRETIONARY

Φιλανθρωπία/
αγαθοεργία

STRATEGIC

Εταιρική Κοινωνική
Ευθύνη

Πηγή: McIntosh M. et al., Corporate Citizenship, Financial Times Pitman

Publishing 1998

Το 1971, η Committee for Economic Development (CED), ένας οργανισμός αποτελούμενος από περίπου 200 επιχειρηματίες και ακαδημαϊκούς, συμμετείχε σε έρευνα και μελέτη πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων και εξέδωσε ένα κείμενο με τίτλο "The Social Responsibility of Business Corporations". Δύο βασικοί λόγοι για την υιοθέτηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης παρουσιάστηκαν: Το

μεταβαλλόμενο κοινωνικό συμβόλαιο (Social Contract) με τις επιχειρήσεις και το διαφωτισμένο προσωπικό συμφέρον (enlightened self-interest).

Η βασική ιδέα του κοινωνικού κεφαλαίου είναι ότι η επιχείρηση λειτουργεί με τη συγκατάθεση του κοινού και κύριος σκοπός της είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών της κοινωνίας. Ως προς το δεύτερο λόγο (enlightened self-interest), υπάρχει μία ευρεία αναγνώριση ότι η επιχειρησιακή ιδιοτέλεια είναι άτεγκτα αναμεμιγμένη στην κοινωνική ευημερία. Η επιχείρηση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας και από αυτή παίρνει τους συντελεστές που της είναι απαραίτητοι για την λειτουργία της, π.χ κεφάλαιο, εργασία, πελάτες. Αν δεν αποδεχθεί κάποιο εύλογο βαθμό ευθύνης για την βελτίωση της κοινωνίας, τότε τα συμφέροντά της μπορεί και να διακινδυνεύσουν (από κυβερνητικές ρυθμίσεις, μπουϊκοτάζ καταναλωτών ή αρνητική διαφήμιση) (Elkins et al., 1975).

Σύμφωνα με την CED, επιχειρηματικές δραστηριότητες για την βελτίωση της κοινωνίας αφορούν σε τομείς όπως η αύξηση της παραγωγικότητας, η υποστήριξη του εκπαιδευτικού συστήματος, η προώθηση της απασχόλησης, τα δικαιώματα του πολίτη και η παροχή ίσων ευκαιριών σταδιοδρομίας, η αστική ανάπτυξη, η μείωση της μόλυνσης, η διατήρηση του περιβάλλοντος, οι τέχνες και ο πολιτισμός, η ιατρική περίθαλψη καθώς και η βελτίωση του management σε μια κυβέρνηση, ο εκσυγχρονισμός και η αναδιοργάνωσή της (Frederick et al., 1992).

Σε ένα άρθρο σταθμό στο περιοδικό Harvard Business Review το 1994, ο Κρεγκ Σμιθ επισήμανε ένα ορόσημο το οποίο συνέβαλε στην εξέλιξη της ΕΚΕ. Ήταν μία απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ τη δεκαετία του '50, η οποία πήρε τους νομικούς περιορισμούς αλλά και τους άγραφους

κώδικες που παρεμπόδιζαν, ή τουλάχιστον περιορίζαν, την εταιρική συμμετοχή σε κοινωνικούς σκοπούς. Τη δεκαετία του '60, οι περισσότερες αμερικάνικες εταιρείες άρχισαν να δέχονται πιέσεις για να δείξουν το κοινωνικό τους πρόσωπο. Ως αποτέλεσμα, ίδρυσαν δικά τους ιδρύματα και δημιούργησαν προγράμματα δωρεών.

Ένα από τα επόμενα ορόσημα που ανέφεται ο Σμιθ ήταν η διαρροή πετρελαίου από το δεξαμενόπλοιο *Exxon Valdez* το 1989, που οδήγησε στην αμφισβήτηση του φιλανθρωπικού μοντέλου των δεκαετιών του '70 και του '80, όπου οι εταιρείες έτειναν να υποστηρίζουν κοινωνικά ζητήματα τα οποία δεν συνδέονταν με το επιχειρηματικό τους αντικείμενο, βοηθούσαν ένα μεγάλο αριθμό κοινωνικών σκοπών και ανέθεταν τη διαχείριση της προσφοράς τους σε χωριστά ιδρύματα. Όταν η *Exxon* χρειάστηκε τη βοήθεια περιβαλλοντόγων για την πείρα και την υποστήριξή τους συνειδητοποίησε ότι το ίδρυμά της «δεν είχε καλλιεργήσει δεσμούς με τους ηγέτες του περιβαλλοντικού κινήματος». Ένα τελευταίο ορόσημο που ανέφεται ο Σμιθ ήταν η ανάδειξη και η ορατή παρουσία νέων μοντέλων για την δεκαετία του '90, όπως αυτό της *AT&T*, τα οποία θιοθετούσαν μια διαφορετική αντίληψη για το ρόλο του ιδρύματος και τη σχέση του με την εταιρεία. Η νέα αντίληψη πρέσβευε ότι όχι μόνο θα έπρεπε οι φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες να υποστηρίζουν τους επιχειρηματικούς στόχους αλλά και ότι οι επιχειρηματικές μονάδες θα έπρεπε να υποστηρίζουν τις φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες με την παροχή πόρων όπως η εμπειρία στο μάρκετινγκ, η τεχνική εξειδίκευση και ο εθελοντισμός του προσωπικού.

Ο Ντέιβιντ Χες, Νικολάι Ρογκόφσκι και Τόμας Ο. Ντάνφι (Hess et al., 2002) υποστηρίζουν ότι μια ακόμα δύναμη που καθοδηγεί αυτή την τάση είναι ο νέος «παράγοντας της ηθικής αγοράς», ο οποίος αυξάνει τη

σημασία της παρατηρούμενης εταιρικής ηθικής στις επιλογές των καταναλωτών, των επενδυτών και των εργαζομένων. Εστιάζουν σε διάφορα παραδείγματα της ηθικής της αγοράς, μεταξύ των οποίων οι « επενδυτές που επιλέγουν επενδυτικά ταμεία με αποδεδειγμένη κοινωνική διάσταση, οι καταναλωτές που μποϊκατάρουν τη Shell Oil για την απόφασή της να βυθίσει την πλατφόρμα πετρελαίου Brent Spar και η επιθυμία των εργαζομένων να απασχολούνται σε εταιρείες κοινωνικής ευθύνης ».

3.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ ΕΚΕ

A) Τα Χαρακτηριστικά της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Τα κύρια χαρακτηριστικά μιας υγιούς προσέγγισης της ΕΚΕ είναι τα εξής [Παπατριανταφύλλου Γ., 2010]:

- Η ΕΚΕ εκφράζεται με προγράμματα, πρωτοβουλίες και πρακτικές εθελοντικού χαρακτήρα και δεν επιβάλλεται με νομοθετικές ρυθμίσεις. Η σχετική συμπεριφορά των επιχειρήσεων, για να εμπίπτει στην έννοια της “κοινωνικής προσφοράς” , πρέπει να είναι πέραν των νομικών τους υποχρεώσεων και να έχει χαρακτήρα εθελούσιας προσφοράς έργου.
- Η ΕΚΕ θα πρέπει να αποσκοπεί στη βιώσιμη ανάπτυξη, με όλες τις παραμέτρους που αυτή έχει – οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές. Στις παραμέτρους αυτές περιλαμβάνονται τα εργασιακά και γενικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα, η γενικότερη οικονομική ευημερία, η αρμονική συνύπαρξη με την τοπική κοινωνία, οι σχέσεις με τους προμηθευτές, πελάτες, μετόχους, επενδυτές, ομάδες κοινού, η περιβαλλοντική προστασία. Η ΕΚΕ δεν είναι απλώς ένα σύνολο “καλών

πρακτικών” ή ένα εργαλείο του σύγχρονου marketing, αλλά αποτελεί μια “ιδεολογία” η οποία υπηρετεί διαχρονικά την έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης.

- Η ΕΚΕ δεν αποτελεί ένα πρόσθετο στοιχείο στην πολιτική της επιχείρησης, αλλά έχει στρατηγική σημασία στη συνολική διαχείρισή της, αποτελώντας πηγή ευκαιρίας, καινοτομίας και ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Για αυτό το λόγο δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα επιπλέον στοιχείο κόστους και να χρησιμοποιείται απλώς για την προώθηση των δημοσίων σχέσεων και της προβολής της επιχείρησης. Αντιθέτως, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια νέα αντίληψη διοίκησης, που επηρεάζει άμεσα και καθοριστικά τις βασικές εταιρικές αξίες και αρχές και επιφέρει νέους τρόπους διαχείρισης των αλλαγών που συμβαίνουν σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Οι δράσεις και τα προγράμματα της ΕΚΕ είναι επιλεγμένα και προσαρμοσμένα, έτσι ώστε να προσθέτουν εταιρική αξία και να επιτρέπουν την ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων, με προσανατολισμένες περιβαλλοντικές χρήσεις και αποδόσεις. Οι προσεκτικά επιλεγμένες δράσεις ΕΚΕ προσφέρουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να συνδυάσουν την κοινωνικό – περιβαλλοντική τους δραστηριοποίηση με το σημαντικό οικονομικό όφελος, επενδύοντας σε αξίες που θα αποφέρουν πολύπλευρα και κυρίως μακροπρόθεσμα οφέλη.
- Η επιτυχής εφαρμογή της ΕΚΕ χρειάζεται τη δέσμευση των στελεχών της ανώτατης διοίκησης, αλλά και τη μεγάλη και ένθερμη συμμετοχή όλων των εργαζομένων και των εκπροσώπων μιας επιχείρησης. Για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντική η συνεχής ενημέρωση, κατάρτιση και επιμόρφωση όλου του προσωπικού των επιχειρήσεων σε θέματα ΕΚΕ.

- Οι πρακτικές εφαρμογές της ΕΚΕ χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και επιτρέπουν την αποτελεσματική ροή πληροφορίας. Η διαφάνεια θεωρείται το απαραίτητο "όχημα" για να εισέλθει και να εγκατασταθεί η ΕΚΕ στα θεμέλια των επιχειρήσεων.
- Η υγιής εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ επιτρέπει την ανταλλαγή διεθνούς εμπειρίας μεταξύ των επιχειρήσεων, σε πρωτοβουλίες που αναζωογονούν και διευκολύνουν τη βελτίωση της απόδοσης της ΕΚΕ.
- Οι επιχειρήσεις που σχεδιάζουν και εκτελούν δράσεις ΕΚΕ, οφείλουν να υιοθετούν κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο, που να εγγυάται τη συμμόρφωση σε διεθνείς κανόνες και πρότυπα αγοράς, όπως αυτά διαμορφώνονται ανάλογα με το είδος και το εύρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας.
- Σε κάθε περίπτωση, η ΕΚΕ περιλαμβάνει ένα περίπλοκο σύνολο θεμάτων, των οποίων η ιεράρχηση μπορεί να διαφέρει από επιχείρηση σε επιχείρηση, από κλάδο σε κλάδο ή και από περιοχή σε περιοχή.

B) Οι Τομείς Δράσης της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Οι δράσεις τα ΕΚΕ αναπτύσσονται σε δύο μεγάλους άξονες, στις δράσεις που αφορούν στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και αφορούν εσωτερικούς παράγοντες και λειτουργίες και στις δράσεις που αφορούν στο εξωτερικό περιβάλλον και επεκτείνονται πέρα από το όρια της επιχείρησης:

Δράσεις στο Εσωτερικό Περιβάλλον της Επιχείρησης

- **Όραμα – Αποστολή – Αξίες**

Η Αποστολή πρέπει να προβάλλει το μοναδικό χαρακτήρα μιας επιχείρησης. Η θεμελίωση της αποστολής και η υποστήριξη των εταιρικών αξιών χαρακτηρίζουν μια επιχείρηση. Πολλοί διευθύνοντες σύμβουλοι πιστεύουν ότι δεν μπορούν να ηγηθούν μιας οργάνωσης, αν οι σκοποί και οι αξίες της δεν εκφράζονται με σαφή και εμπνευσμένο τρόπο. Οι κοινωνικά υπεύθυνες εταιρίες σχεδιάζουν τις αξίες και τα οράματά τους μαζί με εκείνους που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους και τις ενσωματώνουν στις καθημερινές διαχειριστικές πρακτικές.

- **Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού**

Η ΕΚΕ μπορεί να αποτελέσει σημαντικό αρωγό σε επίπεδο στρατολόγησης και συγκράτησης εξειδικευμένου προσωπικού, ειδικά στα πλαίσια μιας ανταγωνιστικής αγοράς. Επίσης μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην εδραίωση μιας καλής ατμόσφαιρας μεταξύ του υπάρχοντος προσωπικού, ειδικά όταν τα μέλη του καλούνται να συνεργαστούν σε δραστηριότητες εθελοντικού χαρακτήρα. Οι προοδευτικές επιχειρήσεις δεν συνηθίζουν να λειτουργούν ένα εξειδικευμένο τμήμα ΕΚΕ, αλλά η εταιρική υπευθυνότητα αποτελεί τόσο βαθιά και εδραιωμένη έννοια σε αυτές, ώστε οι εργαζόμενοι κάθε τμήματος εφαρμόζουν και υλοποιούν τις αντίστοιχες δράσεις με άμεσο τρόπο.

Μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση αποδεικνύει με πράξεις το σεβασμό προς το ανθρώπινο δυναμικό της, επενδύοντας σε προγράμματα δια βίου μάθησης και συμβάλλοντας έτσι στην κατάρτιση, επαγγελματική εξέλιξη και περεταίρω ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργαζομένων τους. Επίσης, οι υπεύθυνες εταιρίες εφαρμόζουν προγράμματα ΕΚΕ που προβλέπουν την

παροχή ίσων ευκαιριών επαγγελματικής εξέλιξης προς όλους, το σεβασμό στην οικογενειακή και προσωπική ζωή των εργαζομένων και το δικαίωμα τους για ελεύθερο χρόνο, τη φροντίδα για τη σωματική και ψυχική τους υγεία και την επιβράβευση των προσπαθειών τους με χρηματικές ή άλλες παροχές.

Επιπροσθέτως, οι υπεύθυνες πρακτικές πρόσληψης, όπου εφαρμόζονται οι αρχές των μη διακρίσεων, δίνουν ευκαιρία για απασχόληση σε άτομα από εθνικές μειονότητες, μεγαλύτερης ηλικίας, ή ακόμα και χρόνια ανέργων, οδηγώντας έτσι στην μείωση της ανεργίας και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

- **Συνθήκες Εργασιακού Περιβάλλοντος**

Η προσέγγιση του θέματος της υγείας και της ασφάλειας στον εργασιακό χώρο έγκειται παραδοσιακά σε νομοθετικά και εκτελεστικά μέτρα. Δυστυχώς όμως, αντί η εφαρμογή αυτών των μέτρων να είναι κάτι αυτονόητο, κατέληξε να είναι ζητούμενο. Οι καταναλωτές, έχοντας πλήρη πρόσβαση στην πληροφόρηση, λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την παραβίαση ή μη τήρηση των απαραίτητων αυτών κανονισμών από την πλευρά των εταιρειών, κατά τη διαδικασία επιλογής των προϊόντων και υπηρεσιών. Είναι άλλωστε γνωστά τα παραδείγματα σε μοϊκοτάζ προς εταιρείες που καταπατούσαν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα σε Αφρική, Λατινική Αμερική και Ασία.

Οι εταιρείες, οι κλαδικές οργανώσεις και οι κυβερνήσεις εξετάζουν όλο και περισσότερο επιπλέον τρόπους για την προώθηση της

υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας, χρησιμοποιώντας αυτές τις δύο παραμέτρους ως κριτήρια, κατά την επιλογή και προμήθεια προϊόντων και υπηρεσιών από άλλες εταιρείες, αλλά και ως στοιχεία προώθησης των δικών τους προϊόντων και υπηρεσιών. Τα κριτήρια που αφορούν στην ασφάλεια και υγεία στην εργασία, περιλαμβάνονται σε διάφορους βαθμούς στα υπάρχοντα συστήματα πιστοποίησης και επισήμανσης για τα προϊόντα και τον εξοπλισμό.

Οι δράσεις ΕΚΕ του τομέα αυτού, περιλαμβάνουν επίσης την εκπαίδευση, επιμόρφωση και συνεχή ενημέρωση των εργαζομένων περί θεμάτων προστασίας, υγιεινής και ασφάλειας.

- **Προσαρμογή στην Αλλαγή και Διαχείριση Κινδύνου**

Η ευρύτητα διαδεδομένη αναδιάρθρωση που συντελείται σε Ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο, εξ' αιτίας της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, προκαλεί την έντονη ανησυχία των στελεχών, των εργαζομένων, αλλά και όλων των ενδιαφερομένων μερών (stakeholders), δεδομένου ότι αλλαγές όπως το κλείσιμο μιας μονάδας παραγωγής ή μιας ολόκληρης εταιρείας ή οι μειώσεις σε προσωπικό και αμοιβές ενδέχεται να επιφέρουν σοβαρή οικονομική, κοινωνική ή πολιτική κρίση σε μια κοινότητα.

Οι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις κατά την πραγματοποίηση αναδιάρθρωθειςών ενεργειών, λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψη τα συμφέροντα και τις ανησυχίες όλων εκείνων που θίγονται από τις συγκεκριμένες αλλαγές και αποφάσεις. Στην πράξη, η

διαδικασία είναι τόσο σημαντική, όσο και η επιτυχία της αναδιάρθρωσης, καθώς αυτό συνεπάγεται τη συμμετοχή και την ανάμιξη όλων των ενδιαφερομένων μερών, μέσω της ενημέρωσης και των διαβουλεύσεων. Επιπλέον, πριν την εκτέλεση κάθε είδους αναδιάρθρωσης πρέπει να προσδιορίζονται σαφώς οι σημαντικότεροι κίνδυνοι και απώλειες που είναι πιθανό να επέλθουν, να υπολογίζεται το συνολικό κόστος για το σύνολο της επιχείρησης (άμεσο και έμμεσο) και τέλος να αξιολογούνται όλες οι εναλλακτικές λύσεις που ενδεχομένως θα μειώσουν την ανάγκη για περικοπή προσωπικού.

- **Κοινωνικός Διάλογος**

Με την έννοια "Κοινωνικός Διάλογος" δηλώνεται ο βαθμός αναγνώρισης και πρακτικής εφαρμογής των εργασιακών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων σε συλλογικό επίπεδο. Η συμμόρφωση με τους νόμους αλλά και οικειοθελείς δράσεις ενεργοποιούν τον κοινωνικό διάλογο σε κάθε επίπεδο, ο οποίος μπορεί να εκφράζεται μέσω της λειτουργίας Εργασιακών Συμβουλίων ή διαβουλεύσεων με τους Κοινωνικούς Εταίρους.

- **Διαχείριση Φυσικών Πόρων και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων**

Το περιβάλλον είναι ένα από τα πλέον μετρήσιμα κομμάτια της ΕΚΕ, με ενημερωμένους δείκτες μέτρησης σε διάφορες χώρες, ενώ διέπεται από ένα ευρύ νομοθετικό πλαίσιο. Σήμερα, οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να προβάλλουν μια υπεύθυνη εικόνα, λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την παράμετρο της επίδρασης των λειτουργιών τους στο περιβάλλον, κατά τον επιχειρηματικό τους σχεδιασμό και πραγματοποιούν συχνά διαχειριστικούς ελέγχους

και μετρήσεις αποτελεσματικότητας. Η "Πράσινη Βίβλος" και η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το περιβάλλον διαβεβαιώνουν πως η μείωση της κατανάλωσης πόρων, της εκπομπής ρυπογόνων ουσιών και των αποβλήτων και η βελτιωμένη περιβαλλοντική συμπεριφορά από πλευράς των επιχειρήσεων, μπορούν να μειώσουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους και να οδηγήσουν σε αυξημένη αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα, εφόσον έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση των εξόδων για ενέργεια και διάθεση αποβλήτων, καθώς και τη μείωση των δαπανών για πρώτες ύλες και απορρύπανση

Μια προσέγγιση που θέτει ισχυρές βάσεις για επιτυχή εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ, είναι το κοινοτικό σχέδιο διαχείρισης και ελέγχου στον τομέα του περιβάλλοντος (EMAS) ISO 19000. Το σχέδιο αυτό ενθαρρύνει όλες τις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν οικειοθελώς συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης που προωθούν συνεχώς βελτιώσεις ως προς τις περιβαλλοντικές επιδόσεις. Τα συγκεκριμένα συστήματα επικυρώνονται από διαπιστευμένους περιβαλλοντικούς επαληθευτές

Επίσης, ένα καλό παράδειγμα που επιτρέπει στις δημόσιες αρχές να συνεργαστούν με επιχειρήσεις, είναι η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων (ΟΠΠ), η οποία λαμβάνει υπόψη τον αντίκτυπο των προϊόντων σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους και καλεί επιχειρήσεις, οργανισμούς και άλλους παράγοντες σε ανοιχτό διάλογο, με σκοπό την εξεύρεση της προσέγγισης με την καλύτερη σχέση κόστους – αποτελέσματος. Τέλος, πολλές επιχειρήσεις σχεδιάζουν και αναπτύσσουν δράσεις, μέσα και έξω από την

οργάνωσή τους, με σκοπό την αύξηση της γνώσης γύρω από θέματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (“πράσινες δράσεις”), καθώς αναγνωρίζουν τις ευκαιρίες που συνδέονται με τις βελτιωμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις και εργάζονται συστηματικά για να τις εκμεταλλευτούν προς όφελός τους.

Δράσεις στο Εξωτερικό Περιβάλλον της Επιχείρησης

- **Διαχείριση Σχέσεων με Μετόχους, Πελάτες, Καταναλωτές και Προμηθευτές και Λοιπούς Συνεργάτες.**

Η ανάπτυξη και διατήρηση καλής συνεργασίας με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη προσθέτει αξία στην επιχείρηση, μειώνοντας σημαντικό μέρος των δαπανών και αυξάνοντας σημαντικά την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Μακροπρόθεσμα, η οικοδόμηση καλών σχέσεων οδηγεί όλο και πιο κοντά στη διαμόρφωση δίκαιων τιμών και όρων για όλους.

Σε ότι αφορά την πελατεία μιας επιχείρησης, η ΕΚΕ αποκτά νόημα όταν προβληθεί σε επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, με κριτήριο των ποιότητα και την ασφάλεια των προσφερόμενων προϊόντων, τη σωστή τιμολόγηση, την ενημέρωση και την πιστοποίηση, τη λελογισμένη χρήση του μάρκετινγκ, το σεβασμό του καταναλωτή και τη διαφάνεια των εταιρικών δραστηριοτήτων.

Οι καταναλωτές θεωρούν πως η παρεχόμενη ποιότητα των προϊόντων –υπηρεσιών είναι η πιο απτή απόδειξη για το αν μια επιχείρηση είναι κοινωνικά υπεύθυνη. Ως μέρος της κοινωνικής τους ευθύνης, οι επιχειρήσεις οφείλουν να εφαρμόζουν

διαδικασίες ολικής ποιότητας κατά την παραγωγή και να πιστοποιούν τα προϊόντα – υπηρεσίες τους, μέσω ανεξάρτητων φορέων (ISO). Επίσης, οφείλουν να καλύπτουν τις ανάγκες των καταναλωτών με τρόπο αποτελεσματικό, δεοντολογικό και φιλικό προς το περιβάλλον και την κοινωνία. Με το να κατανοούν τις ανάγκες και τις επιθυμίες των πελατών τους και με το να παρέχουν ανώτερη ποιότητα, ασφάλεια, αξιοπιστία και καλή εξυπηρέτηση, οι επιχειρήσεις επενδύουν στο «χτίσιμο» σχέσεων εμπιστοσύνης με τους πελάτες τους και μακροπρόθεσμα αυξάνουν την κερδοφορία τους.

Μια ιδιαίτερα σημαντική εφαρμογή της ΕΚΕ είναι η “Αρχή του Σχεδιασμού για Όλους”, δηλαδή ο σχεδιασμός των προϊόντων και υπηρεσιών με τρόπο τέτοιο, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούνται από όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των καταναλωτών με σωματικές ή νοητικές μειονεξίες. Ενδεχομένως, η κατασκευή διασκευασμένων προϊόντων για άτομα με ειδικές ανάγκες να έχει σημαντικά μεγαλύτερο κόστος, προάγει όμως τη δεοντολογία και το σεβασμό προς όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Η ευθύνη των επιχειρήσεων απέναντι στους μετόχους, προμηθευτές και λοιπούς συνεργάτες, έγκειται στη προώθηση της διαφάνειας των συναλλαγών, στην υιοθέτηση αυστηρών λογιστικών προτύπων, όπως τα Διεθνή, στην έμφαση σε αύξηση της αποδοτικότητας, που αντανακλάται σε μακροχρόνια βελτίωση της αξίας της μετοχής και στη δίκαιη διανομή μερισμάτων, καθώς και στην τήρηση των κανόνων περί θεμιτού ανταγωνισμού.

Επιπροσθέτως, η έννοια της ΕΚΕ εφάπτεται με τη επιλογή και σύναψη συνεργασίας με “ηθικούς” προμηθευτές και εταίρους.

- **Διαχείριση Σχέσεων με Τοπικές Κοινότητες**

Η ανάπτυξη οικείων σχέσεων των επιχειρήσεων με την τοπική κοινότητα μπορεί να αποφέρει ωφέλημα αποτελέσματα και για τις δύο πλευρές. Οι δράσεις της ΕΚΕ που σχετίζονται με την ανάπτυξη και διατήρηση ομαλών σχέσεων με την τοπική κοινωνία, αναφέρονται κυρίως σε πρωτοβουλίες συνεργασίας που αναπτύσσουν οι επιχειρήσεις με τοπικούς φορείς και οργανισμούς, για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις εξαρτώνται από την σταθερότητα και ευημερία του τόπου στον οποίο λειτουργούν και για το λόγο αυτό πραγματοποιούν δράσεις για την ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων, παρέχοντας θέσεις εργασίας, προσλαμβάνοντας κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα, επιχορηγώντας και υποστηρίζοντας φιλανθρωπικές, αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η φήμη και η εικόνα μιας εταιρείας ως εργοδότη, παραγωγού και γενικότερα ως “εταιρικού πολίτη” στην τοπική σκηνή, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστικότητά της.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αλληλεπίδραση των εταιρειών με το τοπικό φυσικό περιβάλλον. Η τοπική κοινωνία απαιτεί από τις επιχειρήσεις να σέβονται και να διαφυλάσσουν τον τοπικό φυσικό πλούτο (προστασία πρασίνου και υδάτων, μειωμένη ατμοσφαιρική ρύπανση, σωστή διαχείριση αποβλήτων), μέσω της λήψης και εφαρμογής των κατάλληλων μέτρων.

- **Σεβασμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν πολύ σημαντική διάσταση της ΕΚΕ, τόσο μέσα στο χώρο εργασίας όσο και έξω από αυτόν. Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στο σεβασμό των διεθνώς συμφωνηθέντων συνθηκών και ορών εργασίας, όπως η απαγόρευση κάθε μορφής διάκρισης και η ελευθερία του συνδικαλίζεσθε. Η δεύτερη σχετίζεται με διάφορα μείζονος σημασίας κοινωνικά φαινόμενα όπως είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, η παιδική ή καταναγκαστική εργασία, η φτώχεια, η έλλειψη επαρκούς παιδείας, η ελευθερία και γενικότερα το δικαίωμα σε μια αξιοπρεπή ζωή και όχι απλά η επιβίωση.

Τα τελευταία έτη, οι εταιρείες αντιμετωπίζουν σοβαρά ερωτήματα σχετικά με τους τομείς ευθύνης τους, σε αντιδιαστολή με εκείνους των κυβερνήσεων. Πολλές πολυεθνικές κυρίως επιχειρήσεις, κάνουν σοβαρές προσπάθειες να διασφαλίσουν ότι οι επιχειρηματικοί τους εταίροι συμμορφώνονται με τις βασικές ηθικές τους αξίες, ενώ ερευνούν τρόπους προσέγγισης κρατών με ευρείες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δεχόμενες την ολοένα αυξανόμενη πίεση μη κυβερνητικών οργανώσεων, ακτιβιστών και ομάδων καταναλωτών, οι εταιρείες οδηγούνται στην υιοθέτηση όλο και περισσότερων κωδικών συμπεριφοράς σχετικών με τις εργασιακές συνθήκες, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις περιβαλλοντικές πτυχές. Με τον τρόπο αυτό οι εταιρείες προσβλέπουν στην ενδυνάμωση της εταιρικής τους εικόνας, στη μείωση των αρνητικών αντιδράσεων από το καταναλωτικό κοινό και στην οικοδόμηση θετικών

σχέσεων με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τους λοιπούς τοπικούς ή περιφερειακούς παράγοντες.

Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των εθελοντικών κωδικών συμπεριφοράς εξαρτάται από τη σωστή εφαρμογή και επαλήθευσή τους από πλευράς των εταιρειών, καθώς επίσης απαιτείται η πλήρης εφαρμογή τους σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης και παραγωγής. Επιπροσθέτως, σημαντικό ρόλο παίζει η ύπαρξη πλήρους διαφάνειας στην ενημέρωση των τοπικών κοινοτήτων, στα πλαίσια ενός ανοιχτού διαλόγου. Πολύ σημαντική είναι η ουσιαστική εκπαίδευση των τοπικών διοικήσεων και των εργαζομένων, σχετικά με την εφαρμογή κάθε κώδικα.

Στην περίπτωση της παιδικής εργασίας, οι εταιρείες δεν αρκεί να τηρούν τις διεθνείς διατάξεις, μέσω των κοινωνικών τους δράσεων οφείλουν να απορρίπτουν τη συνεργασία με προμηθευτές και εργολάβους που εκμεταλλεύονται την παιδική εργασία και να συνδράμουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου, διευκολύνοντας την πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση.

Πηγές

1. el.wikibooks.org/wiki/Η_εταιρική_κοινωνική_ευθύνη_των_επιχειρήσεων_και_οργανισμών
2. en.wikipedia.org/wiki/Universal_design#Design_For_All_.28DfA.29
3. www.csrhellas.org/csr_last2/portal/gr/misc/36oz_2007110136.php3
4. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0366:EL:NOT
5. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:300:0051:01:EL:HTML

6. eur-

lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,el&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=256490:cs&page=

7. www.euro2day.gr/SubArticleSpecialFolders.aspx?amid=103714&parent=103711

3.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ – ΔΡΑΣΕΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Οι πρωτοβουλίες – δράσεις ΕΚΕ των επιχειρήσεων διαχωρίζονται σε έξι κατηγορίες, ανάλογα με τη φύση και το σκοπό του κάθε προγράμματος – δράσης (Kotler & Lee, 2004): Υπάρχουν 6 προγράμματα ΕΚΕ:

1. Cause promotions	☐	Προώθηση σκοπού
2. Cause related marketing	☐	Marketing σκοπού
3. Corporate social marketing	☐	Κοινωνικό marketing
4. Corporate philanthropy	☐	Εταιρική φιλανθρωπία
5. Community volunteering	☐	Εταιρικός εθελοντισμός
6. Socially responsible business practices	☐	Κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές

1. Προώθηση του Σκοπού (Cause – Related Promotion)

Μια επιχείρηση προσφέρει κονδύλια, συνεισφορές σε είδος και άλλους εταιρικούς πόρους για να προωθήσει την επίγνωση και το ενδιαφέρον για έναν κοινωνικό σκοπό ή να υποστηρίξει τη συγκέντρωση εισφορών, τη συμμετοχή ή τη στρατολόγηση εθελοντών υπέρ ενός σκοπού. Η επιχείρηση μπορεί να ξεκινήσει και να διαχειριστεί την προωθητική ενέργεια μόνη της

(π.χ η εταιρεία The Body Shop που προώθησε την κατάργηση των δοκιμών των καλλυντικών σε ζώα), να είναι ο κύριος εταίρος σε μια δράση (όπως η εταιρεία Alevé, που ήταν χορηγός στην πορεία που οργάνωσε το ίδρυμα Arthritis Foundation) ή να είναι ένας από τους πολλούς χορηγούς (όπως η χορηγία στην πρωτοβουλία Keep America Beautiful 2003 του οργανισμού Keep America Beautiful 2003 μαζί με τις εταιρείες Lysol, PepsiCo και τα κέντρα Tire & Service Centers της Firestone).

2. Μάρκετινγκ Συνδεδεμένο με το Σκοπό (Cause – Related Marketing)

Μια εταιρεία δεσμεύεται να δωρίσει ένα ποσοστό επί των πωλήσεών της για έναν συγκεκριμένο σκοπό. Συνήθως η προσφορά ισχύει για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ένα συγκεκριμένο προϊόν και ένα συγκεκριμένο φιλανθρωπικό σκοπό. Σε αυτή την περίπτωση μια επιχείρηση συνήθως συνεργάζεται με ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό, εξασφαλίζοντας μια αμοιβαία επωφελή σχέση, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων ενός συγκεκριμένου προϊόντος και την παροχή οικονομικής στήριξης σε μια κοινωφελή δράση. Πολλοί πιστεύουν ότι αυτή είναι μια δράση με κέρδος για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς και οι καταναλωτές έχουν την ευκαιρία να προσφέρουν στις αγαπημένες τους φιλανθρωπίες δωρεάν.

3. Εταιρικό Κοινωνικό Μάρκετινγκ (Corporate Social Marketing)

Μια εταιρεία συμβάλλει στην ανάπτυξη ή και στην εφαρμογή μιας εκστρατείας αλλαγής συμπεριφοράς με σκοπό τη βελτίωση της δημόσιας υγείας, της ασφάλειας, του περιβάλλοντος ή της ευμάρειας μιας τοπικής κοινωνίας. Το κύριο χαρακτηριστικό είναι η έμφαση στην αλλαγή συμπεριφοράς, η οποία διαφοροποιεί την πρωτοβουλία αυτή από προωθητικές ενέργειες σκοπού, οι οποίες εστιάζουν στην ενίσχυση της

επίγνωσης, της συγκέντρωσης εισφορών και τη στρατολόγηση εθελοντών υπέρ ενός σκοπού. Μια εταιρεία μπορεί να αναπτύξει και να εφαρμόσει μια εκστρατεία αλλαγής συμπεριφοράς μεμονωμένα (π.χ η Philip Moris, που ενθαρρύνει τους γονείς να μιλήσουν στα παιδιά τους για το κάπνισμα), αλλά συνήθως συνεργάζεται με εταίρους σε δημόσιους φορείς ή μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

4. Εταιρική Φιλανθρωπία (Corporate Philanthropy)

Μια εταιρεία συνεισφέρει απευθείας σε ένα φιλανθρωπικό οργανισμό ή κοινωνικό σκοπό μέσω χορήγησης χρημάτων , δωρεών ή και υπηρεσιών σε είδος. Αυτό το είδος πρωτοβουλίας είναι και το πιο κοινό και για πολλές δεκαετίες αποτέλεσε συνήθης δράση των εταιρειών. Οι περισσότερες εταιρείες δέχονται πιέσεις, τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές, να υιοθετήσουν μια στρατηγική προσέγγιση με στοχευμένες δράσεις και σύνδεση των φιλανθρωπικών τους δραστηριοτήτων με τους επιχειρηματικούς στόχους τους.

5. Εταιρικός Εθελοντισμός (Community Volunteering)

Η επιχείρηση στηρίζει και ενθαρρύνει τους εργαζομένους της, τους εμπορικούς εταίρους και τους συνεργάτες των franchises να διαθέσουν το χρόνο τους εθελοντικά για να υποστηρίξουν οργανώσεις και σκοπούς στις τοπικές κοινότητες. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει αυτόνομα, από την ίδια την επιχείρηση (π.χ. οι εργαζόμενοι μιας εταιρείας πληροφορικής που διδάσκουν τη χρήση υπολογιστών σε μαθητές γυμνασίου) ή σε συνεργασία με ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό (π.χ. οι εργαζόμενοι της Shell, που συνεργάζονται με το μη κερδοσκοπικό οργανισμό Ocean Conservansy για τον καθαρισμό μιας παραλίας). Τις εθελοντικές

δραστηριότητες μπορεί να τις οργανώσει η ίδια η εταιρεία ή οι εργαζόμενοι μπορούν να επιλέξουν τους τομείς που τους ενδιαφέρουν και να λάβουν υποστήριξη από την εταιρεία, είτε με την παροχή άδειας μετ' αποδοχών είτε με τη βοήθεια εύρεσης συνεργατών στον εθελοντισμό μέσα από τις βάσεις δεδομένων.

6. Κοινωνικά Υπεύθυνες Επιχειρηματικές Πρακτικές (Socially Responsible Business Practices)

Μια εταιρεία υιοθετεί και εφαρμόζει εθελοντικά επιχειρηματικές πρακτικές και επενδύσεις που εξυπηρετούν κοινωνικούς σκοπούς και μπορούν να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης στις τοπικές κοινότητες και να προστατεύσουν το περιβάλλον. Οι πρωτοβουλίες μπορεί να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν είτε από την εταιρεία (π.χ η απόφαση της Kraft να σταματήσει το μάρκετινγκ προϊόντων στα σχολεία) είτε σε συνεργασία με άλλους εταίρους (π.χ. η συνεργασία της Starbucks με τον οργανισμό Conservation International, βοηθώντας τους αγρότες να μειώσουν τις επιπτώσεις στο περιβάλλον τους).

Πηγή : Kotler, P. & Lee, N., 2004, "Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for your Company and your Cause", Wiley, Hoboken

3.5 ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΕ 2011 -2014

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά από μακρά διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, δημοσιοποίησε την 25η Οκτωβρίου 2011, την ανανεωμένη στρατηγική της για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) για την περίοδο 2011-2014. Μεταξύ άλλων αναφέρει ότι οι επιχειρήσεις, για να ανταποκριθούν πλήρως στην κοινωνική τους ευθύνη, " θα πρέπει να έχουν

υιοθετήσει μια διαδικασία που θα ενσωματώνει κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, ηθικούς προβληματισμούς στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και τον πυρήνα της στρατηγικής τους, σε στενή συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη τους ».

Ο στόχος είναι διττός. Από τη μια η ενίσχυση των θετικών επιπτώσεων - για παράδειγμα μέσω της καινοτομίας νέων προϊόντων και υπηρεσιών που είναι επωφελείς για την κοινωνία αλλά και για τις ίδιες τις επιχειρήσεις - και από την άλλη η ελαχιστοποίηση και η πρόληψη των αρνητικών επιπτώσεων.

Η νέα πολιτική προτείνει ένα πρόγραμμα δράσης για την περίοδο 2011-2014 που καλύπτει 8 τομείς:

1. Ενίσχυση της προβολής της ΕΚΕ και διάδοση των καλών πρακτικών: αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργία ευρωπαϊκού βραβείου, και κλαδικών πλατφορμών για τις επιχειρήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη, με στόχο τη δέσμευσή τους και την από κοινού παρακολούθηση της προόδου.
2. Βελτίωση και παρακολούθηση των επιπέδων της εμπιστοσύνης προς τις επιχειρήσεις: η Επιτροπή θα προωθήσει έναν δημόσιο διάλογο σχετικά με το ρόλο και τις δυνατότητες των επιχειρήσεων και θα οργανώσει έρευνες, σχετικά με την εμπιστοσύνη των πολιτών προς στις επιχειρήσεις.
3. Βελτίωση της διαδικασίας αυτορρύθμισης και συν - ρύθμισης: η Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία ενός σύντομου πρωτοκόλλου με οδηγίες για την ανάπτυξη μελλοντικών πρωτοβουλιών αυτορρύθμισης και συν - ρύθμισης.

4. Ενίσχυση της αναγνώρισης δράσεων ΕΚΕ εκ μέρους της αγοράς: αυτό σημαίνει τη χρήση των πολιτικών της ΕΕ στους τομείς της κατανάλωσης, των επενδύσεων και των δημοσίων προμηθειών με στόχο την προώθηση της αναγνώρισης δράσεων ΕΚΕ εκ μέρους της αγοράς της υπεύθυνης επιχειρηματικής συμπεριφοράς.

5. Βελτίωση της δημοσιοποίησης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών πληροφοριών εκ μέρους των επιχειρήσεων: η νέα πολιτική επιβεβαιώνει την πρόθεση της Επιτροπής να παρουσιάσει μια νέα νομοθετική πρόταση για το θέμα αυτό.

6. Περαιτέρω ενσωμάτωση της ΕΚΕ στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την έρευνα: η Επιτροπή θα παράσχει περαιτέρω υποστήριξη της εκπαίδευσης και κατάρτισης του τομέα της ΕΚΕ, και θα διερευνήσει τη δυνατότητα περαιτέρω χρηματοδότηση της έρευνας στον τομέα αυτό.

7. Ανάδειξη της σημασίας των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών ΕΚΕ: η Επιτροπή προσκαλεί τα κράτη-μέλη της ΕΕ να παρουσιάσουν ή να αναθεωρήσουν τα σχέδιά τους για την προώθηση της ΕΚΕ έως τα μέσα του 2012.

8. Καλύτερη ευθυγράμμιση μεταξύ Ευρωπαϊκών και Παγκόσμιων προσεγγίσεων για την ΕΚΕ όπως είναι:

- οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις,
- οι 10 αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ,
- οι κατευθυντήριες αρχές του ΟΗΕ για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα,

- η τριμερής διακήρυξη αρχών του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική πολιτική,
- το πρότυπο οδηγιών ISO 26000 για την κοινωνική ευθύνη.

Πηγή : eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

4.1 ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

i. Υψηλότερη Οικονομική Απόδοση και Κερδοφορία

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την ΕΚΕ υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις έχουν ηθικούς και οικονομικούς λόγους για να θέλουν να εφαρμόσουν προγράμματα ΕΚΕ. Αν και τα οικονομικά οφέλη από την ΕΚΕ είναι κάτι ασαφές, όλο και περισσότερες έρευνες καταδεικνύουν ότι η υπεύθυνη συμπεριφορά έναντι της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, μπορεί να καταστήσει μια επιχείρηση πιο ανταγωνιστική, πιο ανθεκτική σε περιόδους κρίσης, καθώς επίσης να της αποφέρει σημαντικά έσοδα και βελτίωση της απόδοσής της.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε η Ernst & Young το 2002, το 94% των στελεχών επιχειρήσεων πιστεύει ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μπορεί να αποφέρει οφέλη σε οικονομικό επίπεδο, ενώ το 33,3% των πολυεθνικών εκτιμά ότι, μέσω δράσεων που σχετίζονται με την ΕΚΕ, οι πωλήσεις θα αυξηθούν

βραχυπρόθεσμα. Το σημαντικότερο ίσως εύρημα μιας άλλης έρευνας που πραγματοποίησε το 2002 η PWC σε συνεργασία με το World Economic Forum, είναι αυτό που αφορά στους επικεφαλής των εταιρειών: το 71% των ερωτηθέντων διευθυνόντων συμβούλων, όταν ξεκινούν προγράμματα ΕΚΕ, εμφανίζονται πρόθυμοι να θυσιάσουν μέρος της βραχυπρόθεσμης κερδοφορίας τους, με αντάλλαγμα τη μελλοντική υπεραξία που θεωρούν ότι θα προκύψει από την κίνηση αυτή. Περισσότερες από 100 εμπειρικές έρευνες που εκπονήθηκαν από το 1972 έως και το 2000 εξέτασαν τη σχέση μεταξύ ΕΚΕ και οικονομικών ωφελειών. Όπως προέκυψε, το 68% των αποτελεσμάτων κατέδειξε την ύπαρξη θετικής σχέσης ανάμεσα στα δύο.

Εξάλλου, το London School of Economics, μετά από ανάλυση πλήθους μελετών, επιβεβαιώνει τα παραπάνω ευρήματα, προσθέτοντας ότι από τις 80 αναγνωρισμένες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για την ΕΚΕ, 42 κατέδειξαν θετική σχέση, 19 δεν βρήκαν καμία σύνδεση ανάμεσα στις δράσεις της ΕΚΕ και στο οικονομικό όφελος, 15 εμφάνισαν μικτά αποτελέσματα και μόνο 4 έδειξαν αρνητική σχέση.

Ακολουθούν ορισμένα από τα χρησιμότερα συμπεράσματα των ερευνών αυτών:

- Εταιρείες με κοινωνική δέσμευση αποδίδουν καλύτερα σε τρία από τα τέσσερα οικονομικά μεγέθη στα οποία ελέγχθηκαν, ενώ έχουν κατά 18% υψηλότερα κέρδη κατά μέσο όρο.

- Εταιρείες που με συνέπεια προσπαθούν να λάβουν υπόψη τους τις απόψεις της πλειοψηφίας των μετόχων τους απέδωσαν δύο φορές έναντι του S&P 500 κατά την τελευταία 15ετία, με συνολικά μέση μετοχική απόδοση στο 43%, έναντι 19% του S&P 500.

Επιχειρήσεις με κοινωνική δέσμευση αποδίδουν δύο έως τρεις φορές, έναντι των υπολοίπων. Από την άλλη, οι ορθές περιβαλλοντικές πρακτικές εμφανίζουν υψηλό βαθμό συσχέτισης με την περικοπή του κόστους. Κάποιο πρόγραμμα ανακύκλωσης πόρων, αν και στην αρχή μπορεί να φαίνεται κοστοβόρο, στη συνέχεια αποδεικνύεται πηγή εξοικονόμησης. Με το πέρασμα του χρόνου, η καλύτερη λειτουργική απόδοση που επιτυγχάνεται, αποσβένει το αρχικό κόστος και αποφέρει πολλαπλά οικονομικά, αλλά και κοινωνικά – περιβαλλοντικά οφέλη. Τέτοιες πρακτικές αποτελούν: η μείωση κατανάλωσης νερού, ενέργειας, υλικών, η ελαχιστοποίηση εκπομπών αερίων και αποβλήτων και η ανακύκλωση πρώτων υλών. Για παράδειγμα, η προμήθεια κατάλληλου εξοπλισμού για τη μείωση των ρύπων, μπορεί να αντιμετωπίζεται αρχικά μια ιδιαίτερα ακριβή αγορά για κάποια βιομηχανία, αλλά σίγουρα αποτελεί επένδυση, δεδομένων των αυξανόμενων ελέγχων και προστίμων για τους ρύπους, αλλά και συνθηκών όπως αυτής του Κιότο.

ii. Ενίσχυση Εταιρικής Φήμης

Η εταιρική εικόνα και φήμη τις επιχειρήσεις κάθε μεγέθους και κλάδου είναι καθοριστική, καθώς μπορεί να προσελκύσει ή να απωθήσει πελατειακό κοινό, εργαζόμενους, επενδυτές και λοιπούς

συνεργάτες. Όσο δύσκολο και χρονοβόρο είναι να χτιστεί και να διατηρηθεί η καλή φήμη, καθώς απαιτεί πολύ χρόνο και μεγάλη προσπάθεια από τις επιχειρήσεις, τόσο εύκολο και γρήγορο είναι να καταστραφεί. Σήμερα η στάση των καταναλωτών παίζει ολοένα αυξανόμενο ρόλο, αφού είναι περισσότερο ενημερωμένοι από ποτέ. Με τον υπάρχοντα καταιγισμό πληροφοριών (ιδίως μέσω του Διαδικτύου), κατ' εξοχήν χαρακτηριστικό της εποχής της παγκοσμιοποίησης, οι πληροφορίες για την αντικοινωνική δράση των εταιρειών κυκλοφορούν στον κόσμο με τρομακτική ταχύτητα και μπορούμε να μιλήσουμε για παγκόσμια μποϊκοτάζ που αντιμετωπίζουν πολυεθνικές ταυτόχρονα και στις πέντε ηπείρους. Ο πρόσφατος σάλος με τα μεταλλαγμένα τρόφιμα και γενικά με την ποιότητα των προϊόντων αφύπνισε ομάδες καταναλωτών, οι οποίες πριν από μία δεκαετία ήταν εντελώς ανυποψίαστες. Πλέον, η αυστηρή εξέταση των πρακτικών κάθε επιχείρησης περνά και σε τομείς δραστηριότητας που φαινομενικά δεν έχουν καμία σχέση με θέματα που σχετίζονται άμεσα με την υγιεινή ή την ασφάλεια των καταναλωτών.

Οι εταιρείες, ως επακόλουθο των επιχειρηματικών σκανδάλων που έρχονται συνεχώς στο προσκήνιο, αντιλαμβάνονται πλέον ότι η εμπιστοσύνη του κοινού απέναντι τους έχει διαβρωθεί και χρειάζεται να την εδραιώσουν ξανά, κάνοντας σαφές ότι υιοθετούν πρακτικές ΕΚΕ υπέρ της γενικότερης κοινωνικής ευημερίας. Οι πρακτικές αυτές ενισχύουν το Brand Name μιας εταιρείας στην αγορά, αυξάνοντας παράλληλα τη ζήτηση και την καταναλωτική πίστη.

Έρευνα που διενήργησε το 2000 το CRS Europe έδειξε ότι το 70% των Ευρωπαίων καταναλωτών αναγνώρισε ευθέως τη σημασία που

έχουν κατά την αγορά οι δεσμεύσεις των επιχειρήσεων - παραγωγών έναντι της κοινωνίας, ενώ 1 στους 5 δήλωσε πρόθυμος να πληρώσει παραπάνω για ένα προϊόν που προέρχεται από "ευαισθητοποιημένη" εταιρεία. Από τη σκοπιά αυτή καθίσταται σαφές πως σήμερα η φήμη και η αξία του σήματος είναι ακόμη σημαντικότερες έναντι των περασμένων δεκαετιών. Σε τμήματα marketing πανεπιστημίων των ΗΠΑ διδάσκεται ήδη πως η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αποτελεί έναν από τους ασφαλέστερους τρόπους για μια εταιρεία, ώστε αυτή να διαφοροποιήσει θετικά το εμπορικό της σήμα.

iii. Προσέλκυση και Διατήρηση Εξειδικευμένων Στελεχών

Αντίστοιχη στάση με αυτή των καταναλωτών επιδεικνύουν και οι εργαζόμενοι, οι οποίοι δεν κρύβουν την προτίμησή τους να εργάζονται για μια "συμπαθή" στο ευρύ κοινό επιχείρηση με "καλό όνομα". Έρευνα της Cherson Group το 2001 έδειξε ότι το 78% των υπαλλήλων επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, θα δούλευε προθυμότερα σε μια εταιρεία για την οποία η ΕΚΕ έχει αυξημένη σημασία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας, όταν το προσωπικό μιας εταιρείας νιώθει πως εργάζεται κατά ένα μέρος ή συμμετέχει εθελοντικά για την εκπλήρωση ενός κοινωνικού σκοπού, αισθάνεται μεγαλύτερη εργασιακή ικανοποίηση, αυξάνει την αποδοτικότητά του και παραμένει στην επιχείρηση για περισσότερο χρόνο. Είναι άλλωστε κοινό μυστικό στους επιχειρηματικούς κύκλους, ότι η προσφορά ισχυρού ηθικού κινήτρου προς τους υπαλλήλους είναι πολλές φορές καλύτερο κίνητρο για την αύξηση της παραγωγικότητας, απ' ό,τι μια μεσαίου μεγέθους αύξηση αποδοχών.

Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός για την προσέλκυση εργαζομένων ανώτερης μόρφωσης και στελεχών υψηλής κατάρτισης, ιδιαίτερα υπό το πρίσμα της συρρίκνωσης του εργαζόμενου δυναμικού στις ανεπτυγμένες χώρες, είναι από μόνος του ένα κίνητρο για τη δημιουργία ελκυστικότερων εργασιακών όρων. Ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις ακούν με προσοχή τη γνώμη των υποψήφιων στελεχών τους για το προφίλ που θα ήθελαν να διαθέτει η εταιρεία στην οποία εργάζονται. Δεν είναι συμπτωματικό ότι τα τελευταία έξι χρόνια οι ερωτήσεις που θέτουν κατά τη συνέντευξη για την πρόσληψή τους τα υποψήφια στελέχη και σχετίζονται με την κοινωνική πολιτική του πιθανού εργοδότη έχουν αυξηθεί κατά 42%.

Σε περισσότερο πρακτικό επίπεδο, ιδιαίτερη σημασία έχει η έρευνα του οργανισμού American Productivity και της MedStat Group, όπου σύμφωνα με αυτή, τα προγράμματα μιας επιχείρησης για την υγεία του προσωπικού της μπορούν να αυξήσουν την παραγωγικότητα των υπαλλήλων κατά 30%.

iv. Πρόσβαση σε Κεφάλαιο και Προσέλκυση Επενδύσεων

Επιχειρήσεις που επιδιώκουν χρηματοδότηση και προσέλκυση επενδυτών, πρέπει να θεωρήσουν την ΕΚΕ ως ευκαιρία που θα διευρύνει το κεφάλαιό τους. Δεν είναι τυχαίο πως εννέα από τα δεκαπέντε μεγαλύτερα funds που επενδύουν σε κοινωνικά ευαίσθητες επιχειρήσεις κατατάσσονται διαρκώς ανάμεσα στα πλέον επιτυχή επενδυτικά σχήματα με βάση τις τριετείς αποδόσεις. Έρευνα του CRS Europe το 2001, έδειξε ότι funds με κοινωνικό και περιβαλλοντικό προσανατολισμό αναπτύχθηκαν κατά περισσότερο

από 58% μέσα σε διάστημα μόλις 18 μηνών. Σύμφωνα άλλωστε με ανάλογη έρευνα, και πάλι του CRS Europe, το 86% των επενδυτών πιστεύει πως η διοίκηση μιας εταιρείας με κοινωνικό προσανατολισμό προσθέτει σημαντικά στην αξία μιας επιχείρησης μακροπρόθεσμα.

Στις ΗΠΑ, σύμφωνα με στοιχεία του Social Investment Forum, funds με χαρτοφυλάκιο προσανατολισμένο σε κοινωνικά ή και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένες εταιρείες διαχειρίζονται αυτή τη στιγμή περισσότερα από 2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Παρόμοια έρευνα της Russel Reynolds, κατέληξε ότι περίπου το 50% Ευρωπαίων θεσμικών επενδυτών και 61% των Αμερικανών, αποφάσισε σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή να μην επενδύσει σε κάποια εταιρεία ή να μειώσει το ποσοστό έκθεσής του σε αυτή, λόγω των φτωχών πρακτικών κοινωνικής πολιτικής που αυτή εξασκούσε. Κατά τα πρώτα χρόνια της νέας χιλιετίας, οι επενδύσεις σε κοινωνικά ευαίσθητες επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά 61%, αναφέρει έρευνα της Deloitte σε Άγγλους και λοιπούς Ευρωπαίους fund managers. Κατά το 79% των ίδιων, η διαχείριση κοινωνικών και περιβαλλοντικών κινδύνων έχει θετική επίδραση σε μια εταιρεία μακροπρόθεσμα, ενώ δεν έχει καμία βραχυπρόθεσμα. Η πρόβλεψη του 52% των ερωτηθέντων ήταν πως στα επόμενα χρόνια οι “κοινωνικές” επενδύσεις θα αποτελέσουν την πλέον δημοφιλή επένδυση, ενώ σχεδόν ομόφωνη ήταν η απάντηση υπέρ της ύπαρξης σχέσης ανάμεσα στην αξία για τους μετόχους και τα μη χρηματοοικονομικά ρίσκα.

Οι Αρχές των Κοινωνικά Υπεύθυνων Επενδύσεων (Social Responsible Investment – SRI), εφαρμόζονται σήμερα σε έναν αυξανόμενο αριθμό επενδυτικών κεφαλαίων, με τους διευθυντές χαρτοφυλακίων, είτε να

ξεδιαλέγουν τις επιχειρήσεις που δεν ικανοποιούν τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα, είτε να χρησιμοποιούν την επιρροή τους για να βελτιώσουν την ηθική απόδοση των επιχειρήσεων αυτών. Με βάση τα στοιχεία αντίστοιχης έρευνας της TNS το 2001, το 33% των θεσμικών επενδυτών στην Ευρώπη ισχυρίζονται ότι ήδη προσφέρουν SRI προϊόντα, με ένα 15% να σχεδιάζει να κάνει το ίδιο άμεσα.

v. Καλύτερη Διαχείριση Κινδύνων και Ασφάλεια Προϊόντων

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση είναι δυνατόν να επηρεάσουν σημαντικά τη φήμη της, την πρόσβαση στο κεφάλαιο, τα οικονομικά της αποτελέσματα, καθώς και το γενικότερο αντίκτυπο στον κοινωνικό της περίγυρο. Ο διάλογος με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και η διαφάνεια μπορούν ωστόσο να βοηθήσουν τις εταιρείες να περιορίσουν τους κινδύνους, μέσω ανάπτυξης καλών σχέσεων με την ευρύτερη κοινωνία και μέσω καλύτερης διαχείρισης και κατανόησης των κοινωνικών τάσεων και προσδοκιών. Η ΕΚΕ συμβάλλει σημαντικά στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων, βοηθώντας τις επιχειρήσεις να αναγνωρίσουν τα αναδυόμενα προβλήματα και να τα χειριστούν ανάλογα, ώστε να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Βάσει ερευνητικών αποτελεσμάτων της TNS το 2001, το 86% των θεσμικών επενδυτών στην Ευρώπη, θεωρεί πως η διαχείριση κοινωνικών και περιβαλλοντικών κινδύνων, θα ασκήσει μακροχρόνια σημαντικά θετική επίδραση στην αξία της επιχείρησης Επιπροσθέτως, με το να υιοθετεί μια εταιρεία κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά, σχηματίζει και συγκρατεί γύρω της μια κρίσιμη μάζα πελατών, η οποία επαινεί τις ενέργειες ΕΚΕ και γενικότερα τον κοινωνικό

χαρακτήρα της εταιρείας. Η δημιουργία μιας τέτοιας μάζας πιστών πελατών είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, σε περιόδους που διαχέονται στην αγορά αρνητικές πληροφορίες για την εταιρεία. Τότε, οι πιστοί πελάτες αποδεικνύονται πιο ανθεκτικοί σε αρνητικές ειδήσεις και σχόλια και τείνουν να συγχωρούν ευκολότερα τυχόν παραπτώματα της εταιρείας.

Πηγές

1. http://www.csreurope.org/data/files/npo/Collaboration_report_master.pdf
2. http://www.csrhellas.org/csr_last2/portal/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=184&Itemid=17
3. http://www.dartmouth.edu/~oir/pdfs/AIR_04_paper.pdf
4. <http://www.euro2day.gr/SubArticleSpecialFolders.aspx?amid=103714&parent=103711>

4.2 ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι πρακτικές ΕΚΕ συμβάλλουν ουσιαστικά στην ευημερία της κοινωνίας. Η σχέση κοινωνίας και επιχείρησης είναι αμφίδρομη, μια σχέση αλληλεξάρτησης. Η βελτίωση των σχέσεων, όχι μόνο με την τοπική κοινωνία, αλλά και με τα περιφερειακά όργανα, καθίστανται αναπόφευκτες, καθώς μια αμοιβαία υποστήριξη αυξάνει την αξία των πρακτικών της ΕΚΕ.

Η παραγωγή ασφαλών και ποιοτικών προϊόντων, η συνεισφορά σε τομείς όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός και η υγεία, είναι μερικά από τα οφέλη που απολαμβάνει η κοινωνία. Επιπλέον, εταιρείες που προσφέρουν εργασία χωρίς διακρίσεις στους ανθρώπους και φροντίζουν για την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την ψυχική τους ισορροπία, συμβάλλουν στη δόμηση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, που προάγουν το προσωπικό, εταιρικό και κοινωνικό συμφέρον.

Από την άλλη, οι άνθρωποι απολαμβάνουν πλέον ασφαλή και ποιοτικά προϊόντα ή υπηρεσίες, γεγονός που οικοδομεί σταδιακά σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ επιχειρήσεων – καταναλωτικού κοινού. Όταν οι επιχειρήσεις βρίσκονται σε ανοιχτό διάλογο με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, αφουγκράζονται τις επιθυμίες τους και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις τους, αποδίδουν διάρκεια στην παραπάνω σχέση και ενισχύουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα και τη φήμη τους, προσφέροντας παράλληλα ικανοποίηση στο κοινωνικό σύνολο.

Επιπροσθέτως, οι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις εφαρμόζουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, κάνουν σημαντικές προσπάθειες εξοικονόμησης ενέργειας, νερού, πρώτων υλών και ελαχιστοποίησης αποβλήτων και εκπομπών αερίων, καθώς επίσης ανακυκλώνουν, αξιοποιούν τα παραπροϊόντα τους και συμμετέχουν ενεργά σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες (πχ. Δενδροφυτεύσεις, ενέργειες προστασίας υδάτων και αποκατάστασης τοπίου), αποδεικνύοντας την ευαισθησία τους για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Με αυτό τον τρόπο, το περιβάλλον ωφελείται πολλαπλώς, εφόσον προστατεύονται οι φυσικού του πόροι και χρησιμοποιούνται οι ανανεώσιμες πηγές του.

Πηγές

1. <http://www.euro2day.gr/SubArticleSpecialFolders.aspx?amid=103714&parent=103711>
2. <http://www.inews.gr/142/ofeli-apo-tin-efarmogi-praktikon-koinonikis-efthynis.htm>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

5.1 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η απαίτηση από τις εταιρείες να παρέχουν πληροφόρηση για τις οικονομικές τους δραστηριότητες και επιδόσεις είναι γενικώς αποδεκτή και αυστηρά καθορισμένη από το νόμο. Η πληροφόρηση αυτή υπάρχει επειδή οι διευθυντές πρέπει να δίνουν λογαριασμό στους μετόχους για τη διαχείριση των περιουσιακών τους στοιχείων και στους πιστωτές των επιχειρήσεων για την ασφάλεια που παρέχουν έναντι του χρέους τους. Όμως οι δραστηριότητες μιας επιχείρησης δεν επηρεάζουν μόνο αυτούς που έχουν επενδύσει οικονομικά σε αυτή. Άλλες ομάδες εμπλέκονται άμεσα (πχ. εργαζόμενοι, προμηθευτές) ή έμμεσα (πχ. καταναλωτές, τοπικές κοινότητες στις οποίες έχει δραστηριότητες η επιχείρηση) με τις επιχειρήσεις, οπότε υπάρχει η άποψη ότι οι επιχειρήσεις είναι υπεύθυνες απέναντι και σε αυτές. Όντως πολλές φορές οι ετήσιες καταστάσεις αναγνωρίζουν μια πιο σφαιρική μη-οικονομική ή κοινωνική υπευθυνότητα και παρέχουν πληροφορίες για το πως οι κοινωνικές ευθύνες μιας επιχείρησης έχουν εκπληρωθεί. Ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πρακτική αυτή των εταιρειών είναι η εταιρική κοινωνική πληροφόρηση (corporate social reporting) και έχει περιγραφεί από τον Gray ως "η διαδικασία επικοινωνίας προς συγκεκριμένες ομάδες ενδιαφερομένων και προς την ευρύτερη κοινωνία των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των οικονομικών πράξεων ενός οργανισμού". (Gray et al, 1987)

Παρόλο που η κοινωνική πληροφόρηση, σε αντίθεση με την οικονομική πληροφόρηση, δεν είναι θεσπισμένη, κάποιες πληροφορίες επιβάλλονται από τον νόμο. Μερικές επιχειρήσεις επιλέγουν να συμπεριλάβουν μόνο αυτές, ενώ άλλες τις εμπλουτίζουν και με άλλες εθελοντικά δοσμένες πληροφορίες. Μία έρευνα των Ernst & Ernst το 1978 εντόπισε κάποιους τομείς από τους οποίους μπορούν να διαλέξουν οι επιχειρήσεις για να παρέχουν στοιχεία σχετικά με την κοινωνική τους ευθύνη (Perks, 1993).

Ένας τομέας στον οποίο μπορούν οι εταιρείες να παρέχουν πληροφορίες είναι το πως επηρεάζουν το περιβάλλον. Είναι ένας τομέας στον οποίο δίνεται όλο και περισσότερη προσοχή τα τελευταία χρόνια, αντανακλώντας την αυξανόμενη σημαντικότητά του στην πολιτική, οικονομική και καθημερινή ζωή. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στην επιλεκτικότητα των στοιχείων που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις σχετικά με το περιβάλλον, καθώς θα πρέπει να αμφισβητούνται τα ηθικά κίνητρα πίσω από αυτήν. Πολλές επιχειρήσεις έχουν υποστεί κριτική ότι χρησιμοποιούν τις αναφορές ως όχημα για τη βελτίωση των δημοσίων τους σχέσεων (Jones & Butler, 1992). Άλλοι τομείς είναι η δίκαιη επιχειρηματική πρακτική, ειδικά η έλλειψη διακρίσεων στις προσλήψεις και η καταγραφή των καθυστερήσεων των πληρωμών της επιχείρησης, η συμμετοχή στην τοπική κοινότητα, στοιχεία για τα προϊόντα και ο γενικότερος κώδικας της κοινωνικής της πολιτικής.

Μεγάλο μέρος του διαλόγου για το εάν οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να δημοσιεύουν τα παραπάνω στοιχεία περιστρέφεται γύρω από τη φύση της σχέσης μεταξύ των επιχειρήσεων και της κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, αν οι επιχειρήσεις έχουν ηθική υποχρέωση προς την κοινωνία ή όχι. Η κλασική οικονομική θεωρία λέει ότι οι υποχρεώσεις των εταιρειών είναι καθαρά και

μόνο οικονομικές. Ο Milton Friedman είχε επιχειρηματολογήσει ότι "οποιοδήποτε έξοδο σχετικό με κοινωνικές υποχρεώσεις είναι φόρος που επιβάλλεται από τη διοίκηση στους μετόχους και οποιοσδήποτε διευθυντής χρησιμοποιούσε εταιρικά κεφάλαια για κοινωνικές υποχρεώσεις αναλάμβανε μια κυβερνητική λειτουργία για την οποία δεν ήταν ούτε εκλεγμένος ούτε ικανός να φέρει εις πέρας (Friedman, 1970).

Σε αντίθεση, στη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholder theory) οι επιχειρήσεις έχουν κοινωνικές υποχρεώσεις. Ως ενδιαφερόμενα μέρη ορίζονται τα άτομα ή ομάδες που μπορούν να επηρεάσουν ή επηρεάζονται από την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης (Goodpaster, 1991) και οι μέτοχοι. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι προαναφερθείσες ομάδες έχουν εύλογο δικαίωμα (reasonable right) σε πληροφόρηση (Accounting Standards Steering Committee, 1975). Μία τρίτη θεωρία είναι αυτή του κοινωνικού ακτιβισμού. Κατά αυτή τη θεωρία οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να προωθούν κοινωνικές πρωτοβουλίες ακόμα κι αν αυτό έρχεται σε σύγκρουση με την αναζήτηση της μεγιστοποίησης του πλούτου. Οι εταιρείες θα πρέπει σύμφωνα με αυτή τη θεωρία να δημιουργούν αναφορές κυρίως για τις κοινωνικές τους υποχρεώσεις και δευτερευόντως για τις οικονομικές τους (Brummer, 1991).

Μέσα από τον παραπάνω διάλογο έχει δημιουργηθεί η έννοια της κοινωνικής λογιστικής (social accounting), επίσης γνωστής και ως λογιστικής βιωσιμότητας (sustainability accounting). Η κοινωνική λογιστική διαφέρει από την οικονομική λογιστική στο γεγονός ότι προωθεί τη λήψη αποφάσεων από την διοίκηση που θα έχουν αντίκτυπο στις επιδόσεις της επιχείρησης σε οικονομικό, οικολογικό και κοινωνικό επίπεδο, ή αλλιώς Triple-P ή triple bottom line. Η τριάδα αυτή είναι *People, Planet, Profit*, δηλαδή Άνθρωποι, Πλανήτης, Κέρδος.

Ένα από τα πιο χρησιμοποιούμενα συστήματα προτύπων είναι αυτά που δημοσιεύει η ανεξάρτητη και μη κερδοσκοπική GRI (Global Reporting Initiative). Ο οργανισμός αυτός αναφέρεται και στην έννοια των ολοκληρωμένων ή ενσωματωμένων αναφορών (integrated reporting), δηλαδή την συνένωση των οικονομικών, οικολογικών και κοινωνικών αναφορών. Αυτή η συνένωση έχει ως σκοπό τη σύγκριση των sustainability reports, αναφορών που έχουν την δυνατότητα να δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις με στόχο την εποπτεία των δραστηριοτήτων τους που θα βοηθήσουν στη βιωσιμότητά τους, με τις παραδοσιακές οικονομικές καταστάσεις. Η άποψή τους είναι ότι η εταιρεία του μέλλοντος δεν μπορεί να έχει την σιγουριά ότι θα επιβιώσει, πόσο μάλλον το περιθώριο για περαιτέρω ανάπτυξη και καινοτομία αν επικεντρώνει τις δυνάμεις της σε ένα και μόνο από τους παραπάνω τομείς.

Για το οικονομικό μέρος των αναφορών προτείνουν στοιχεία συμπληρωματικά των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης που εκδίδουν διεθνείς οργανισμοί όπως το International Accounting Standards Board. Παραδείγματα είναι η σύγκριση του χαμηλότερου μισθού που πληρώνεται από την εταιρεία με τον βασικό μισθό της χώρας ή της πολιτείας στην οποία λειτουργεί ή οι οικονομικές επιπλοκές και οι αλλαγές των κινδύνων και των ευκαιριών που παρουσιάζονται λόγω των κλιματικών αλλαγών. Επίσης δίνεται έμφαση στον αντίκτυπο που έχει η επιχείρηση στην τοπική οικονομία, προσλαμβάνοντας εργαζόμενους και χρησιμοποιώντας προμηθευτές από αυτήν.

Όσον αφορά το οικολογικό μέρος των αναφορών ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στο κομμάτι που αφορά την επίδραση που έχει στο περιβάλλον η δραστηριότητα της επιχείρησης. Αυτή περιέχει πληροφορίες όπως το

κομμάτι γης που καταλαμβάνουν οι εγκαταστάσεις της, την επίδραση στη βιοποικιλότητα, όπως οι τόποι που προστατεύονται από την επιχείρηση ή είναι υπό την ευθύνη της να προστατευτούν, η κατανάλωση νερού, ο βαθμός χρησιμοποίησης ανακυκλώσιμων υλικών στα τελικά της προϊόντα, ο συνολικός όγκος των αποβλήτων της, ο βαθμός χρησιμοποίησης μέσω μεταφοράς και πολλές άλλες.

Το κοινωνικό κομμάτι των αναφορών η GRI το υπο-αναλύει σε 4 ξεχωριστά μέρη. Σε αυτό που αφορά τις συνθήκες εργασίας θα έπρεπε να βρίσκουμε στοιχεία όπως το σύνολο των απασχολούμενων από την επιχείρηση ανθρώπινων πόρων, τον τρόπο που αντιπροσωπεύονται από σωματεία οι διάφορες ομάδες που απασχολούνται, στατιστικές ατυχημάτων που έχουν συμβεί, ενημερωτικά σεμινάρια για θέματα υγείας των εργαζομένων, καθώς και επαγγελματικά σεμινάρια και ενημέρωση για την ανέλιξη και την εξέλιξη της εργασίας τους. Επίσης πολύ σημαντικές είναι οι πληροφορίες σχετικά με την πολιτική της εταιρείας κατά των διακρίσεων φύλου, φυλής ή εθνικότητας. Στο μέρος που ασχολείται με τα ανθρώπινα δικαιώματα ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται φυσικά στην εργασία ανηλίκων και στην καταναγκαστική ή καταχρηστική εργασία γενικά. Αυτό δεν αφορά μόνο την ίδια την εταιρεία, αλλά και εταιρείες με τις οποίες η ίδια επιλέγει να συνεργαστεί.

Ένα καλό παράδειγμα τέτοιας σχέσης είναι το πρόσφατο (2011) σκάνδαλο της κινέζικης επιχείρησης κατασκευής ηλεκτρονικού εξοπλισμού Foxconn, η οποία παραβίαζε πολλούς κανόνες ασφαλείας σε απάνθρωπες για τους απασχολούμενους συνθήκες, και αμερικάνικων εταιρειών όπως η Apple και η Microsoft που την χρησιμοποιούσαν εν γνώση τους ως προμηθευτή. Στο μέρος που ασχολείται με την κοινωνία, δίνονται πληροφορίες σχετικές με τον τρόπο που επηρεάζουν οι δραστηριότητες του

οργανισμού την τοπική κοινότητα και τον βαθμό στον οποίο οι εργαζόμενοι συμμετέχουν σε αυτή, τις προσπάθειες διαφάνειας ώστε να αντιμετωπιστεί η διαφθορά, τη συμβολή στην υγιή ανταγωνιστικότητα και την συμμόρφωση στις εθνικές και διεθνείς νομοθεσίες. Στο μέρος που αναλύει την ευθύνη προϊόντος, ασχολούνται με την επίδραση που έχουν τα προϊόντα στους καταναλωτές και τους χρήστες. Οι επιχειρήσεις πρέπει να παράγουν προϊόντα που δεν ενέχουν κάποιο κίνδυνο για την υγεία και την ασφάλεια του καταναλωτή και οποιεσδήποτε πληροφορίες δοθούν από τους χρήστες στη εταιρεία θα πρέπει να είναι εμπιστευτικές. Σε αυτό το σημείο αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι οι προαναφερθείσες πληροφορίες δεν συνθέτουν σε καμία περίπτωση μία πλήρη λίστα των στοιχείων που θα μπορούσε να δημοσιεύει μία επιχείρηση ή ένας οργανισμός, αλλά είναι απλά πρότυπα, δηλαδή ενδεικτικά.

Το 2004 ο πρίγκιπας Κάρολος σύστησε το The Prince's Accounting for Sustainability Project, έναν οργανισμό για την προώθηση της κοινωνικής λογιστικής και της βιωσιμότητας. Σύμφωνα με το project, παρόλο που πολλές δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν κοινωνικές και οικολογικές πολιτικές πια, πολύ λίγες έχουν τα συστήματα, τους πόρους και τις προβλεπόμενες διαδικασίες ώστε να τις ενσωματώσουν στις πραγματικές οικονομικές τους πολιτικές. Γι' αυτόν τον λόγο δημοσίευσαν μία λίστα με δέκα στοιχεία που χρειάζονται για να ενσωματωθεί με επιτυχία η βιωσιμότητα σε μία επιχείρηση:

- Δέσμευση του συμβουλίου και της υψηλά ιστάμενης διεύθυνσης.
- Κατανόηση και ανάλυση των σημαντικότερων κινήτρων της επιχείρησης για βιωσιμότητα.
- Ενσωμάτωση των σημαντικότερων κινήτρων για βιωσιμότητα στη στρατηγική της εταιρείας.

- Εξασφάλιση ότι η βιωσιμότητα είναι ευθύνη όλων των μελών της εταιρείας και όχι ενός μόνο τμήματος.
- Διαχωρισμός των στόχων και των σκοπών βιωσιμότητας όλης της επιχείρησης σε στόχους και σκοπούς οι οποίοι έχουν νόημα για την κάθε θυγατρική, διεύθυνση και τμήμα ξεχωριστά.
- Τα θέματα βιωσιμότητας θα στηρίζονται από τις κατάλληλες διαδικασίες ώστε να λαμβάνονται υπόψη στις καθημερινές αποφάσεις.
- Εκτενής και αποτελεσματική εκπαίδευση.
- Οι στόχοι και οι σκοποί βιωσιμότητας να συμπεριλαμβάνονται στην αξιολόγηση των επιδόσεων.
- Όσοι είχαν μέχρι στιγμής επιτυχία να προωθούν τη βιωσιμότητα.
- Καταγραφή και δημοσίευση της απόδοσης της επιχείρησης σε θέματα βιωσιμότητας.

Τα αποτελέσματα της εταιρικής κοινωνικής πληροφόρησης είναι αμφιλεγόμενα. Από τη μία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από επιχειρήσεις επιλεκτικά ώστε να δημιουργήσει μια καλύτερη εικόνα για την επιχείρηση, η οποία δεν αντιστοιχεί αναγκαστικά στην πραγματικότητα και φέρνει οικονομικά οφέλη σε αυτή. Επίσης θα μπορούσε να τραβήξει την προσοχή σε συγκεκριμένα στοιχεία, αποσπώντας την από άλλα πιθανώς επιβλαβή και διαλύοντας όποιες υποψίες μπορεί να υπήρχαν. Από την άλλη, παρόλο που καμία έρευνα δεν έχει αποδείξει ότι η εταιρική κοινωνική πληροφόρηση αποτελεί κίνητρο για να έχουν οι επιχειρήσεις μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθησία, η υποχρέωση δημιουργίας αναφορών μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη δέσμευση από τις επιχειρήσεις για να απευθυνθούν σε κοινωνικά θέματα.

Το σίγουρο είναι ότι για να μπορούν στο μέλλον οι επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στις διάφορες προκλήσεις βιωσιμότητας και σε ευρύτερες οικονομικές κρίσεις όπως η σημερινή, καθώς και για να μπορούν να εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται και να σημειώνουν μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, χρειάζονται μια πιο βαθιά κατανόηση της μη οικονομικής τους δραστηριότητας, καλύτερους τρόπους δημοσίευσής της και φυσικά τρόπους ώστε να συμπεριλαμβάνεται ως παράγοντας στις λειτουργίες και τη στρατηγική τους.

Πηγές

1. en.wikipedia.org/wiki/Sustainability_accounting
1. www.accountingforsustainability.org/embedding-sustainability/10-main-elements-to-embed-sustainability
2. www.globalreporting.org/information/sustainability-reporting/Pages/default.aspx

5.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Στη σημερινή εποχή η οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και των χρηματοοικονομικών αγορών είναι αλληλένδετη με την οικονομική ευημερία των κρατών και συνεπώς με το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και τις ανά καιρούς αυξομειώσεις του. Φυσική συνέπεια αυτού είναι ότι οι λογιστικές πρακτικές των επιχειρήσεων και των διάφορων άλλων οργανισμών επηρεάζουν, έστω και έμμεσα την κοινωνία, σε βαθμό ανάλογο φυσικά με το μέγεθος της οικονομικής μονάδας που τις εφαρμόζει. Αναλύοντας τη δημιουργική λογιστική λοιπόν, τίθενται ηθικά ζητήματα σχετικά με την επίδρασή της στην τοπική, εθνική και παγκόσμια οικονομία και συνεπώς στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ο Revsine υπερασπίζεται τη δημιουργική λογιστική, λέγοντας ότι και οι διευθυντές και οι μέτοχοι έχουν κάτι να κερδίσουν από “χαλαρά” λογιστικά πρότυπα που προσφέρουν στη διοίκηση ευελιξία στο πότε θα δηλώσουν τα κέρδη. Η άποψή του είναι ότι αυτοί που διαπραγματεύονται τα συμβόλαια των μελών του διοικητικού συμβουλίου αναμένουν τα μέλη να παραποιήσουν τα οικονομικά στοιχεία έτσι ώστε να μεγιστοποιήσουν τα μπόνους τους και μειώνουν τα πακέτα αποζημίωσης τους αναλόγως. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου με τη σειρά τους θα πραγματοποιήσουν τις προαναφερθείσες παραποιήσεις για να επιτύχουν τα παραπάνω κέρδη για τα οποία ήδη “πλήρωσαν”. Οι μέτοχοι επίσης επωφελούνται του γεγονότος ότι η διοίκηση παραποιεί τις δηλούμενες εισροές για να εξομαλύνει το εισόδημα (income smoothing), αφού αυτό μπορεί να μειώσει τη φαινομενική μεταβλητότητα των κερδών, με συνέπεια την αύξηση της αξίας των μετοχών τους. Οι μέτοχοι μπορούν να επωφεληθούν και άλλων επιπτώσεων της δημιουργικής λογιστικής, όπως η αποφυγή της αδυναμίας πληρωμών δόσεων δανείων.

Κατά τον Revsine (1991), ο κύριος ρόλος της λογιστικής είναι ως μηχανισμός παρακολούθησης συμβολαίων ανάμεσα στη διοίκηση και άλλες οικονομικές μονάδες. Επίσης πιστεύει ότι οι μηχανισμοί της αγοράς θα λειτουργήσουν αποτελεσματικά και θα εντοπίσουν την προοπτική λογιστικής παραποίησης, αντανακλώνοντας το κατάλληλα στις οικονομικές της αποφάσεις. Με βάση τα παραπάνω επιχειρηματολογεί υπέρ του παγώματος των λογιστικών προτύπων στον ιδιωτικό τομέα. Παρόλα αυτά δεν υποστηρίζει το ίδιο και για τον δημόσιο τομέα, για τον οποίο λέει ότι “η πειθαρχία της αγοράς δεν υπάρχει και οι αυτουργοί των οικονομικών παραποιήσεων αντιμετωπίζουν λιγότερα εμπόδια”.

Δεν υπάρχει αμφιβολία όμως ότι η δημιουργική λογιστική, και πιο συγκεκριμένα η αθέμιτη εκδοχή της, είναι ηθικά αμφιλεγόμενη. Για την καλύτερη κατανόηση αυτού του προβλήματος θα παραθέσουμε κάποια παραδείγματα δημιουργικής λογιστικής όπου η απερίσκεπτη χρήση της είχε αρνητικές συνέπειες στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Enron

Μία από τις πιο διάσημες περιπτώσεις κατάχρησης των οικονομικών καταστάσεων είναι αυτή της Enron. Ο ενεργειακός αυτός κολοσσός χρησιμοποίησε μία σειρά παραπλανητικών λογιστικών μεθόδων με σκοπό να δείχνει “φουσκωμένα” κέρδη και αξίες παγίων στοιχείων και να κρατά τις υποχρεώσεις της εκτός βιβλίων.

Η Enron (καθώς και άλλοι παροχείς ενέργειας) αποκόμιζε κέρδη παρέχοντας υπηρεσίες πέρα της κατασκευής και διατήρησης εργοστασίων ηλεκτρικού ρεύματος και αγωγών φυσικού αερίου, όπως χονδρικό εμπόριο και διαχείριση κινδύνων (Foss, 2003). Αναλαμβάνοντας τον κίνδυνο αγοράς και πώλησης προϊόντων, οι έμποροι μπορούν να δηλώσουν την τιμή πώλησης ως έσοδα και το κόστος των προϊόντων ως κόστος πωληθέντων. Αντιθέτως, ένας πράκτορας παρέχει μια υπηρεσία, αλλά δεν αναλαμβάνει τον ίδιο κίνδυνο με τους εμπόρους. Οι παροχείς υπηρεσιών, όταν κατατάσσονται στην κατηγορία των πρακτόρων μπορούν να δηλώνουν την αμοιβή τους (και όχι την πλήρη αξία της συναλλαγής) ως εισόδημα (Dharan & Bufkins, 2008). Η Enron, σε αντίθεση με επιχειρήσεις όπως η Goldman Sachs και η Merrill Lynch, χρησιμοποίησε το μοντέλο του εμπόρου, δηλώνοντας τη συνολική αξία όλων των πράξεων εμπορίας της ως εισόδημα. Με αυτό το λογιστικό τέχνασμα κατάφερε να μεγεθύνει το δηλούμενο εισόδημά της σε τέτοιο βαθμό που σύντομα και άλλες εταιρείες

ενέργειας άρχισαν να χρησιμοποιούν την ίδια τεχνική για να καταφέρουν να συνεχίσουν να φαίνονται ανταγωνιστικές σε σχέση με την Enron, η οποία είχε αυξήσει τα δηλούμενα εισοδήματά της 750% στην τετραετία 1996-2000 σε έναν κλάδο στον οποίο μία αύξηση 3% είναι ευυπόληπτη (Dharan & Bufkins, 2008).

Η εταιρεία επίσης χρησιμοποιούσε οντότητες ειδικού σκοπού (special purpose entities), ετερόρρυθμες εταιρείες που έχουν δημιουργηθεί για να εκπληρώσουν προσωρινούς ή πολύ συγκεκριμένους σκοπούς, για να χρηματοδοτεί και να διαχειρίζεται τους κινδύνους που σχετίζονταν με τα περιουσιακά της στοιχεία. Μέχρι το 2001 χρησιμοποιούσε εκατοντάδες τέτοιες οντότητες για να κρύψει το χρέος της. Είχε πει στους μετόχους της ότι είχε αντισταθμίσει τον κίνδυνο που ενείχαν οι μη ρευστοποιήσιμες επενδύσεις της με τις οντότητες ειδικού σκοπού, αλλά είχε παραλείψει να τους πει ότι αυτές χρηματοδοτούνταν από τις ίδιες της τις μετοχές και εγγυήσεις, αφήνοντας την εταιρεία εκτεθειμένη στον κίνδυνο (Healy & Palepu, 2003). Μία χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιας οντότητας ήταν η εταιρεία Whitewing. Το Δεκέμβριο του 1997 η Enron χρηματοδότησε πάνω από το 50% της δημιουργίας της Whitewing Associates L.P. Και δύο χρόνια αργότερα η διευθέτησή της άλλαξε έτσι ώστε να μην είναι πια ενοποιημένη με την Enron, οπότε και να μην υπολογίζεται στον ισολογισμό της. Η Whitewing χρησιμοποιήθηκε για να αγοράζει περιουσιακά στοιχεία της Enron όπως μερίδια σε μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αγωγούς και άλλες επενδύσεις (Cornford, 2004). Ανάμεσα στο 1999 και το 2001 η Whitewing αγόρασε περιουσιακά στοιχεία της Enron αξίας 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων χρησιμοποιώντας μετοχές της Enron ως εγγύηση. Παρόλο που οι συναλλαγές εγκρίθηκαν από το διοικητικό συμβούλιο της Enron, αυτές οι μεταφορές περιουσιακών στοιχείων δεν ήταν

πραγματικές πωλήσεις και θα έπρεπε να έχουν αντιμετωπιστεί και καταγραφεί ως δάνεια (Lambert, 2006).

Η λογιστική πλευρά των επιχειρήσεων φυσικού αερίου ήταν παραδοσιακά σχετικά απλή. Η κάθε εταιρεία υπολόγιζε τα κόστη παροχής του φυσικού αερίου και τα εισοδήματα που είχε από την πώλησή του. Η Enron όμως εφήρμοσε τη μέθοδο της λογιστικής της "εύλογης αξίας" (mark-to-market accounting ή fair value accounting) επειδή έλεγε ότι θα αντικατόπτριζε την "πραγματική οικονομική αξία" (McLean & Elkind, 2003). Έγινε η πρώτη μη χρηματοοικονομική εταιρεία που χρησιμοποίησε αυτή τη μέθοδο για να καταγράφει τα μακροπρόθεσμα συμβόλαιά της (Mack, 1993). Η μέθοδος της λογιστικής της εύλογης αξίας απαιτεί ότι όταν υπογράφεται ένα μακροπρόθεσμο συμβόλαιο, το εισόδημα υπολογίζεται από την παρούσα αξία των μελλοντικών πρόσθετων ταμειακών ροών. Συχνά όμως η βιωσιμότητα αυτών των συμβολαίων και των σχετικών τους εξόδων ήταν δύσκολο να υπολογισθεί. Λόγω των μεγάλων διαφορών που προέκυπταν από την προσπάθεια να συμπίπτουν τα κέρδη με τα μετρητά δίνονταν στους επενδυτές ψεύτικες ή παραπλανητικές αναφορές. Τα εισοδήματα από τα επενδυτικά προγράμματα μπορούσαν να καταγραφούν με αυτή τη μέθοδο και να εμφανίζονται αυξημένα κέρδη, αλλά δεν μπορούσαν να συμπεριληφθούν τα επόμενα χρόνια. Για αυτό το λόγο έπρεπε να δημιουργούνται νέα προγράμματα και να καταγράφεται νέο εισόδημα και ανάπτυξη ώστε να κατευνάζονται οι επενδυτές. Το 2000 η Enron και η Blockbuster Video έκλεισαν μια εικοσαετή συμφωνία για την οποία η Enron αναγνώριζε εκτιμημένα κέρδη του ύψους των 110 εκατομμυρίων δολαρίων, παρόλο που οι αναλυτές αμφισβητούσαν τη ζήτηση στην αγορά για τις υπηρεσίες που θα προσέφεραν. Όταν το πρόγραμμα απέτυχε, η Blockbuster Video υποχώρησε από τη συμφωνία (Hays, 2005). Η Enron όμως συνέχισε να αναγνωρίζει μελλοντικά κέρδη, παρόλο που το πρόγραμμα κατέληξε να

προκαλέσει ζημία. Γενικά η Enron είχε τη συνήθεια να εμφανίζει λογιστικά τα κόστη ακυρωμένων προγραμμάτων ως περιουσιακά στοιχεία με τη λογική ότι πουθενά δεν υπήρχε κάποιο έγγραφο που να δηλώνει ότι τα προγράμματα είναι ακυρωμένα. Αυτή η μέθοδος είχε ονομαστεί "χιονόμπαλα" (the snowball) και το ύψος αυτής μπορούσε να φτάσει και τα 200 εκατομμύρια δολάρια (McLean & Elkind, 2003).

Η διοίκηση της εταιρείας δεν σταμάτησε στα παραπάνω. Μέσω της δημιουργικής λογιστικής κατάφερε να επηρεάσει την τιμή της μετοχής της εταιρείας και το επόμενο λογικό βήμα ήταν να συναλλάσσεται τις μετοχές αυτές για να έχουν κέρδος από την "εκ των έσω" πληροφόρηση που είχαν. Η πρακτική αυτή είναι γνωστή ως "συναλλαγές συνδεδεμένων προσώπων" (insider trading) και είναι παράνομη στις περισσότερες χώρες.

Η συστηματική εξαπάτηση και παραπληροφόρηση επενδυτών, ελεγκτών και μετόχων οδήγησαν στην κατάρρευση της εταιρείας στα τέλη του 2001. Οι μέτοχοι έχασαν 74 δισεκατομμύρια δολάρια τα τελευταία τέσσερα χρόνια της ύπαρξης της εταιρείας, εκ των οποίων τα 40 με 45 αποδόθηκαν σε απάτες. Καθώς η Enron χρωστούσε 67 δισεκατομμύρια δολάρια, οι εργαζόμενοι και οι μέτοχοι δεν έλαβαν καμία βοήθεια πέραν της αποζημίωσης. Πάνω από 20.000 πρώην εργαζόμενοι της εταιρείας συσπειρώθηκαν και το Μάιο του 2004 και αποζημιώθηκαν με δικαστική απόφαση με 3.100 δολάρια ο καθένας για τα 2 συνολικά δισεκατομμύρια δολάρια που έχασαν από τις συντάξεις τους.

Xerox

Η αμερικάνικη πολυεθνική Xerox ήταν για το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα μια από τις σημαντικότερες εταιρείες όσον αφορά τις

καινοτόμες τεχνολογίες. Από τα τέλη της δεκαετίας του '90 όμως είχε αρχίσει να αντιμετωπίζει σκληρό ανταγωνισμό από εταιρείες άλλων χωρών, καθιστώντας την αύξηση των εσόδων ιδιαίτερα δύσκολη. Αυτή η δυσκολία ήταν εμφανής στα αποτελέσματα που δημοσιεύονταν πριν η διοίκηση αποφασίσει να αναλάβει λογιστική "δράση". Το επενδυτικό κλίμα της δεκαετίας δεν βοηθούσε και πίεζε την επιχείρηση ακόμα περισσότερο. Αν τα κέρδη της απείχαν έστω και λίγο από τις εκτιμήσεις της Wall Street, οι αντιδράσεις συνήθως σήμαιναν απότομες πτώσεις της τιμής των μετοχών της. Επίσης, οι αποζημιώσεις και τα bonus των υψηλόβαθμων στελεχών της εξαρτώταν σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητά τους να επιτύχουν τους στόχους αύξησης του κέρδους.

Αρχικά, η Xerox κατέφευγε στη δημιουργική λογιστική για να κλείνει τις πολύ μικρές διαφορές που εμφανίζονταν σε σχέση με τις εκτιμήσεις της Wall Street. Τα στελέχη της ονόμαζαν αυτή τη διαδικασία "γεφύρωση του χάσματος" ανάμεσα στα πραγματικά λειτουργικά αποτελέσματα και τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Όσο όμως γινόταν όλο και πιο δύσκολο να επιτύχουν τα στελέχη τους αναμενόμενους στόχους (οι οποίοι βασιζόνταν πάνω σε στοιχεία που είχαν δηλωθεί μέχρι τώρα), η ανάγκη για τη χρήση της προαναφερθείσας διαδικασίας εντεινόταν.

Το 1999, η εταιρεία εμφάνισε 398 εκατομμύρια δολάρια σε έσοδα και 182 εκατομμύρια δολάρια σε κέρδη προ φόρων πουλώντας σε χαμηλή τιμή τα δικαιώματα σε μελλοντικές ταμειακές ροές από το υπάρχον χαρτοφυλάκιο μισθώσεων. Αυτό της επέτρεψε να αναγνωρίσει άμεσα έσοδα, τα οποία σύμφωνα με τις κοινώς αποδεκτές λογιστικές αρχές, θα χρειαζόταν να τα αναγνωρίσει κατά τη διάρκεια ζωής των μισθώσεων. Αυτές οι συναλλαγές ήταν γνωστές ως Στρατηγική Χαρτοφυλακίου Ενεργητικού (Portfolio Asset Strategy - PAS). Παρόλο που η Xerox είχε κάνει

τέτοιες συναλλαγές και πριν το 1999, το έτος αυτό τις πενταπλασίασε σε σχέση με το 1998. Η πηγή αυτής της δραματικής αύξησης ήταν σε μεγάλο βαθμό η ανικανότητα της εταιρείας να διατηρήσει ένα επιχειρηματικό μοντέλο στο παράρτημά της στη Βραζιλία που ήταν βασισμένο στην εκμίσθωση των παγίων του. Το 1999, αντ' αυτού υιοθετήθηκε ένα μοντέλο βασισμένο σε συμβόλαια ενοικίασης. Επειδή όμως, σύμφωνα με τα κοινώς αποδεκτά λογιστικά πρότυπα, τα έσοδα από συμβόλαια ενοικίασης δεν μπορούν να αναγνωριστούν άμεσα, η Xerox έκανε συναλλαγές PAS για παρακάμψει αυτόν τον κανόνα. Όλες οι συναλλαγές PAS του έτους 1999 ήταν νευραλγικής σημασίας για τη γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στα πραγματικά και τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Δεν γνωστοποιήθηκαν όμως στους μετόχους.

Η εταιρεία επίσης χρησιμοποίησε αμφιλεγόμενες λογιστικές τεχνικές για να επιταχύνει την αναγνώριση εσόδων από αυξήσεις τιμών και παρατάσεις υπαρχουσών μισθώσεων. Από το 1997 μέχρι το δεύτερο τέταρτο του 1999, εμφανίστηκαν περίπου 300 εκατομμύρια δολάρια σε έσοδα και 200 εκατομμύρια δολάρια σε κέρδη προ φόρων με σκοπό να γεφυρωθεί το χάσμα. Η καθαρή τους επίδραση στα κέρδη προ φόρων για την περίοδο 1997-2000, ακόμα κι αν ληφθεί υπόψη η αναίρεση μερικών από αυτές τις προσαρμογές το 1999, ήταν 58 εκατομμύρια δολάρια. Σε μερικές περιοχές, ιδιαίτερα στην Βραζιλία, η Xerox διαπραγματεύτηκε ή επέβαλε αυξήσεις τιμών και παρατάσεις σε υπάρχοντες πελάτες εκμισθώσεων. Τα κοινώς αποδεκτά λογιστικά πρότυπα απαιτούν την αναγνώριση επιπλέον εσόδων από την επαναδιαπραγμάτευση εκμισθώσεων να αναγνωρίζονται τον υπολειπόμενο χρόνο ζωής των εκμισθώσεων (εκτός εάν η επαναδιαπραγμάτευση πραγματοποιείται τους τελευταίους μήνες του συμφωνηθέντος χρονικού διαστήματος). Η Xerox παραβίασε αυτόν τον κανόνα, αναγνωρίζοντας έσοδα από τις αυξήσεις των τιμών και

παρατάσεων των εκμισθώσεων από επαναδιαπραγματεύσεις που είχαν γίνει πολύ πριν τους τελευταίους μήνες τους. Στις οικονομικές αναφορές που δημοσίευσε δεν διευκρίνισε ότι αυτές οι παραποιήσεις, και όχι αυξημένες πωλήσεις της, ήταν υπεύθυνες για τα αυξημένα έσοδα και κέρδη που εμφανίζονταν.

Κάτω από τις πιέσεις από την Wall Street για να πετύχει κάποιους στόχους, η Xerox χρησιμοποίησε διάφορα τεχνάσματα δημιουργικής λογιστικής. Το αποτέλεσμα ήταν να απολυθούν χιλιάδες εργαζόμενοι, προκειμένου τα μειωθούν τα έξοδά της. Εντείνοντας την αίσθηση κοινωνικής αδικίας, καθώς τα προβλήματα της εταιρείας αυξάνονταν, η CEO Anne Mulchay έλαβε προσωπικά "πακέτο" της τάξης των 25 εκατομμυρίων δολαρίων.

υυυ

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις παρατηρούμε ότι οι έννοιες της δημιουργικής λογιστικής και της απάτης διαχωρίζονται από πολύ λεπτές γραμμές και πολλές φορές συμπέφτουν. Επίσης παρατηρούμε τη μείωση του πλούτου τουλάχιστον μιας ομάδας της κοινωνίας η οποία δεν ήταν υπεύθυνη για τις αποφάσεις και πράξεις που οδήγησαν στη μείωση αυτή. Έχουμε τους απολυμένους εργαζόμενους οι οποίοι δεν αποζημιώθηκαν επαρκώς καθώς και τους μετόχους που δεν είχαν ενημερωθεί για τα ρίσκα τα οποία αναλαμβάνουν. Με αυτό τον τρόπο η δημιουργική λογιστική στις συγκεκριμένες περιπτώσεις συνέβαλε στην κατάχρηση της έννοιας της κοινωνικής προσφοράς. Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι αιτία δεν είναι η ίδια η έννοια της δημιουργικής λογιστικής, αλλά το περιθώριο που υπάρχει για νόμιμη διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων, το οποίο με τη

σειρά του γίνεται εύφορο έδαφος για άτομα και οργανισμούς που το εκμεταλλεύονται για δικό τους όφελος εις βάρος της κοινωνίας.

Πηγές

1. www.sec.gov/litigation/complaints/comp18389.htm
2. www.settlementboard.com/top-settlements/class-action-settlements/class-action-settlements-enron/
3. www.wsws.org/articles/2002/jul2002/xero-j01.shtml

5.3 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Όπως είδαμε, η χρήση της δημιουργικής λογιστικής από τις επιχειρήσεις εντείνεται όταν αυτές βρίσκονται σε οικονομικά δύσκολες θέσεις. Μερικές φορές, είναι ίσως ο μοναδικός τρόπος να φανεί υγιής μία οικονομική μονάδα που καταρρέει. Είναι λογικό λοιπόν σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όταν όλες σχεδόν οι εταιρείες δρουν υπό δυσμενείς συνθήκες, τα περιστατικά αυτά να πληθαίνουν. Με τη σημερινή οικονομική κρίση, που άρχισε το 2008 στην Αμερική και τα επόμενα χρόνια εξαπλώθηκε παγκοσμίως και θέτει σε κίνδυνο την ευρωζώνη και τη χώρα μας, ήταν επόμενο να αρχίσει ένας διάλογος για την αποτελεσματικότητα των υπάρχοντων λογιστικών και ρυθμιστικών θεσμικών πλαισίων, ειδικά όσον αφορά τις τράπεζες. Οι ερωτήσεις ποικίλουν, από το αν το επίπεδο κεφαλαιοποίησης των τραπεζών είναι επαρκές μέχρι τα όρια των οικονομικών ρυθμίσεων. Μέρος του διαλόγου γύρω από την οικονομική μεταρρύθμιση επικεντρώνεται στις πληροφορίες που χρειάζονται από τις τράπεζες, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική πειθαρχία και εποπτεία στις αγορές. Αυτός ο διάλογος δεν περιορίζεται στο πόσο λεπτομερής είναι η δημοσίευση του ενεργητικού και του παθητικού τους, αλλά επεκτείνεται

και στις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και την καταλληλότητα των τρεχόντων λογιστικών κανόνων (Laux & Leuz , 2009).

Γενικότερα, οι διαφορές μεταξύ ιστορικής και τρέχουσας αξίας των στοιχείων του ενεργητικού δεν είναι πολύ μεγάλες. Ωστόσο, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, μεγάλες διαφορές μπορούν να εμφανιστούν. Τέτοιες διαφορές μπορούν να δώσουν στις επιχειρήσεις το κίνητρο για να χρησιμοποιήσουν τη λογιστική ώστε να αυξήσουν την αξία τους φαινομενικά, χρησιμοποιώντας, για παράδειγμα, τεχνικές αποτίμησης που τους συμφέρουν ή αλλάζοντας τις κατηγορίες στις οποίες ανήκουν τα πάγια. Υπερεκτιμημένες λογιστικές αξίες επιχειρήσεων και τραπεζών δίνουν με τη σειρά τους κίνητρο για ανοχή και μη μεταρρύθμιση εκ μέρους των ρυθμιστικών οργάνων (Laeven & Huizinga, 2009).

Κατά τη διάρκεια της σημερινής κρίσης, έχουν όντως εμφανιστεί μεγάλες διαφορές ανάμεσα στη λογιστική και την αγοραία αξία των αμερικανικών τραπεζών, καθώς η κρίση έχει μειώσει την αγοραία αξία τους σε σημαντικό βαθμό. Μέχρι το τέλος του 2008, πάνω από το 60% των τραπεζών είχαν αναλογία αγοραίας προς λογιστική αξία μικρότερη του 1, κάτι που ίσχυε μόνο για το 8% των τραπεζών το 2001. Η αγοραία αξία του παθητικού έπεφτε σταθερά ενώ το κεφάλαιο έμενε σταθερό (Acharya & Yorulmazer, 2007). Αυτό εγείρει φυσικά αμφιβολίες για την ακρίβεια και τη συνάφεια των λογιστικών πληροφοριών που εμφανίζονται στα ισοζύγια τους σε καιρούς οικονομικής κρίσης.

Για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη λογιστική και την κρίση, μπορούμε να κοιτάξουμε παλιότερες περιόδους κρίσης. Στα τέλη της δεκαετίας του '90 η μεγαλύτερη παγκόσμια κρίση ήταν αυτή της ανατολικής Ασίας. Στις περισσότερες από τις χώρες της περιοχής, η

δημοσίευση καταστάσεων από τους οικονομικούς οργανισμούς και τις επιχειρήσεις δεν ακολουθούσαν τα διεθνή λογιστικά πρότυπα. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, οι ελλείψεις αυτές αγνοούνταν από τη διεθνή επενδυτική κοινότητα και μεγάλες ποσότητες ξένου κεφαλαίου συνέχιζαν να εισέρχονται στις τοπικές οικονομίες. Οι επενδύσεις και τα δάνεια δίνονταν επειδή αναμένονταν υψηλές αποδόσεις, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι οικονομικές καταστάσεις ήταν ελλειπείς. Οι πιστωτές υπέθεταν ότι αν ένα δάνειο αποδεικνυόταν λανθασμένο, τότε κάποιος (η κυβέρνηση ή το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) θα κάλυπταν τις ζημιές τους.

Πέρα από αυτή την υπόθεση, τα λεφτά πολλές φορές διοχετεύονταν μέσω τραπεζικών δανείων, ομολογιακών δανείων και μετοχών που δεν λειτουργούσαν με αυστηρούς κανόνες αποδοτικότητας (Samuelson, 1998). Αυτή η μη κερδοφόρα χρήση των χρημάτων δεν ήταν εμφανής στους επενδυτές. Αυτοί πίστευαν απλά ότι θα επωφελούνταν την οικονομική επιτυχία των "ασιατικών τίγρεων", όπως ονομάζονταν συχνά οι ανεπτυγμένες οικονομίες της περιοχής. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, οι επενδυτές έδειχναν πρόθυμοι να αγοράζουν μετοχές και ομόλογα εταιρειών για τις οποίες δεν ήξεραν τίποτα - εκτός από το γεγονός ότι όλοι οι άλλοι επένδυσαν σε αυτές (Rahman, 1998).

Η κατάρρευση μερικών ισχυρών επιχειρήσεων και οικονομικών οργανισμών στη Νότια Κορέα και την Ταϊλάνδη στο πρώτο μισό του 1997, σε συνδυασμό με μία αναπάντεχη νομισματική υποτίμηση, σήμαναν συναγερμό για την παγκόσμια επενδυτική κοινότητα όσον αφορά τη μη δημοσίευση σημαντικών οικονομικών πληροφοριών. Σε γενικές γραμμές, οι επενδυτές υποθέτουν τα χειρότερα όταν θεωρούν ότι οι επιχειρήσεις αποκρύπτουν πληροφορίες. Αυτή η αντίληψη ήταν το κίνητρο ώστε οι ανά τον κόσμο επενδυτές χαρτοφυλακίου και πιστωτές να αποσύρουν τα

κεφάλαιά τους από την περιοχή, εντείνοντας με αυτόν τον τρόπο την κρίση. Όταν άρχισε η κρίση, και οι συμμετέχοντες στην αγορά προσπάθησαν να εκτιμήσουν την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων, η έλλειψη λογιστικών πληροφοριών προετοιμασμένων στα επίπεδα των διεθνών λογιστικών προτύπων δεν επέτρεπε μία ουσιαστική ανάλυση.

Αν τα διεθνή λογιστικά πρότυπα είχαν εφαρμοστεί από τις επιχειρήσεις της περιοχής, οι διεθνείς επενδυτές θα μπορούσαν να έχουν συντάξει ουσιαστικές και σωστές αναλύσεις και να καταλάβουν την οικονομική κατάσταση αυτών των επιχειρήσεων και θα μπορούσαν να έχουν προσαρμόσει τις επενδυτικές τους στρατηγικές ώστε να απορροφηθεί ο άμεσος κίνδυνός τους. Ωστόσο αυτό δεν έγινε, διότι οι οικονομικές καταστάσεις δεν παρουσίαζαν την πραγματική έκθεση σε κίνδυνο των επενδύσεων.

Αν είχαν δημοσιευτεί ή απαιτηθεί περιοδικά επαρκείς πληροφορίες σχετικά με το ρίσκο, οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις ίσως να είχαν εφαρμόσει αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνου ή να είχαν αφήσει τους επενδυτές να εκφράσουν τις ανησυχίες τους σε βάθος χρόνου, αποτρέποντας έτσι την απότομη φυγή κεφαλαίου από τις χώρες αυτές (Rahman, 1998). Μπορούμε σε αυτή τη στιγμή να σκεφτούμε πως τα παραπάνω μπορούν να εφαρμοστούν στη σημερινή οικονομική κρίση και τη δημιουργική λογιστική. Αν θεωρείται αυτονόητο ότι οι επιχειρήσεις παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις, ακόμα και μέσα σε νόμιμα πλαίσια, σε καιρό κρίσης οι επενδυτές και οι πιστωτές θα υποθέσουν τα χειρότερα. Με αυτό τον τρόπο η κρίση θα ενταθεί σε επίπεδα που ίσως τελικά να είχαν αποδειχθεί αποτρέψιμα αν υπήρχε οικονομική πληροφόρηση που να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Αξίζει να αναφερθούμε και στη σχέση που έχει η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη με την οικονομική κρίση. Ως εργαλείο στρατηγικής διαχείρισης, η ΕΚΕ βοηθά τις εταιρείες να προετοιμαστούν για το μέλλον και τις εξοπλίζει ώστε να μπορούν να αντεπεξέλθουν σε καταστάσεις κρίσης, παρέχοντας στον ιδιωτικό τομέα έναν τρόπο ώστε να συνεργάζονται με τους πολιτικούς, τους νομοθέτες και την κοινωνία για το κοινό καλό όλου του κόσμου (Peters, 2009). Σε καιρό κρίσης, αφού οι δημόσιες σχέσεις των οργανισμών δοκιμάζονται, μία καλή φήμη για κοινωνική ευθύνη θα μπορούσε να είναι "δίκωπο μαχαίρι" (Dean, 2004).

Από τη μία πλευρά, η καλή φήμη αυξάνει την υπεραξία της επιχείρησης. Από την άλλη, οι καταναλωτές θα έχουν υψηλές προσδοκίες ότι η επιχείρηση θα φερθεί υπεύθυνα σε καιρό κρίσης. Εν μέρει λόγω του συνδυασμού της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης με αυτό που αποκαλείται επιχειρηματική κρίση ωριμότητας, υπάρχει η αυξανόμενη συνειδητοποίηση την τελευταία δεκαετία της ανάγκης για ΕΚΕ. Αφού η οικονομική κρίση δεν έχει μόνο οικονομικούς, αλλά και ψυχολογικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και ηθικούς λόγους ύπαρξης, υπάρχει σχέση ανάμεσα στην ΕΚΕ και την οικονομική κρίση. Η έλλειψη ΕΚΕ μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ήταν ένας από τους λόγους της τρέχουσας κρίσης. Σήμερα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ένα εργαλείο από τις επιχειρήσεις για να χειριστούν τις επιπτώσεις της κρίσης. Ένας τρόπος με τον οποίο ένας οργανισμός μπορεί να προστατευτεί από την επίδραση της κρίσης είναι να επενδύσει κεφάλαια σε δραστηριότητες κοινωνικής ευθύνης. Κάποιες επιχειρήσεις έχουν καταφέρει να ξεχωρίσουν κάνοντας ακριβώς αυτό.

Από την άλλη, πολλοί αμφισβητούν το κατά πόσο θα επιβίωνε η ΕΚΕ μια βαθιά οικονομική κρίση (Pinney, 2009). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, δεν θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί η κρίση μόνο με τη χρήση ΕΚΕ, αφού

αυτό θα σήμαινε ότι η ΕΚΕ εγγυάται την οικονομική επιτυχία των επιχειρήσεων και των οργανισμών. Η φήμη δεν αρκεί για να προστατευτούν σε καιρό κρίσης. Επίσης, η ΕΚΕ αποτελεί πηγή εξόδων για τις οικονομικές μονάδες. Όταν υπάρχουν δυσμενείς συνθήκες στο οικονομικό περιβάλλον, θα ήταν ίσως σοφό να μειώνονται τα έξοδα στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Σε γενικές γραμμές, οι μεγάλες επιχειρήσεις αύξησαν τις επενδύσεις και την συμμετοχή τους σε δραστηριότητες κοινωνικής ευθύνης, αλλά αύξησαν επίσης την πιθανότητα να κάνουν απολύσεις. Οι μικρότερες επιχειρήσεις παρέμειναν πιστές στην καλή μεταχείριση των εργαζομένων τους ελαχιστοποιώντας τις απολύσεις, αλλά μείωσαν δραματικά τις δραστηριότητες κοινωνικής ευθύνης (Veleva & Googins, 2009). Σε καιρούς κρίσης, οι επιχειρήσεις επικεντρώνονται στα έξοδα και την ελαχιστοποίησή τους. Όταν πρέπει να μειωθούν τα έξοδα, οι πρώτες απώλειες είναι πάντα οι δραστηριότητες δεν φαίνονται να είναι άμεσα συνδεδεμένες με την κυρίως γραμμή παραγωγής ή υπηρεσιών, καθιστώντας τις περικοπές στην ΕΚΕ αναπόφευκτες. Το αποτέλεσμα είναι εμφανές: η ΕΚΕ σε περιόδους κρίσης απειλεί την επιβίωση της επιχείρησης και μια τέτοια στρατηγική δεν είναι καθόλου αναμενόμενη στο σημερινό αβέβαιο οικονομικό και πολιτικό κλίμα (Selvi et al, 2010).

Τα τελευταία χρόνια ήταν μια περίοδος επιβίωσης για τις επιχειρήσεις. Η μάχη να μείνουν ζωντανές ανάγκασε πολλές εταιρείες να γυρίσουν στα στοιχεία που θεωρούν ζωτικής σημασίας μόνο. Πολλά σχέδια και επενδύσεις αναβλήθηκαν. Κι όμως, πολλές εταιρείες που πίστευαν στα πλεονεκτήματα της ΕΚΕ συνέχισαν τις δραστηριότητές τους. Η ΕΚΕ από μόνη της κατά πάσα πιθανότητα δεν θα μπορούσε να έχει αποτρέψει την κρίση, ούτε να διευκολύνει την έξοδο από αυτή. Παρόλο που η οικονομική

κρίση φαίνεται να είναι ο ηθικά καλός λόγος που έψαχναν οι επιχειρήσεις για την σταματήσουν, εμείς πιστεύουμε ότι η ΕΚΕ είναι ακόμα μεγαλύτερης σημασίας σε περιόδους κρίσης και ύφεσης. Σε παγκόσμιο επίπεδο, μπορεί να βοηθήσει τους οργανισμούς στη λήψη έξυπνων αποφάσεων κατά τη διάρκεια της σύλληψης του κύκλου σχεδιασμού, συντελώντας έτσι στην αποφυγή συγκρούσεων που οδηγούν στην κρίση.

Στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο, η μακροπρόθεσμη αξία και επιτυχία των οργανισμών είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ενσωμάτωση οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και κυβερνητικών θεμάτων στην εταιρική διαχείριση και δραστηριότητα. Παρόλο που η ΕΚΕ είναι μια σχετικά νέα και αμφιλεγόμενη έννοια, είναι επίσης μία στρατηγική για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης που χρειάζεται ο παγκοσμιοποιημένος κόσμος μας. Οι προσεκτικά σχεδιασμένες και διαχειριζόμενες δραστηριότητες κοινωνικής ευθύνης μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό τρόπων για να ξεπεραστεί η κρίση και να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές και οικολογικές προκλήσεις που θα εμφανιστούν στο μέλλον για τις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και την κοινωνία.

5.4 ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Οι ρυθμιστές των λογιστικών προτύπων που επιθυμούν να περιορίσουν τις περιπτώσεις στις οποίες θα μπορούσε να γίνει χρήση δημιουργικής λογιστικής πρέπει να αντιμετωπίσουν τον κάθε λόγο για τον οποίο υπάρχει περιθώριο χρήσης της ξεχωριστά.

Η πιθανή κατάχρηση των οικονομικών καταστάσεων από μέλη της διοίκησης που προβάλλουν τις απόψεις τους μπορεί να ρυθμιστεί με δύο

τρόπους. Η πρώτη μέθοδος καθίσταται στη σχεδίαση λογιστικών κανόνων που ελαχιστοποιούν τη χρήση υποκειμενικών απόψεων. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο οι λογιστές είχαν την τάση να συμπεριλαμβάνουν λογαριασμούς στο έκτακτο τμήμα (extraordinary section) του λογαριασμού εσόδων-εξόδων, αποφεύγοντας την συμπερίληψή τους στα αποτελέσματα χρήσης. Το Accounting Standards Board του Ηνωμένου Βασιλείου απάντησε με την κατάργηση της κατηγορίας των έκτακτων λογαριασμών.

Η δεύτερη μέθοδος είναι να εντείνουν οι ελεγκτές τον ρόλο τους στην αναγνώριση ανέντιμων εκτιμήσεων. Όταν διενεργούν λογιστικούς ελέγχους, πρέπει να εκτιμούν αν έχουν γίνει παραποιήσεις των ετήσιων καταστάσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν συμφωνούν όλοι γύρω από το θέμα των αρμοδιοτήτων και των υποχρεώσεων των ελεγκτών. Η «διαφορά ελεγκτικών προσδοκιών» (audit expectations gap) είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη διαφορά ανάμεσα στις πράξεις που θεωρούνται αναμενόμενες από τους ελεγκτές και στις νομικά κατοχυρωμένες αρμοδιότητές τους. Οι Benau και Humphrey πρότειναν το 1995 ότι ο έλεγχος θα έπρεπε να περιλαμβάνει και μία εκτίμηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου της κάθε επιχείρησης για να εντοπίζουν με τρόπο προληπτικό τις περιπτώσεις δημιουργικής λογιστικής ή σε ακραίες περιπτώσεις απάτης.

Όσον αφορά την επιλογή μίας λογιστικής μεθόδου έναντι μίας άλλης, η δημιουργική λογιστική θα μπορούσε να καταπολεμηθεί με την μείωση των επιτρεπόμενων λογιστικών κριτηρίων ή με τον σαφή καθορισμό των περιστάσεων κάτω από τις οποίες θα πρέπει να εφαρμόζεται η κάθε μέθοδος.

Οι τεχνητές συναλλαγές μπορούν να αντιμετωπιστούν επικαλώντας την έννοια της «ουσίας πάνω από τη μορφή» (substance over form), κατά την οποία είναι η οικονομική ουσία και όχι η νομική μορφή της συναλλαγής που καθορίζει τη λογιστική της ουσία. Για παράδειγμα, οι συνδεδεμένες συναλλαγές θα μπορούσαν να λογίζονται σαν σύνολο. Η χρήση έκτακτων συναλλαγών παγίων περιουσιακών στοιχείων θα μπορούσε να περιοριστεί με την υποχρεωτική και τακτική επανεκτίμηση της αξίας τους. Με αυτό τον τρόπο τα κέρδη και οι ζημίες από την αλλαγή της αξίας θα εμφανίζονταν στις ετήσιες καταστάσεις και όταν πραγματοποιούνται, όχι μόνο το έτος κατά το οποίο γίνεται η πώληση (Amat et al, 1999).

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Μία άλλη άποψη είναι αυτή της «λογιστικής μεταρρύθμισης», η οποία ισχυρίζεται ότι η επιβολή της εφαρμογής λογιστικών προτύπων και η εξάλειψη της δημιουργικής λογιστικής δεν αρκούν για τη μέτρηση και την καταγραφή των δραστηριοτήτων, επιτυχιών και αποτυχιών των μοντέρνων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων. Ο Baruch Lev, ένας από τους πιο γνωστούς υποστηρικτές αυτής της άποψης αναφέρει ότι «η λογιστική πρόκειται για υποχρέωση λογοδοσίας». Επισημαίνει επίσης ότι το σημερινό λογιστικό καθεστώς έχει τις ρίζες του στις πρακτικές της αναγεννησιακής Ιταλίας.

Οποιοδήποτε σχέδιο λογιστικής μεταρρύθμισης είναι ένα μεγάλο επαγγελματικό και ακαδημαϊκό επιχείρημα. Τυπικά απαιτεί εξέταση του ρόλου του κάθε παράγοντα της παραγωγής, μία ανάλυση του κεφαλαίου που θα υποδεικνύει πόσα είδη του υπάρχουν και πως το καθένα υποστηρίζει τον κάθε παράγοντα της παραγωγικής διαδικασίας. Ένα διεξοδικό σχέδιο το οποίο θα επηρέαζε, για παράδειγμα, τους κανόνες της

Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών ή τις απαιτήσεις εισόδου εταιρειών σε μεγάλα χρηματιστήρια, θα πρέπει να μπορεί να επιβιώσει της κριτικής που θα δεχθεί από αυτούς που υποστηρίζουν μεταρρυθμίσεις μικρότερου σκέλους, καθιστώντας την συναίνεση όλων ιδιαίτερος δύσκολη.

Θεμελιώδης κριτική έχει ασκηθεί από την οικολογική οικονομία, η οποία ισχυρίζεται ότι οι περισσότεροι τρόποι μέτρησης της ευημερίας υποδηλώνουν ότι οι ανεπτυγμένες χώρες βρίσκονταν σε μία κατάσταση «μη-οικονομικής ανάπτυξης» κατά όλη τη διάρκεια των δεκαετιών του '80 και του '90, κυρίως λόγω των αποτυχιών των μετρήσεων, εκ των οποίων οι περισσότερες ή όλες είχαν τις ρίζες τους στη χρήση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος ως μέσου για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την προσφορά χρήματος. Αυτή είναι ίσως η πιο προφανής και διαδεδομένη κριτική των παρόντων συστημάτων καταμέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης και λογιστικών συστημάτων. Οι ίδιοι οι δημιουργοί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος συμβουλεύουν να μην χρησιμοποιούνται ως τα μόνα μέτρα οικονομικής ανάπτυξης. Οι πολιτικοί και ο τύπος όμως κάνουν ακριβώς αυτό.

Υπάρχουν φυσικά και εμπόδια σε μια τέτοια μεταρρύθμιση. Οι περισσότερες επιχειρήσεις βρίσκουν κεφάλαια βάσει πληροφοριών τις οποίες αντλούν από τα παρόντα πρότυπα. Επίσης, η λογιστική βιομηχανία προσπαθεί παρασκηνακά να κρατήσει τα πρότυπα στην τωρινή τους κατάσταση : περίπλοκα, με υπεκφυγές και δύσκολα στην εφαρμογή και τον έλεγχο από μη ειδικούς. Επικεφαλείς του United States Securities and Exchange Commission έχουν παραπονεθεί πολλές φορές από τη δεκαετία του '80 ότι αυτή η παρασκηνακή δραστηριότητα καθιστά αδύνατη κάποια ουσιώδη μεταρρύθμιση, ακόμα και μετά από τα μεγάλα λογιστικά σκάνδαλα των αρχών της προηγούμενης δεκαετίας. Οι Robert Costanza, Paul Hawken,

Amory Lovins και άλλοι που υπερασπίζονται ένα σταθερό παγκόσμιο σύστημα εκτίμησης του φυσικού κεφαλαίου, επισημαίνουν ότι αποτυχίες σε αυτόν τον τομέα θα έχουν ζοφερές επιπτώσεις : απώλεια βιοποικιλότητας, κλιματικές αλλαγές και καταστροφικός καιρός για χάρη της «ανάπτυξης». Επιχειρηματολογούν ότι αυτό που μπορεί να φαίνεται οικονομικά λογικό οδηγεί ουσιαστικά στην οικολογική καταστροφή, τις κοινωνικές διαμάχες και το οικονομικό χάος.

Άλλο ένα εμπόδιο στη λογιστική μεταρρύθμιση είναι και οι ίδιες οι κυβερνήσεις. Ενώ έχουν την εξουσία να καθορίζουν ποιες λογιστικές αρχές χρησιμοποιούνται, χρησιμοποιούν αμφισβητήσιμες λογιστικές πρακτικές. Για παράδειγμα, ξεπληρώνουν τα λειτουργικά έξοδα με μακροπρόθεσμο χρέος, μεγαλοποιώντας έτσι το δημόσιο πλεόνασμα ή τουλάχιστον κρύβοντας με αυτό τον τρόπο λειτουργικά ελλείμματα. Αυτό δεν διαφέρει ιδιαίτερα από τις λογιστικές απάτες που έχουν αποκαλυφθεί σε κάποιες εταιρείες.

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ενώ πολλοί συμφωνούν ότι η ΕΚΕ είναι η “σωστή” κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί από τις επιχειρήσεις, οι υπέρμαχοί της πολλές φορές δυσκολεύονται να εξηγήσουν το πως αυτή η κατεύθυνση βγάζει επιχειρηματικό νόημα. Τα κόστη που σχετίζονται με αυτά τα προγράμματα είναι σαφή, αλλά τα οικονομικά οφέλη συχνά είναι δύσκολο να αποδειχθούν. Σύμφωνα με τον Erik Belfrage της σουηδικής SEB Bank “Το να ‘κάνεις καλό’ δεν είναι ξεχωριστό από το να ‘είσαι καλός’.

Η έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης ορίζεται ως το πλαίσιο κανόνων και πρακτικών μέσω των οποίων το διοικητικό συμβούλιο εξασφαλίζει την ευθύνη, την δικαιοσύνη και την διαφάνεια στη σχέση της

επιχείρησης με όλους τους ενδιαφερόμενους, δηλαδή τους χρηματοδότες, τους πελάτες, την διοίκηση, τους υπαλλήλους, την κυβέρνηση και την κοινότητα στη οποία δραστηριοποιείται. Το πλαίσιο αυτό αποτελείται από (1) επίσημα και ανεπίσημα συμβόλαια ανάμεσα στην επιχείρηση και τους ενδιαφερόμενους για την διανομή υποχρεώσεων, δικαιωμάτων και αμοιβών, (2) διαδικασίες για τη συμφιλίωση των οποιωνδήποτε συγκρουόμενων συμφερόντων ανάμεσα σε ενδιαφερόμενους σύμφωνα με τα καθήκοντα, τα προνόμια και τους ρόλους τους και (3) διαδικασίες που θα καθιστούν δυνατή την σωστή επίβλεψη και τον έλεγχο των ροών των πληροφοριών.

Η έλλειψη σωστά εφαρμοσμένης εταιρικής διακυβέρνησης οδηγεί σε ασυμμετρία πληροφοριών (*information asymmetry*), στην συγκέντρωση δηλαδή μεγαλύτερης ποσότητας πληροφοριών από τη διοίκηση σε σχέση με αυτή που έχουν στα χέρια τους οι μέτοχοι και οι ενδιαφερόμενοι (Vladu & Matis, 2009). Σύμφωνα με τον Schipper, όταν υπάρχει ασυμμετρία πληροφοριών οι ενδιαφερόμενοι δεν έχουν επαρκή πληροφόρηση, πόρους, κίνητρα ή πρόσβαση για να ασκήσουν έλεγχο στις πράξεις της διοίκησης και αυτό ακριβώς το γεγονός εγείρει πρακτικές δημιουργικής λογιστικής (Schipper, K., 1989). Οι Ronen και Yaari προσθέτουν ότι οι αναλυτές, οι θεσμικοί επενδυτές, τα διοικητικά συμβούλια, οι ελεγκτές, ο τύπος θα έπρεπε όλοι να δρουν προς την αντίθετη κατεύθυνση της ασυμμετρίας πληροφοριών. (Ronen & Yaari, 2001) Ο ρόλος του περίπλοκου μηχανισμού της εταιρικής διακυβέρνησης είναι να ελαχιστοποιήσει την ασυμμετρία πληροφορίας και βεβαιώσει τη συμμόρφωση των αναφορών με τις εκάστοτε απαιτήσεις, διατηρώντας την αξιοπιστία της επιχείρησης και προστατεύοντάς την από προσπάθειες παραποίησης (Davidson et al., 2005).

Ένας αποτελεσματικός τρόπος εφαρμογής των παραπάνω προβλημάτων είναι η υιοθέτηση ενός καλά οργανωμένου εσωτερικού ελέγχου. Εξελίξεις στην εταιρική διακυβέρνηση σε όλο τον κόσμο, καθώς και εγχώρια έχουν εντείνει την ευθύνη των συμβουλίων των επιχειρήσεων για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων τους εσωτερικού ελέγχου. Αυτές οι εξελίξεις επισημαίνουν τον ρόλο-κλειδί που μπορεί να παίξει ο εσωτερικός έλεγχος στην επίτευξη επαρκούς επίβλεψης των εσωτερικών μηχανισμών των οργανισμών, αποκτώντας έτσι θέση νευραλγικής σημασίας στο πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησής τους. Ο κυρίως ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι να βοηθήσει το συμβούλιο και την ελεγκτική επιτροπή να διεκπεραιώσει τις υποχρεώσεις διακυβέρνησής της. Στην προσπάθειά τους αυτή όμως πολλές φορές βρίσκονται στην ανώμαλη θέση του να δίνουν αναφορές σε υψηλά ιστάμενα διοικητικά στελέχη, ενώ αναμένεται να δίνουν αντικειμενικές αναφορές και εκθέσεις σχετικά με αυτά. Η μόνη ικανοποιητική λύση σε αυτό το πρόβλημα είναι να αναφέρονται κατευθείαν στο συμβούλιο και την ελεγκτική επιτροπή (KPMG Australia, 2008).

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Ένα ακόμα μέσο που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο κατά της δημιουργικής λογιστικής είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Οι επιχειρήσεις που δίνουν εθελοντικά παραπάνω πληροφορίες από τις απαιτούμενες τείνουν να έχουν υψηλότερη ποιότητα οικονομικών καταστάσεων. Με άλλα λόγια τείνουν να χρησιμοποιούν τεχνάσματα δημιουργικής λογιστικής σε μικρότερο βαθμό (Francis et al., 2008). Η χρήση ΕΚΕ υπαινίσσεται μια δόση ηθικής στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται αποφάσεις από τη διοίκηση και αυτή η ηθική στάση θα μπορούσε να μεταφερθεί στη δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων. Μία αντίθετη

άποψη όμως ισχυρίζεται ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ΕΚΕ και τη δημιουργική λογιστική. Μέσω της χρήσης ΕΚΕ, η διοίκηση μπορεί να εξασφαλίσει την αφοσίωση των εργαζομένων και των πελατών της, τη συνεργασία των εταίρων της, την έγκριση ακτιβιστικών ομάδων, ευνοϊκή κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την γενικότερη αποδοχή της κοινωνίας στην οποία δραστηριοποιείται. Η προβολή μιας εικόνας κοινωνικής και περιβαλλοντολογικής ανησυχίας και επίγνωσης θα έχει ως συνέπεια μειωμένες πιθανότητες να γίνει εξωνυχιστικός έλεγχος στην εταιρεία για πιθανές χρήσεις δημιουργικής λογιστικής, κάτι που φυσικά αυξάνει τις πιθανότητες χρησιμοποίησής της (Prior et al., 2007).

Μία πρόσφατη έρευνα (Yip et al., 2011) μας δείχνει ότι η συσχέτιση ανάμεσα στις δύο έννοιες είναι διαφορετική σε διαφορετικούς κλάδους. Εξετάζουν τη βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου και τη βιομηχανία τροφίμων και συμπεραίνουν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση στην πρώτη περίπτωση και θετική στη δεύτερη. Κατά τη γνώμη τους, τα αποτελέσματα αυτά οφείλονται στο γεγονός ότι οι δύο έννοιες πρέπει να εξετάζονται μέσα σε ένα μεγαλύτερο πλαίσιο. Τυπικό παράδειγμα αυτής της οπτικής γωνίας είναι η βιομηχανία πετρελαίου. Οι πολιτικές επιπλοκές των εκάστοτε αποφάσεων πολύ συχνά υποδεικνύουν ποιες θα είναι οι αποφάσεις αυτές, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη ηθικά ζητήματα.

Πηγές

1. www.businessdictionary.com/definition/corporate-governance.html
2. <http://www.docstoc.com/docs/40595603/A-fine-line-between-corporate-governance-and-corporate-social>
3. http://www.experiencefestival.com/a/Accounting_reform/id/1902264

5.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΕΚΕ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παρόλο που οι αρνητικές πλευρές της δημιουργικής λογιστικής είχαν ήδη εμφανιστεί στο παρελθόν σε μεγάλες εταιρείες (Enron, Xerox) με σοβαρό αντίκτυπο στο οικονομικό τους περιβάλλον, η πραγματική τους επίδραση στην κοινωνία γίνονται παραπάνω από εμφανείς όταν εφαρμόζονται από κράτη. Αυτό είναι ένα θέμα που ήρθε στο φως της δημοσιότητας κατόπιν της οικονομικής κρίσης του 2008 και της αποκάλυψης των αλλοιωμένων οικονομικών καταστάσεων που δημοσίευαν πολλά κράτη και ιδιαίτερα το ελληνικό.

Ο συνδυασμός αυστηρών απαιτήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση με τη μεγάλη αυτονομία των κρατών-μελών όσον αφορά τη διαχείριση του δημοσιονομικού τους χρέους οδήγησε, κατά κάποιους αναπόφευκτα, στη χρησιμοποίηση παραγώγων από τις υπερχρεωμένες χώρες. Η Ελλάδα είχε, λόγω του υψηλού ελλείμματός της και υψηλού πληθωρισμού, λόγο του χρέους προς ΑΕΠ πάνω από 100% και κατά συνέπεια ένα από τα μεγαλύτερα κόστη δανεισμού στην ευρωζώνη.

Το 2010 αποκαλύφθηκε ότι η αμερικάνικη τράπεζα Goldman Sachs και το ελληνικό κράτος είχαν προχωρήσει σε συμφωνία το 2001 να κάνουν ανταλλαγή συναλλάγματος (currency swaps), κυρίως από ευρώ σε γιαπωνέζικα yen. Αυτή η συμφωνία έγινε εκτός των αγορών και με αναλογίες μεταξύ των νομισμάτων που δεν ανταποκρίνονταν στις πραγματικές. Η συμφωνία υποχρέωνε τη Goldman Sachs να καταβάλει ένα μεγάλο ποσό προκαταβολικά στην Ελλάδα, η οποία θα το ξεπλήρωνε σε βάθος χρόνου. Η σημαντικότερη συνέπεια αυτής της συμφωνίας ήταν ότι η Ελλάδα μπορούσε με αυτή να δανειστεί 1 δισεκατομμύριο ευρώ χωρίς αυτό να εμφανίζεται ως δημόσιο χρέος. Με αυτόν τον τρόπο πραγματοποιούσε

ένα "στόλισμα βιτρίνας" των οικονομικών της καταστάσεων, οι οποίες πια ήταν σύμφωνες με τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η προαναφερθείσα συμφωνία δεν ήταν παράνομη, αλλά εκμεταλλευόταν μία "τρύπα" των κανονισμών της Eurostat. Φυσικά μετά από αυτό άνοιξε ο διάλογος περί του τι θα έπρεπε να επιτρέπεται από το νόμο στις εταιρείες, μιας και η υπόθεση θεωρήθηκε ένα πολύ καλό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι μεγάλες επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις συνεργάζονται με ανήθικα κίνητρα, με αρνητικές συνέπειες αργότερα για την κοινωνία.

Οι μακροπρόθεσμες συνέπειες αυτής της οικονομικής πολιτικής ήταν καταστροφικές. Παρόλο που φυσικά δεν ήταν ο μόνος λόγος, συνέβαλε και επιδείνωσε την κρίση που βιώνει η Ελλάδα από το 2009 και μετά. Με τη χρήση της δημιουργικής λογιστικής, παραπλανήθηκαν οι εταίροι της χώρας και οι πολίτες, θέτοντας σε άμεσο κίνδυνο τα εισοδήματα και τα συμφέροντα και των δύο ομάδων. Οι απολύσεις στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν κατακόρυφα, οι μισθοί ελαττώθηκαν, καθώς όλοι οι εργοδότες άρχισαν να είναι επιφυλακτικοί και εμφανίστηκε το ενδεχόμενο να μην πληρωθούν συντάξεις.

Ίσως να είναι πιο έντονη από ποτέ η ανάγκη για δραστηριότητες σχετικές με την ΕΚΕ στην Ελλάδα. Η ύφεση έχει αποκαλύψει την αναποτελεσματικότητα και την αδυναμία του εγχώριου επιχειρηματικού συστήματος να διατηρήσει έναν σταθερό ρυθμό ανάπτυξης για το κράτος. Δυστυχώς, στην Ελλάδα η ΕΚΕ εκλαμβάνεται συνήθως ως αμυντικός μηχανισμός ενάντια σε κατηγορίες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ένα εργαλείο δημοσίων σχέσεων ή μία επιλογή "πολυτελείας" για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Αλλάζοντας αυτή τη λογική και ενσωματώνοντας την ΕΚΕ στο στρατηγικό σχεδιασμό τους, οι ελληνικές επιχειρήσεις θα

μπορούσαν να είναι πάντα ένα βήμα μπροστά από το νομοθέτη, την κρατική παρέμβαση και το ρυθμιστικό πλαίσιο και πολλά βήματα μπροστά στην ανταγωνιστικότητα (Wood, 2010). Σύμφωνα όμως με μία έρευνα του 2007 διαπιστώθηκε ότι μόνο το 10% των επιχειρήσεων είχαν στρατηγική εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών των επιχειρήσεων είναι μεγάλες επιχειρήσεις, κάτι αναμφισβήτητα αρνητικό σε μία χώρα που αποτελείται κυρίως από μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Υπάρχει επίσης σχετική νομοθεσία, όπως ο Ν. 3525/2007, που παρέχει φοροαπαλλαγές σε επιχειρήσεις που υποστηρίζουν πολιτισμικά γεγονότα, αλλά συνολικά θεωρείται ελλιπής (Koepper, 2010).

Αξίζει επίσης να ανφερθούμε στην έκταση της δημιουργικής λογιστικής στη χώρα μας. Οι Bhattacharya, Daouk και Welker, στην έρευνά τους "The World Price of Earnings Opacity" (2003), μας κατατάσσουν, μαζί με την Ινδονησία και τη Νότια Κορέα, ως τις χώρες με τον μικρότερο βαθμό διαφάνειας ανάμεσα στις 34 χώρες του δείγματός τους. Παρόμοιο συμπέρασμα βγάζει και η έρευνα των Leuz, Nanda και Wysocki "Earnings Management and Investor Protection" (2003). Η Ελλάδα αναφέρεται ως παράδειγμα προς αποφυγή (μαζί με την Ιαπωνία) όσον αφορά την έκταση της χρήσης της δημιουργικής λογιστικής, σε αντίθεση με τον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι παραποιήσεις οικονομικών καταστάσεων παραδοσιακά γίνονταν στην χώρα μας με σκοπό την εμφάνιση μειωμένων εξόδων και συνεπώς χαμηλότερης φορολογίας. Αυτό άλλαξε όταν άρχισαν να μπαίνουν όλο και περισσότερες επιχειρήσεις στο Χρηματηστήριο Αξιών Αθηνών και την αυξημένη ενασχόληση του επενδυτικού κοινού και οι επιχειρήσεις επιθυμούν πια να δείχνουν αυξημένα κέρδη ώστε να αναπτυχθούν πιο γρήγορα (Κακουλίδης, 2011). Σε κάθε περίπτωση, βλέπουμε ότι η έκταση της δημιουργικής λογιστικής στην Ελλάδα είναι,

τηρουμένων των αναλογιών, μεγαλύτερη από αυτή της πλειοψηφίας των άλλων ανεπτυγμένων χωρών.

Η μετάβαση από την απλή συμμόρφωση με τον νόμο στην λειτουργία σύμφωνα με την ηθική της κοινωνίας δημιουργεί έναν δεσμό εμπιστοσύνης ανάμεσα στους καταναλωτές και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η εμπιστοσύνη είναι ένα σημαντικό και αναγκαίο κομμάτι που λείπει από την ελληνική οικονομία, το οποίο θα βοηθούσε στην ομαλή λειτουργία της. Ο αριθμός των καταναλωτών που έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι αγοραστικές τους αποφάσεις μπορούν να έχουν κοινωνικές και οικολογικές συνέπειες αυξάνεται ραγδαία. Αυτό είναι φυσικό ακόλουθο της αύξησης της ζήτησης παγκοσμίως για προϊόντα φιλικά προς την κοινωνία και το περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις που ενσωματώνουν την ΕΚΕ στο στρατηγικό σχεδιασμό τους θα μπορούν να προωθούν την παραγωγή τέτοιων προϊόντων, να προωθούν τη φήμη τους και κατά συνέπεια να ανταποκρίνονται σε μία αυξανόμενη ζήτηση (Visser, 2011).

Για τις ελληνικές επιχειρήσεις που είναι διατεθειμένες να επεκτείνουν τις εξαγωγές τους και να απευθυνθούν σε ξένες αγορές, η παραγωγή φιλικών προς την κοινωνία και το περιβάλλον προϊόντων είναι μία ζωτικής σημασίας προϋπόθεση για την επιτυχία τους στην παγκόσμια αγορά. Σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας υπεύθυνα διαχείριση, η κάθε επιχείρηση ασχολείται με όλα τα κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά θέματα που προκύπτουν, τα λαμβάνει υπόψη και τα ενσωματώνει στην στρατηγική της. Με αυτό τον τρόπο τοποθετεί τον εαυτό της σε πιο ανταγωνιστική θέση (Porter & Kramer, 2006), εμπλουτίζοντας την νομική της συμμόρφωση, την επινοητικότητα, την επιχειρηματικότητα και στο τέλος, την γενική ανταγωνιστικότητα, η οποία στην περίπτωση της Ελλάδας θα μπορούσε να

δώσει σημαντική ώθηση στις εξαγωγές και στις οικονομικές επιδόσεις των εταιριών και ίσως συμβάλλει στο να βγει όλη η οικονομία από την κρίση.

Πηγές

1. www.epistimonikomarketing.gr/article_show.php?article_id=1324
2. www.huffingtonpost.com/2010/03/02/greece-goldman-sachs-deal_n_482001.html
3. www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=goldman-sachs-greece-8216fooled8217-investors-2010-02-17

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η παρουσίαση του φαινομένου της δημιουργικής λογιστικής και της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης δίνοντας έμφαση στην περίοδο οικονομικής κρίσεως, έχοντας ως κύριο σημείο αναφοράς την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

Η τάση των διοικήσεων να εμφανίζουν παραπλανητική εικόνα της επιχείρησής τους, εκμεταλλευόμενες τις αδυναμίες και τα κενά των διαφόρων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα παραβιάζοντάς τους έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις. Ανάμεσα στους στόχους των επιχειρήσεων είναι η προσέλκυση νέων επενδυτών και κεφαλαίων, η επιφανειακή κάλυψη και αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και πολλές φορές ακόμα και η αποφυγή πληρωμών φόρων (φοροδιαφυγή).

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι ένα θέμα που πρέπει να εφιστά την προσοχή επενδυτών, μετόχων, χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, κράτους και τρίτων. Οι συνέπειες από την παραποίηση είναι

ιδιαίτερα σοβαρές και συναντώνται τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης η ΕΚΕ φαίνεται ως ένα κρίσιμο στοιχείο για την εξασφάλιση επιχειρηματικής αειφορίας και ανταγωνιστικού της ΕΚΕ και πρέπει τώρα, περισσότερο από ποτέ, να αναβαθμιστεί και να γίνει πιο καθοριστικός και αποτελεσματικός παράγοντας ανάπτυξης. Η χάραξη και τήρηση μιας στρατηγικής ΕΚΕ αποτελεί αναγκαιότητα και είναι η βασική οδός μέσω της οποίας θα ισορροπήσουμε την επίτευξη της κερδοφορίας και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η ΕΚΕ αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την επίτευξη των στόχων της ανταγωνιστικότητας, της βιώσιμης ανάπτυξης, της κοινωνικής συνοχής». Η έννοια της ΕΚΕ περιλαμβάνει μια μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης στην οποία οι ηθικές βάσεις τείνουν να συμφιλιώσουν την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική απόδοση.

Η υιοθέτηση και εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ οδηγεί σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και συμβάλλει στη διαφάνεια της επιχειρηματικής δραστηριότητας, άρα και στην καταπολέμηση της δημιουργικής λογιστικής. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων δεν εξαρτάται πλέον μόνο από την ικανότητα του επιχειρηματία να επενδύει σωστά αλλά επίσης και από την ικανότητα της ίδιας της επιχείρησης (συμπεριλαμβανομένων όλων των ενδιαφερόμενων μερών) να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να προσαρμοστεί στις σημαντικές και δύσκολες αλλαγές που επέρχονται από την παγκοσμιοποίηση. Σήμερα τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μιας κοινωνικά υπεύθυνης επιχείρησης είναι: η αποτελεσματική διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, η υποστήριξη από το εσωτερικό ή το εξωτερικό περιβάλλον της κατά τη διάρκεια περιόδων κρίσης ή αναδιάρθρωσής της, η ικανοποίηση του

προσωπικού, των πελατών και των προμηθευτών, η ευκολία προσαρμογής της στις νέες αγορές, η αξιοπιστία και η εμπιστοσύνη της τοπικής κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

Ξένη

1. Accounting Standards Steering Committee, 1975, "The Corporate Report", Accounting Standards Steering Committee, London
2. Acharya, V. & Yorulmazer, T., 2007, "Too Many to Fail - An Analysis of Time-Inconsistency of Bank Closure Policies", Bank of England, London
3. Amat, O., Blake, J. & Dowds, J., Δεκέμβριος 1999, "The Ethics of Creative Accounting", Economics Working Papers 349, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona
4. Amat, O., Blake, J. & Oliveras, E., Μάρτιος 1999, "The Struggle Against Creative Accounting: Is 'True and Fair View' Part of the Problem or Part of the Solution?", UPF Economics Working Paper 363, Barcelona
5. Association of Certified Fraud Examiners, 2004, "Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse", Association of Certified Fraud Examiners, Austin
6. Beneish, M.D., Ιούνιος 1999, "The Detection of Earnings Manipulation", Financial Analysts Journal Vol.55, CFA Institute, Charlottesville
7. Berry L.L., Parasuraman, A. & Zeithaml V.A., 1994, "Improving Service Quality in America: Lessons Learned", Academy of Management Executive Vol.8, ΗΠΑ
8. Bhattacharya, U., Daouk, H & Welker, M., 2003, "The World Price of Earnings Opacity", The Accounting Review, Vol. 78, Pittsburgh
9. Brummer, J.J., 1991, "Corporate Responsibility and Legitimacy: An Interdisciplinary Analysis", Greenwood Press, New York
10. Carroll A.B., Ιούλιος-Αύγουστος 1991, "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders", Business Horizons 34, Elsevier, Amsterdam

11. Cornford, A., Ιούνιος 2004, "Internationally Agreed Principles For Corporate Governance and the Enron Case", G-24 Discussion Paper, Series No. 30, United Nations Conference on Trade and Development, New York
12. Davidson, R., Goodwin-Stewart, J. & Kent, P., 2005, "Internal Governance Structures and earnings Management", Accounting and Finance, Wiley, Hoboken, New Jersey
13. Dean, D.H. , Απρίλιος 2004, "Consumer reaction to negative publicity: Effects of corporate reputation, response, and responsibility for a crisis event", Journal of Business Communication, SAGE Publications, Thousand Oaks
14. Dechow, P.M. & Skinner, D.J., Φεβρουάριος 2000, "Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practicioners and Regulators", Accounting Horizons, American Accounting Association, ΗΠΑ
15. Dechow, P.M., Sloan, R.G. & Sweeny A.P., 1995, "Detecting Earnings Management", The Accounting Review Vol.70, Pittsburgh
16. Deloitte Forensic Center, Ιούνιος 2007, "Ten Things About Financial Statement Fraud: A Review of SEC Enforcement Releases, 2000-2006", Deloitte Development LLC, ΗΠΑ
17. Dharan, B.G. & Bufkins, W.R., Ιούλιος 2008, "Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures", Social Science Research Network
18. Dooley, D.V., 2002, "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", Fordham Journal of Corporate and Financial Law, Fordham University, New York
19. Elkins, A. & Callaghan, W.D., 1975, "A Managerial Odyssey: Problems in Business and its Environment", Reading Mass, Addison-Wesley Pub.Co., London

20. Foss, M.M., Σεπτέμβριος 2003, "Enron and the Energy Market Revolution", University of Houston Law Center, Houston
21. Francis, J., Nanda, D. & Olsson, P., 2008, "Voluntary Disclosure, Earnings Quality and Cost of Capital", Journal of Accounting Research Vol.46, Wiley, Hoboken
22. Frederick, W.C., Post, J.E. & Davis, K., 1992, "Business and Society: Corporate Strategy, Public Policy, Ethics", McGraw-Hill, Columbus
23. Friedman, M., Σεπτέμβριος 1970, "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits", The New York Times Magazine, New York
24. Goodpaster, K.E., 1991, "Business Ethics and Stakeholder Analysis", Business Ethics Quarterly, Charlottesville
25. Gowthorpe, C. & Amat, O., 2005, "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", Journal of Business Ethics 57, Springer Science & Business Media, British Columbia
26. Gray R.H., Owen, D.L. & Maunders, K.T., 1987, "Corporate Social Reporting Accounting and Accountability", Prentice Hall, Hemel Hempstead
27. Griffiths, I., 1986, "Creative Accounting: How to Make your Profits What You Want them to Be", Unwin Paperbacks, London
28. Healy, P.M. & Palepu, K., 2003, "The Fall of Enron", Journal of Economic Perspectives, American Economic Association, Chicago
29. Healy, P.M. & Wahlen, J.M., Νοέμβριος 1998, "A Review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting", Accounting Horizons, American Accounting Association, ΗΠΑ
30. Hess, D., Rogovsky, N., & Dunfee, T.W., 2002, "The Next Wave of Corporate Community Involvement: Corporate Social Initiatives." California Management Review Vol.44, University of California Press, Berkeley

31. Jameson, M., 1988, "Practical Guide to Creative Accounting", Kogan Page, London
32. Jones, G.R. & Butler, J.E., 1992, "Managing Internal Corporate Entrepreneurship: An Agency Perspective", Journal of Management, SAGE Publications, Thousand Oaks
33. Koepper, J., Οκτώβριος 2010, "A Guide to CSR in Europe: Country Insights by CSR Europe's National Partner Organizations", CSR Europe
34. Kotler, P. & Lee, N., 2004, "Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for your Company and your Cause", Wiley, Hoboken
35. KPMG Australia, 2008, "Internal Audit's Role in Effective Corporate Governance", (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου www.kpmg.com/AU/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Internal-audit's-role-in-effective-corporate-governance.pdf)
36. Laeven, L. & Huizinga, H., Αύγουστος 2009, "Accounting Discretion of Banks During a Financial Crisis", Center for Economic Research, London
37. Lambert, J.D., Σεπτέμβριος 2006, "Energy Companies and Market Reform", PennWell Corporation, Tulsa
38. Laux, C. & Leuz, C., Οκτώβριος 2009, "Did Fair-Value Accounting Contribute to the Financial Crisis?", Chicago Booth Research Paper 09-38; ECGI - Finance Working Paper No. 266/2009; Journal of Economic Perspectives, American Economic Association, Chicago
39. Leuz, C., Nanda, D. & Wysocki, P.D., 2003, "Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison", Journal of Financial Economics 69, University of Rochester, Rochester
40. McIntosh, M., Leipziger, D., Jones, K. & Coleman, G., 1998, "Corporate Citizenship : Successful Strategies for Responsible Companies", FT Pitman, London

41. McLean, B. & Elkind, P., Σεπτέμβριος 2004, "The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron", Portfolio Trade, ΗΠΑ
42. Naser, K., 1993, "Creative Financial Accounting: Its Nature and Use", Prentice Hall, Hemel Hempstead
43. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), 2001, "Corporate Social Responsibility: Private Initiatives and Public Goals", OECD Online Bookshop
44. Perks, R.W., 1993, "Accounting and Society", Chapman & Hall, London & New York
45. Peters, A. , 2009, "Pathways out of the crisis: CSR as a strategic tool for the future", Bertelsmann Stiftung, Γερμανία
46. Porter M.E. & Kramer M.R., Δεκέμβριος 2006, "Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility ", Harvard Business Review, Boston
47. Price Waterhouse Coopers , 2002, "5th Annual Global CEO Survey: Uncertain Times, Abundant Opportunities", PWC & World Economic Forum, Davos
48. Prior, D., Surroca J. & Tribo, J.A., Σεπτέμβριος 2007, "Earnings Management and Corporate Social Responsibility", Univesidad Carlos III de Madrid, Business Economics Series 06, Madrid
49. Rahman, M.Z., Δεκέμβριος 1998, "The role of accounting in the East Asian financial crisis: lessons learned?", Transnational Corporations, vol. 7, no. 3, United Nations, Switzerland
50. Revsine, L., Δεκέμβριος 1991, "The Selective Financial Misrepresentation Hypothesis", Accounting Horizons, American Accounting Association, ΗΠΑ
51. Rezaee, Z., Μάρτιος 2002, "Financial Statement Fraud: Prevention and Detection", Wiley, Hoboken

52. Rezaee, Z., 2005, "Causes, Consequences and Deterrence of Financial Statement Fraud", *Critical Perspectives on Accounting* Vol.16, Elsevier, Amsterdam
53. Riahi-Belkaoui, A., 2003, "Accounting - By Principle or Design?", Greenwood Publishing Group, ΗΠΑ
54. Ronen, J. & Yaari, V. L., 2001, "Incentives for Voluntary Disclosure", AFA 2001 New Orleans Meetings; NYU Ctr for Law and Business Research Paper No. 01-005, New York
55. Sauer, R., 2002, "Financial Statement Fraud: The Boundaries of Liability under the Federal Securities Laws", *Business Lawyer* 57, American Bar Association, Chicago
56. Schilit, H., Μάρτιος 2002, "Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks & Fraud in Financial Reports", McGraw-Hill, Columbus
57. Schipper, K., 1989, "A Commentary on Earnings Management", *Accounting Horizons* 3, American Accounting Association, ΗΠΑ
58. Selvi, Y., Wagner, E. & Turel, A., 2010, "Corporate Social Responsibility in the Time of Financial Crisis: Evidence from Turkey", *Annales. Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 12(1), Romania
59. Smith, C., Μάιος 1994, "The New Corporate Philanthropy", *Harvard Business Review*, Harvard Business Publishing, Boston
60. Smith, T., 1996, "Accounting for Growth: Stripping the Camouflage from Company Accounts", Century Business, London
61. Stalebrink O.J. & Sacco J.F., Σεπτέμβριος 2005, "Rationalization of Financial Statement Fraud in Government: An Austrian Perspective", *Critical Perspectives on Accounting* Vol.18, Elsevier, Amsterdam
62. Thomson, P., 2005, "Identification of Fraudulent Financial Reporting Through Analysis of Published Financial Statements", Research Project

- for Emerging Issues / Advanced Topics Course, University of Toronto,
Toronto
63. TNS (Taylor Nelson Sofres), 2001, "The European Survey on SRI and the Financial Community", London
  64. Veleva, V. & Googins, Br., 2009, "Weathering the Storm: The State of Corporate Citizenship in the United States 2009", Boston College Center for Corporate Citizenship, Boston
  65. Vladu, B.A. & Matis D., 2009, "Corporate Governance and Creative Accounting: Two Concepts Strongly Connected? Some Interesting Insights Highlighted by Constructing the Internal History of a Literature" , *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Romania
  66. Visser, W., 2011, "the Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business", Wiley, Hoboken
  67. Wallace, W.A., 1995, "Auditing", South-Western College Publishing, Cincinnati
  68. Wood, D.J., 2010, "Measuring Corporate Social Performance: A Review", *International Journal of Management Reviews*, Blackwell Publishing, Oxford
  69. Yip, E., Van Staden C. & Cahan, S., 2011, "Corporate Social Responsibility Reporting and Earnings Management : The Role of Political Costs", *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, Vol.5 Issue 3, University of Wollongong, Australia

Ελληνική

1. Δημοπούλου-Δημάκη, Ι., 2006, "Γενική Λογιστική – Χρηματοοικονομική Προσέγγιση", Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα
2. Καζαντής, Χ.Ι., 2006, "Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Business Plus, Αθήνα
3. Κακουλίδης, Ε., Σεπτέμβριος 2011, "Η απάτη των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων μέσω των Πρακτικών της Δημιουργικής Λογιστικής", Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη
4. Κοκολογιάννη, Γ., Νοέμβριος 2009, "Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: Εφαρμογή Υποδειγμάτων σε Ελληνικές Επιχειρήσεις", ΤΕΙ Κρήτης, Άγιος Νικόλαος
5. Κοντάκος, Α.Γ., 1999, "Γενική Λογιστική", Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
6. Μάλφας, Μ., 2008, "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη", Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Ιονίων Νήσων, Λευκάδα
7. Μπαραλέξης, Σ., 1998, "Γενική Λογιστική: Συνοπτική Θεωρία και Λυμένες Ασκήσεις Γενικής Λογιστικής", Θεσσαλονίκη
8. Μπαραλέξης, Σ., 2004, "Creative Accounting in Small Advancing Countries: The Gree Case", Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη
9. Παναγιώτου, Ν.Α., Αραβώσης, Κ.Γ. & Μόσχου Π., 2009, "Greece: A Comparative Study of CSR Reports", στο "Global Practices of Corporate Social Responsibility" από τους Idowu, S.O & Filho, W.L., Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg
10. Παπαδάτου Θ. & Πομόνης Ν., 2006, "Η Λογιστική των Εμπορικών Εταιρειών", Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
11. Σπαθής, Χ., Δούμπος, Μ. & Ζοπουνίδης Χ., 2002, "Detecting Falsified Financial Statements: A Comparative Study Using Multicriteria and

Multivariate Statistical Techniques”, The European Accounting Review
Vol.11, Ολλανδία

12. Τσερκεζή, Α., Οκτώβριος 2009, “Η Ωραιοποίηση των
Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων των Εισηγμένων Ελληνικών
Εταιρειών στο Χρηματιστήριο Πριν και Μετά την Εφαρμογή των
Διεθνών Λογιστικών Προτύπων”, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο,
Θεσσαλονίκη

Άρθρα & Ομιλίες

8. Hays, K., Απρίλιος 2005, "Next Enron trial focuses on broadband unit", USA Today, (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου: www.usatoday.com/tech/techinvestor/corporatenews/2005-04-17-new-enron-trial_x.htm)
9. Mack, T., Μάιος 1993, "Hidden Risks", Forbes, New York
10. Pinney C., 2009, "Economic Crisis Demonstrates Corporate Citizenship and CSR are here to Stay", (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου: <http://www.developmentcrossing.com/forum/topics/economic-crisis-demonstrates>)
11. Samuelson, P.A., "Summing up on Business Cycles: Opening Address", (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου: www.bcccc.net/pdf/CSRIReport2010.pdf)
12. Schipper, K., 1999, "Implications of Requirement to Discuss Quality (not just acceptability) of Reporting on Accounting Research and the Decision Making of Standard Setter, Regulators, Management, Audit Committees and Auditors", Address at the 1999 AAA/FASB Financial Reporting Issues Conference
13. Παπατριανταφύλλου, Γ., 2010, "Οι Αναρίθμητες Εταιρικές Απάτες Περί Κοινωνικής Υπευθυνότητας", (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου: georgepatriantafillou.wordpress.com/)
14. Παπατριανταφύλλου, Γ., 2010, "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη", (προσβάσιμο μέσω του συνδέσμου: georgepatriantafillou.wordpress.com)
15. Σπαθής, Χ., Σεπτέμβριος 2002, "Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων", Λογιστής (Τεύχος 570), Αθήνα

Διαδίκτυο

3. [el.wikibooks.org/wiki/
Η_εταιρική_κοινωνική_ευθύνη_των_επιχειρήσεων_και_οργανισμών](http://el.wikibooks.org/wiki/Η_εταιρική_κοινωνική_ευθύνη_των_επιχειρήσεων_και_οργανισμών)
4. en.wikipedia.org/wiki/Sustainability_accounting
5. en.wikipedia.org/wiki/Universal_design#Design_For_All_.28DfA.29
6. eur-
[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0366:EL:NO
T](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0366:EL:NO
T)
7. www.csrhellas.org 30/05/2010
8. eur-
[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PD
F](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PD
F)
9. eur-
[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:300:0051:01:EL:H
TML](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:300:0051:01:EL:H
TML)
10. eur-
[lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,e
l&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=256490:cs&page=](http://lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,e
l&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=256490:cs&page=)
11. [www.accountingforsustainability.org/embedding-sustainability/10-
main-elements-to-embed-sustainability](http://www.accountingforsustainability.org/embedding-sustainability/10-
main-elements-to-embed-sustainability)
12. www.businessdictionary.com/definition/corporate-governance.html
13. www.csrhellas.org/csr_last2/portal/gr/misc/36oz_2007110136.php3
14. [www.csrhellas.org/csr_last2/portal/index.php?option=ozo_content&per
form=view&id=184&Itemid=17](http://www.csrhellas.org/csr_last2/portal/index.php?option=ozo_content&per
form=view&id=184&Itemid=17)
15. www.csreurope.org/data/files/npo/Collaboration_report_master.pdf
16. www.dartmouth.edu/~oir/pdfs/AIR_04_paper.pdf
17. [www.docstoc.com/docs/40595603/A-fine-line-between-corporate-
governance-and-corporate-social](http://www.docstoc.com/docs/40595603/A-fine-line-between-corporate-
governance-and-corporate-social)
18. www.epistimonikomarketing.gr/article_show.php?article_id=1324

19. www.euro2day.gr/SubArticleSpecialFolders.aspx?amid=103714&parent=103711
20. www.experiencefestival.com/a/Accounting_reform/id/1902264
21. www.globalreporting.org/information/sustainability-reporting/Pages/default.aspx
22. www.huffingtonpost.com/2010/03/02/greece-goldman-sachs-deal_n_482001.html
23. www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=goldman-sachs-greece-8216fooled8217-investors-2010-02-17
24. www.inews.gr/142/ofeli-apo-tin-efarmogi-praktikon-koinonikis-efthynis.htm
25. www.inews.gr/88/13disefro-se-prostima-efage-i-SIEMENS-germanias-gia-tis-mizes-pou-edine-se-politikousafou-ekane-ti-douleia-tissta-paparia-tis.htm
26. www.sec.gov/litigation/complaints/comp18389.htm
27. www.settlementboard.com/top-settlements/class-action-settlements/class-action-settlements-enron/
28. www.tvxs.gr/news/kosmos/etairiko-skandalo-sygklonizei-tin-iaponia
29. www.wsws.org/articles/2002/jul2002/xero-j01.shtml